Weidevogelverslag 2023

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard
Agrarische Coöperatie Natuurbeheer

NATUUR- EN VOGELWERKGROEP KRIMPENERWAARD

Weidevogelboer van het Jaar 7
Bevlogen echtpaar gaat er 100% voor

Indeling nu per (deel)gebied 12
Resultaten gevonden nesten

Goede voorbeelden in het ANLb 54
bieden hoop voor de toekomst

WWW.NVWK.NL | WWW.WEIDEHOFKRIMPENERWAARD.NL

Namen, telefoonnummers en e-mailadressen

Bestuur Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard (NVWK)

Voorzitter	Jaap Graveland, jaap.graveland@nvwk.nl	XX XXXXXXXX	XXX XXXXXXX
Secretaris	Frans van der Storm, info@nvwk.nl	XX XXXXXXXX	
	Boschpolderstraat 14, 2807 LJ Gouda		
Penningmeester	Michiel Fokkema, penningmeester@nvwk.nl	XX XXXXXXXX	
	bankrekening NVWK: NL82 RABO 0127 2948 80		
Algemeen adjunct	Benjamin Hallie, xxxxxxxxxx@xxx.xx	XX XXXXXXXX	
Bestuurslid	Marije Willems, xxxxxxxxxx@xxx.xx	XX XXXXXXXX	
Coördinator vogelwerkgroepen	Vacant		
Coördinator PR	Vacant		

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK)

Kantoor ACK	Ambachtstraat 3a/b, 2861 EW Bergambacht		0182 357400
Gebiedscoördinator ACK	Mariëlle Oudenes, marielle@collectiefkrimpenerwaard.nl	XX XXXXXXXX	
Voorzitter	Marinus Rooken, marinus@collectiefkrimpenerwaard.nl		
Veldcoördinatoren	Tineke Hoekstra, tineke@collectiefkrimpenerwaard.nl		
	Klaas de Mik, klaas@collectiefkrimpenerwaard.nl		
	Arne de Vries, arne@collectiefkrimpenerwaard.nl		

Werkgroep weidevogelbescherming NVWK

Coördinator weidevogelbescherming	Vacant		
Overige leden van het weidevogelteam	Joke Colijn, xxxxxxxxxx@xxx.xx	XX XXXXXXXX	XXX XXXXXXX
	Bernard de Jong, xxxxxxxxxx@xxx.xx; weidevogels@nvwk.nl		XX XXXXXXXX
Helpdesk invoeren digitale gegevens	Arnout de Redelijkheid, a.deredelijkheid@degroenemotorzh.nl	XX XXXXXXXX	
Coördinator zwarte stern Krimpenerwaard	Max Ossevoort, xxxxxxxxxx@xxx.xx	XX XXXXXXXX	

Grutto, foto: Bernard de Jong

Colofon

Weidevogelverslag oktober 2023©
Co-publicatie:
Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard
Agrarisch Collectief Krimpenerwaard/ Weidehof

Oplage
250 exemplaren

Redactie
Bente Tielkemeijer
Mariëlle Oudenes
Joke Colijn
Maria Kuijf
nvwkredactie@gmail.com

Websites
www.nvwk.nl
www.weidehofkrimpenerwaard.nl

Secretariaat & ledenadministratie NVWK
Frans van der Storm
Boschpolderstraat 14
2807 LJ Gouda
info@nvwk.nl

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard/Weidehof
Ambachtstraat 3a/b
2861 EW Bergambacht
0182-357400

Contributie NVWK per kalenderjaar
€ 5,- voor een jeugdlidmaatschap, één kind t/m 16 jaar
€ 17,- voor een basislidmaatschap
€ 22,- voor een gezinslidmaatschap

NVWK–lid worden
U kunt lid worden via www.nvwk.nl of door een e-mail met uw gegevens te sturen naar info@nvwk.nl

Op de voorpagina
Slobeend
foto: Rick van der Weijde
Inzet: Kluut
foto: Marian Bosch

Tekeningen
Hans Tielkemeijer

Overname van artikelen
Overname van artikelen uit dit blad is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding

Disclaimer
Artikelen of uitingen van derden in dit Weidevogelverslag geven niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie of de NWVK of het ACK weer, maar zijn voor rekening van de auteurs, de geciteerden of de bron

Drukkerij
Efficiënta Offsetdrukkerij
Krimpen aan den IJssel
www.efficienta.nl

Allemaal gaan we voor hetzelfde doel

Joke Colijn, lid weidevogelteam (NVWK)

Op deze plek stond de afgelopen jaren het voorwoord van de coördinator van de NVWK-werkgroep weidevogelbescherming, Klaas de Mik. Dit jaar moet u het doen met een woordje van Joke Colijn en Mariëlle Oudenes, want de functie van Klaas is sinds kort helaas vacant. Klaas heeft 'promotie' gemaakt van vrijwilliger naar droomjob zoals hij het zelf noemt, want hij werkt nu voor het Agrarisch Collectief Krimpenerwaard! Uiteraard feliciteren we Klaas van harte hiermee, het is immers fantastisch dat hij van zijn grote liefde nu zijn werk heeft kunnen maken! Op pagina 10 vertelt hij er zelf over.
De NVWK wordt hierdoor wel geconfronteerd met een belangrijke vacature, die Klaas met verve invulde. In het verleden is het coördinatorschap ook wel ingevuld als duo-functie, want om contact te onderhouden met alle weidewachters vraagt best wat tijd en inzet. Dus wie de weidevogels aan het hart gaan en daarvoor nog een paar uurtjes in het seizoen over heeft: meld je bij Jaap Graveland, bij Bernard de Jong of bij Joke Colijn om samen te zien hoe je net dat stapje meer kunt betekenen. Gelukkig is het NVWK-weidevogelteam vanaf komend seizoen versterkt met Arnout de Redelijkheid, die ook alles weet van de Boerenlandvogelmonitor. Aarzel vooral niet om hem te benaderen als je problemen ervaart met het digitaal invoeren.
Het Weidevogelverslag 2023 is de dikste editie ooit geworden. Dat heeft meerdere redenen. Allereerst is de samenwerking met het ACK geïntensiveerd. De bijdrage van het collectief aan de inhoud is groter en het ACK heeft ook redactionele invloed gekregen. Dat is een heel logische stap, aangezien we zoals Mariëlle ook al schrijft, allemaal hetzelfde doel hebben. Een heel praktisch gevolg is al dat vanaf pagina 12 de resultaten van de deelnemers aan het ANLb niet meer in alfabetische volgorde staan, maar logisch gebundeld in (deel)gebieden. Hierdoor worden de gevormde beheermozaïeken ook op kaartjes veel beter zichtbaar. Een andere reden is dat er steeds meer door weidewachters en boeren aangeleverde kopij in staat, waardoor het Weidevogelverslag echt een uitgave van en voor werkgroepleden en deelnemers wordt. En laten we vooral niet de vele prachtige foto's vergeten die de redactie ontvangt! We zijn heel blij met alles waarmee het verslag nóg mooier en beter wordt. Blijf dus vooral ook komend seizoen foto's en belevenissen sturen naar nvwkredactie@gmail.com.

Mariëlle Oudenes, gebiedscoördinator Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK)

Nu ligt voor u weer een heel nieuw weidevogelverslag. Een verzameling van feiten, anekdotes, foto's en informatieve artikelen over het afgelopen weidevogelseizoen. Het verslag is zoals gezegd, dikker dan ooit te voren. Dit was geen uitgangspunt toen we startten met het schrijven en verzamelen van informatie, maar het zegt wel iets. Het zegt namelijk hoe hard we er met elkaar voor knokken om de weidevogels in ons gebied te behouden. Hoe veel we ervoor doen en hoe betrokken we zijn. Agrariërs, weidewachters, onderzoekers, de Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard, het Agrarisch Collectief, de overheden en andere gebiedspartijen. Allemaal hebben we hetzelfde doel en halen we alles uit de kast voor die weidevogels.
In het afgelopen jaar vielen veel puzzelstukjes op de juiste plek en dat gold zelfs voor het weer. Het lukte veel weidevogels hun eerste legsels uit te broeden en de kuikens groot te krijgen - fantastisch om te zien!
Natuurlijk ging het niet overal goed. Zo waren er soms onduidelijke afspraken, missers door werkzaamheden, predatie en soms ook gewoon domme pech. Het kwam allemaal langs en ook dat hoort er bij. Toch, als we met elkaar de schouders eronder blijven zetten, dan kan het ook met deze zaken alleen maar beter gaan.
De afgelopen jaren heeft het ACK steeds een weidewachter of een groep weidewachters uitgeroepen tot Weidewachter van het Jaar. We verklappen nu alvast dat we dat dit jaar anders gaan doen. Het ACK vindt namelijk dat alle weidewachters in het zonnetje gezet moeten worden.
Maar de verkiezingsstrijd voor de titel Weidevogelboer van het Jaar gaat natuurlijk wel door!

In dit nummer

Contactgegevens 2
Allemaal gaan we voor hetzelfde doel 3
Reuring in de sector 4
Groepssamenstellingen 6
Nieuwe cursusdata voor 2024 volgen 6
Weidevogelboer van het Jaar 7
Overzichten en tabellen 8
Een andere pet, hetzelfde doel 10
Kaart beheerpakketten 11
Vlist 12
Haastrecht 15
Bergambacht-Oost 16
Bergambacht-West 21
Bergambacht Lekdijk 24
Stolwijk-Berkenwoude 26
Ouderkerk aan den IJssel 32
Moordrecht 35
Nieuwerkerk aan den IJssel 36
Lekkerkerk-Oost 38
Lekkerkerk-West 40
Krimpen aan de Lek 43
Achttien kuikens geringd 45
Onderzoek in Zuid-Holland 46
Kattenpoep enzo 47
Paren- en kuikentelling BTS 48
Droneteam op pad 52
Goede voorbeelden in het ANLb 54
De zwarte stern in de Krimpenerwaard 58
Plasdras met Bosmanmolen 64
Faunaraster werkt 65
In de media 66
Het weer en onze weidevogels 81

Reuring in de sector
maar de weidevogelstand noteerde een kleine plus

Mariëlle Oudenes-Graveland, gebiedscoördinator Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK)

Een bewogen jaar, maar met goede resultaten voor de weidevogels. Tegelijk met het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) startte in 2023 een nieuwe ANLb periode van zes jaar. Het leidde tot veel onduidelijkheid. Nieuwe regels rondom de eco-regelingen en bufferstroken waren niet helder en ingewikkeld, wat zorgde voor veel onrust in de sector. Een roerige tijd waarin het vertrouwen van boeren in de overheid nog verder daalde. Daarnaast zorgde de onduidelijkheid ervoor dat boeren ook een afwachtende houding aannamen tegenover het agrarisch natuurbeheer.

Gelukkig bleven de meeste deelnemers van het Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK) de coöperatie trouw. Er kwamen zelfs 11 nieuw boeren bij dit jaar. De betrokkenheid en motivatie van de boeren is groot. De onderstaande tabel toont de ontwikkeling van weidevogelbeheer in de afgelopen jaren. Alle beheerpakketten zijn in 2023 gestegen in oppervlakte.
Vooral het succes van (greppel) plas-dras gebieden voor de weidevogels stimuleerde de boeren. Inmiddels zijn er op ruim 40 locaties stukken land drassig gemaakt en dat is niet niks.
Een positieve ontwikkeling in het weidevogelbeheer is het sturen op voldoende geschikt gebied voor kuikens. Een nest met eieren is het begin, maar geen garantie op een positief resultaat. Zijn de percelen doorloopbaar voor kuikens? Is er genoeg te eten en kunnen ze schuilen voor predatoren?

Pakketgroep	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Plas-dras	0,14	0,32	4	6	9	13	13	15
Kruidenrijk/botanisch volvelds	48	57	59	63	70	74	90	92
Extensief beweiden	39	51	62	67	68	103	101	116
Kruidenrijk/botanische randen	64	90	118	148	163	179	190	207
Rust	132	191	217	215	216	233	171	216
Legselbeheer	620	940	927	1.004	1.015	1.075	1.056	1.181
Totaal	904	1.330	1.387	1.503	1.541	1.677	1.620	1.827

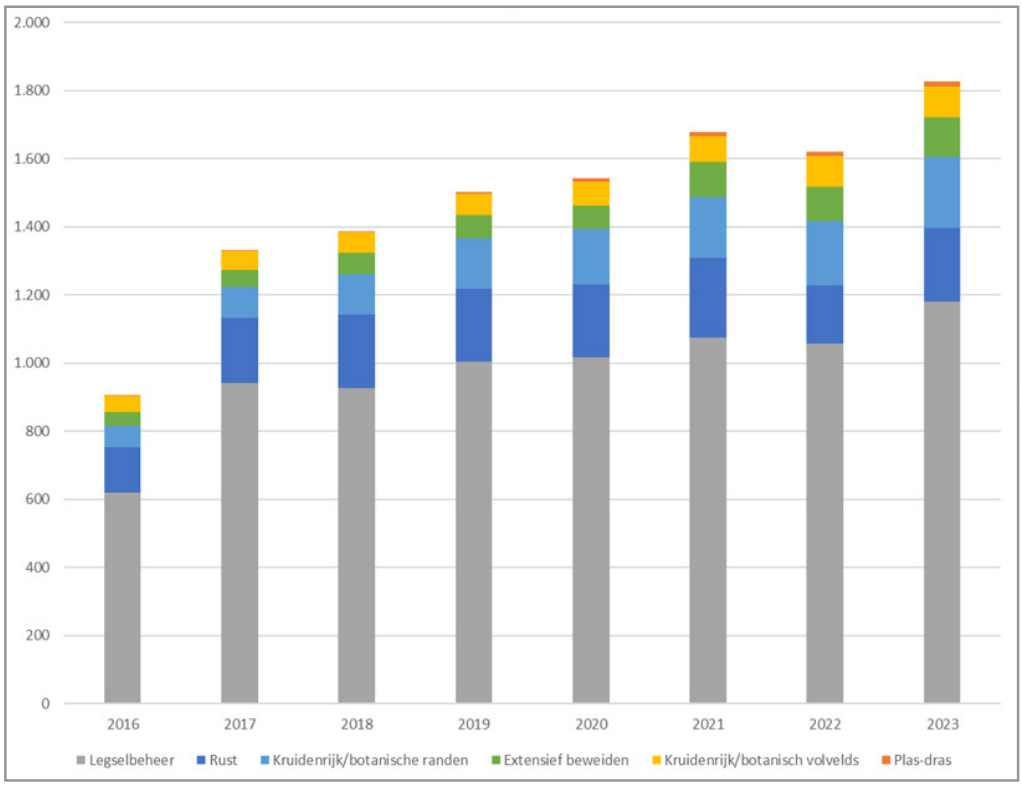

Tabel en staafdiagram verloop beheer 2016-2023

Terug naar het broedseizoen van 2023.
Vanwege het natte en koude voorjaar kregen de vogels meer tijd – want het land was te nat voor bewerking en het gras groeide matig. Door de verlate eerste snede ontstond er een mooi leefgebied voor de weidevogels. Veel broedparen brachten hun jongen groot. Vooral de polders Bergambacht en Vlist scoorden hoog. Natuurlijk noteerden we niet alleen successen.
Zo waren we in polder Lekkerkerk-Oost niet goed voorbereid op de vestiging van vogels op een perceel zonder beheer. Met last-minute afspraken over rust en enkele aanpassingen hebben we gered wat er gered kon worden. Zo zie je maar, de vogels laten zich niet sturen.

Ook zagen we in meerdere polders een hoge predatiedruk waardoor veel jonge vogels het niet redden. Soms bleven de weidevogels helemaal weg vanwege de aanwezigheid van predatoren. Vooral de vos rukte op in onze polders. Om de vogels te helpen hebben we in een aantal polders bomen gesnoeid, ruigte gemaaid, rommel verwijderd en rasters gezet tegen inloop van grond predatoren. Op deze manier proberen we in polders waar veel weidevogels zijn de predatoren wat op afstand te houden en de predatiedruk te verminderen.

Het ACK zet in op mozaïekbeheer. We zien dat dit werkt, zo veel mogelijk variatie in het grasland is de sleutel tot succes. Kruidenrijke graslanden met rust worden afgewisseld met beweide percelen en er wordt gericht gemaaid, niet hele blokken tegelijk. Daarnaast blijven de kruidenrijke slootkanten zoveel mogelijk staan, dit vormt een langgerekt lint waarin weidevogels foerageren en schuilen. Essentieel blijft dat onze aanpak moet passen in de bedrijfsvoering van de boeren.

In onderstaande grafiek staan de aantallen gevonden/gesignaleerde broedparen van de Big Five van de Krimpenerwaard. De aantallen zijn niet wetenschappelijk onderbouwd of gebaseerd op keiharde feiten. De gegevens worden wel altijd op dezelfde manier verzameld en de trend is duidelijk zichtbaar en om die reden is de grafiek toch waardevol. Terwijl de meeste soorten goed scoren van stabiel tot zelfs een lichte stijging, blijft de kievit achter. We gaan bekijken hoe we die daling het komende seizoen kunnen keren – want een Krimpenerwaard zonder de spectaculaire buitelingen van de kievit in het voorjaar is onvoorstelbaar en niet wat we willen.

Met elkaar streven we naar instandhouding van het unieke, eeuwenoude Hollandse landschap van de Krimpenerwaard met de smalle percelen, soortenrijke slootkanten, knotwilgen en grazende koeien. Daarbij hoort een gezonde landbouw, een gezonde weidevogelpopulatie en een grote variatie aan planten en dieren zoals we die in ons gebied kennen. Met elkaar daarvoor zorg dragen is absoluut de moeite waard!

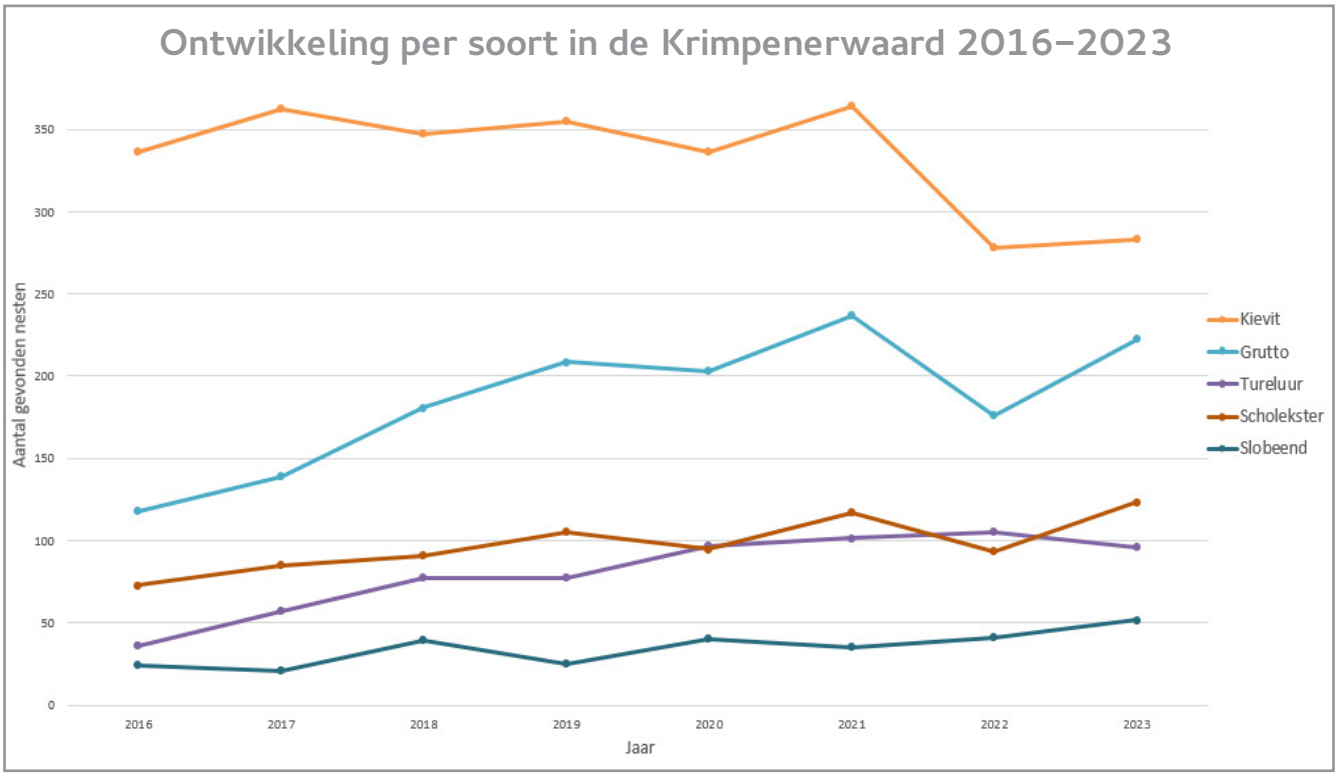

Scholekster, foto: Mariëlle Oudenes

Groepssamenstellingen
weidewachters 2023

Kattenwinkel:	Hans Kattenwinkel, Els van der Veer, Birgit de Wild, Henk van Zandwijk
Vlist-West, Bosch:	Marian Bosch-van Valkenhoef, Anton van der Linde, Hans van der Heijden, Miranda van den Dool, Bastiaan Verburg
Tussenlanen / Bovenberg:	Sjaak van Buren, Jan Stout, Jan Vreugdenhil, Rob Schmidt, Mariëlle Oudenes, Leen de Gier, Bouw Breedveld, Tineke Hoekstra, Ellen Breider
Noorlander:	Adrie Noorlander, Cor Rabouw, Lex Neijenesch
Bergambacht-West :	Bas de Hoop, Jaap Koppe, André Kreukniet, Pieter Marijnus, Klaas Speksnijder, Marije Rappoldt, Henk van Dieren
Lekkerkerk:	Janny van Herk, Jessica Schouten, Marcus Breet, Erik Olijslager
Krimpen aan de Lek:	Bernard de Jong, Corrie Konijnenburg, Koos Konijnenburg, Gabi Baartman
Verkaik:	Anne-Mieke van Velzen, Mario de Lepper, Peter Prins
Halleriet:	Hugo Halleriet, Leen Verschoor, Benjamin Hallie, Mel Blonk
Lageweg, Opperduit:	Claartje Verheij, Hans van Elst
Monhemius:	Jannie Monhemius
De Mik:	Klaas de Mik, Gert van de Velde
Groen:	Leo Groen, Han Noorlander, Joris Verbruggen
Sloof:	Wim Sloof, Joke Colijn, Max Ossevoort, Jaap Jan Leeuwenburgh
Vermaat:	Joep Vermaat
Heuvelman:	Jan Heuvelman
Zwarte stern team:	Max Ossevoort, Wim Sloof, Jan Heuvelman, Petra Noomen, George de Vries, Hans Plas, Bert van Ooijen, Krijn Makkink, Martin van de Wal, Celia Bakker, Mariëlle Oudenes
Nieuwerkerk Hitland:	Eric Stockx, Greetje de Back, Marijke Wendels, Sonja Hanedoes, Hans van Elst, Marjolein Kleijze
Moordrecht:	Rick van der Weijde coördineert een vrijwilligersgroep van ca. 7 personen.
Drone team:	Raymond de Vries, Bernard de Jong, Henk Krikke, Mariëlle Oudenes, Hugo Halleriet, Walter Rooijakkers, Joop Ozephius, Onno van Dobbenburgh, Abe Maaijen, Ton de Haan, John van den Berg, Magnus Kristensen, Jan de Kat, Jan Twisk, Koos Konijnenburg

Foto: Jan Twisk

Nieuwe cursusdata voor seizoen 2024 volgen

In samenwerking met De Groene Motor en het ACK worden het komende voorjaar opnieuw weidevogelcursussen georganiseerd. Uiteraard bij voorkeur fysiek, maar mogelijk zullen de ontwikkelingen m.b.t. een nieuwe corona-golf bepalen of die digitaal gaan plaatsvinden. Houd de Nieuwsbrieven en de NVWK-website in de gaten. De inhoud is afhankelijk van de ontwikkelingen in het weidevogelbeheer, maar kennis heb je nooit genoeg. Aanmelden of vragen kun je kenbaar maken op weidevogels@nvwk.nl.

Foto's maken van dieren en planten
Fotografeer dieren en planten alleen in hun natuurlijke leefomgeving.
Vang of verontrust geen dieren.
Bied geen voedsel aan, b.v. speciaal voor de foto.
Houd een gepaste afstand bij het fotograferen.
Fotografeer alleen nesten als dit de dieren niet verstoort.
Verdiep je in de natuur en de ecologie van de soorten.
Natuurfoto's zijn niet geënsceneerd en gemanipuleerd.
Wees een goede natuurgast en beschadig geen natuur.
Betreed geen verboden terrein.
Laat geen afval achter. (*Bron: www.vroegevogels.bnnvara.nl*)

Wij zijn ons bewust van de risico's van nestfotografie. Veel foto's in ons Weidevogelverslag zijn gemaakt door weidewachters. Weidewachters zijn zich er heel goed van bewust dat zij verstoringen kunnen veroorzaken en waar mogelijk zullen zij dat vermijden; hun doel is immers vogels redden. Soms moeten zij toch nesten zoeken om die te beschermen bij bewerkingen; dan wordt het bijgeval een snelle foto als het nest gevonden is. In de meeste gevallen echter heeft een telelens het werk gedaan en hebben de vogels hooguit tijdens het foerageren of het waken de fotograaf waargenomen.

Weidevogelboer van het Jaar 2023

Echtpaar Schmidt gaat 100% voor hun weidevogels

Het weidevogelteam kreeg dit jaar meerdere prachtig geformuleerde nominaties binnen voor de titel Weidevogelboer van het Jaar 2023. Ook stelden we vast dat steeds meer agrariërs grote inspanning plegen om 'hun' weidevogels groot te brengen. Dat belooft voor de komende jaren nog meer nominaties! Een prachtige ontwikkeling, we zijn trots op al deze boeren! In 2023 gaat de eer na zorgvuldig wegen naar Paul en Nelke Schmidt. Namens het NVWK-weidevogelteam: van harte gefeliciteerd!

Tekst nominatie: Tineke Hoekstra, weidevogelwachter namens de weidevogelgroep Tussenlanen / Bovenberg

De weidevogelgroep Tussenlanen/Bovenberg wil Paul en Nelke Schmidt nomineren voor de titel Weidevogelboer van het Jaar 2023!
Paul en Nelke Schmidt boeren al jaren aan de Kadijk in de polder Bergambacht-Oost. Ook zijn ze vanaf de start van het ANLb betrokken bij weidevogelbeheer. En met succes!
Het plas-dras gebied van bijna 1 ha - een van de eerste – wordt druk bezocht door weidevogels. En ook zijn er kruidenrijke graslanden, percelen met rust en percelen met extensieve beweiding, waar schapen en prachtige lakenvelders lopen.
Niet alleen een lust voor het oog voor de recreanten, maar het mozaïek van verschillende variaties in grasland trekt ook alle soorten weidevogels. Vanwege de grote diversiteit zien we er ook veel andere vogel- en plantensoorten.
We spotten er ieder jaar tot het einde van het seizoen veel vliegvlugge jongen. Mooi om te zien is dat vogels die er in eerste instantie niet gebroed hebben, de percelen van Paul en Nelke in de tweede helft van het seizoen alsnog weten te vinden.

Het stel is ook nauw betrokken bij het werk van het ACK. Zo deden ze mee aan het onderzoek naar grutto's. De vogels werden er geringd en gemonitord. Weidewachter Bouw Breedveld is er een graag geziene gast en maakt op hun erf de vlotjes klaar voor de zwarte sterns om die in mei uit te leggen in een sloot met veel gele plomp. Paul en Nel houden het goed in de gaten en slaan alarm als ze een predator zien of als er bijvoorbeeld vanwege harde wind iets misgaat met de goed geprepareerde vlotjes. Ook een initiatief – een gaasraster - om katten te weren werd door de Schmidts met open armen ontvangen. Het pakte helaas niet helemaal uit zoals gedacht – want op een wildcamera zagen we een kat die er gewoon listig omheen liep. Een tweede variant hielden de katten wel tegen, ook dat zagen we op camera.
Het zegt veel over de bevlogenheid van het stel, dat met hart en ziel meehelpt en hun land met alle liefde, daar waar mogelijk, beschikbaar stelt om de weidevogels te beschermen.

De weidevogelgroep Tussenlanen/Bovenberg: Sjaak van Buren, Jan Stout, Jan Vreudenhil, Rob Schmidt, Mariëlle Oudenes, Leen de Gier, Bouw Breedveld, Ellen Breider en ondergetekende Tineke Hoekstra (nog in de rol van weidevogelwachter).

Boven: de Kristallen Kievit is de wisseltrofee, foto: archief NVWK.
Linksonder: Nelke in actie met het uitleggen van de vlotjes voor de zwarte sterns, foto: Mariëlle Oudenes.
Rechtsonder: Paul en Mariëlle kijken waar de vogels zitten en hoe het beheer hier het best op afgestemd kan worden, foto: Nelke Schmidt

Overzichten en tabellen
vrijwilligers, bedrijven en beschermd gebied

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vrijwilligers	80	51	75	95	107	119	141	103	154	101	84	89
Bedrijven	69	37	57	66	71	72	98	65	58	52	59	49
Ha beschermd gebied	1.272	862	1.344	1.460	1.670	1.555	2.023	2.029	2.015	1.317	1.084	933

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vrijwilligers	74	79	76	72	76	76	79	70	71	87	82	105
Bedrijven	35	31	26	29	29	33	37	39	54	56	89	97
Ha beschermd gebied	890	1.079	965	907	1.032	910	1337	1.506	1590	1.677	1620	1.827

Aantal deelnemende bedrijven

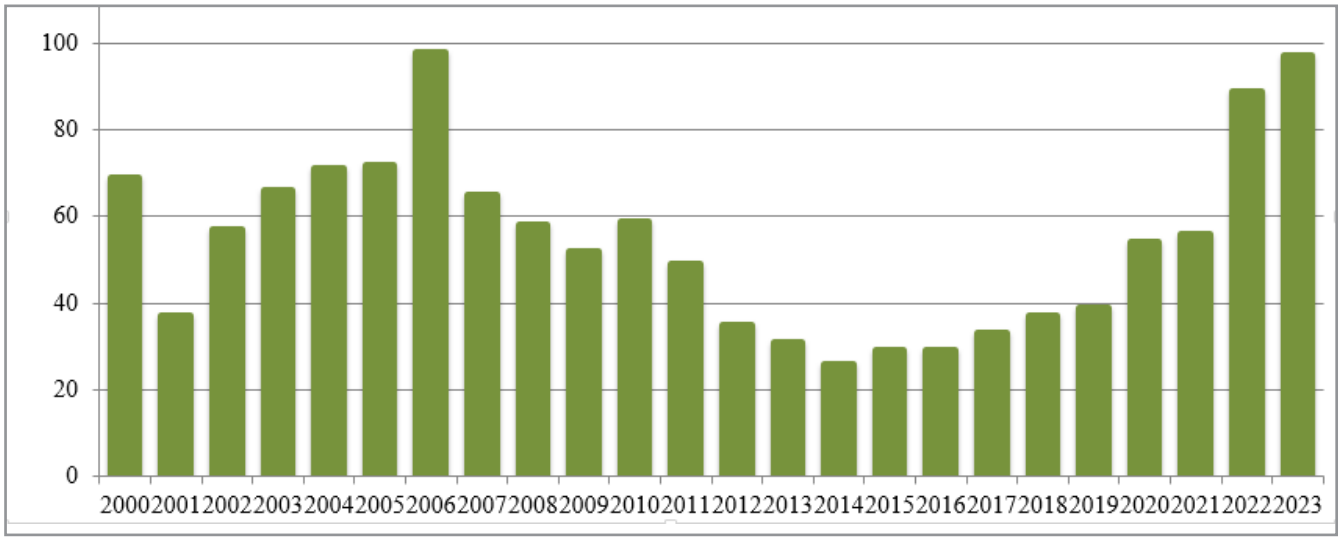

NB: Vanaf 2022 zijn niet alleen deelnemers met legselbeheer meegenomen in de telling, maar alle bedrijven met enige vorm van weidevogelbeheer

Aantal hectares weidevogelbeheer

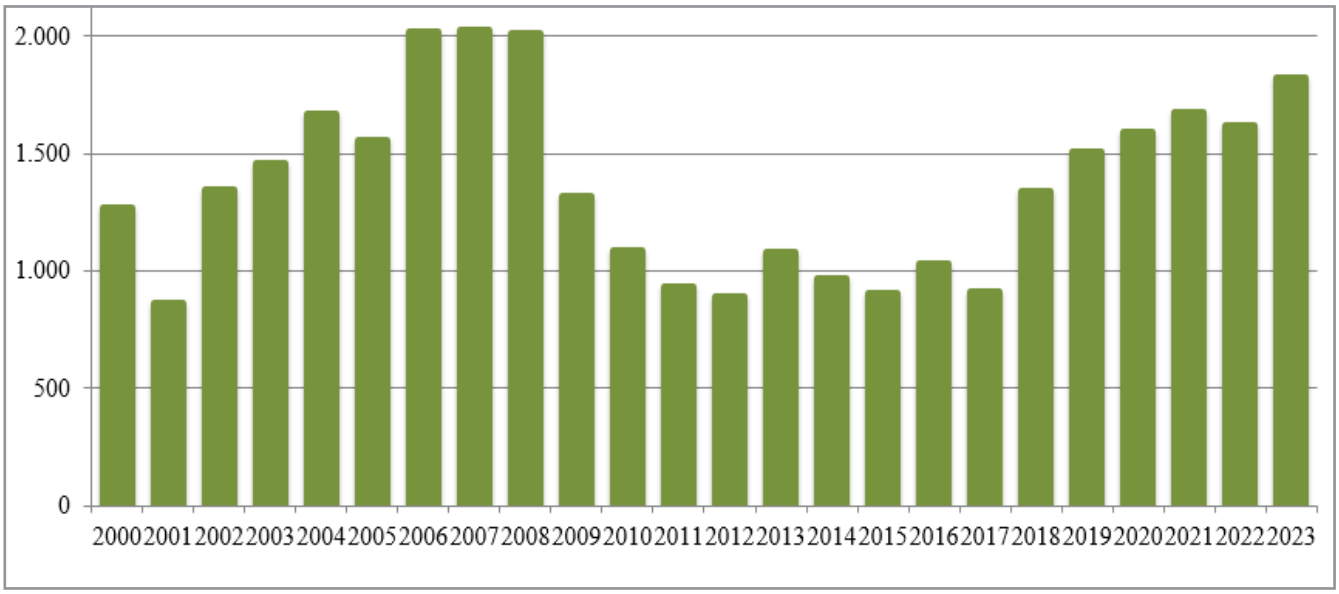

Gevonden nesten 2000-2023

Soort	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kievit	453	213	376	367	467	532	698	531	352	329	233	306
Grutto	235	103	195	172	235	234	317	216	163	150	107	91
Tureluur	45	24	63	43	63	62	73	64	43	50	43	40
Scholekster	84	48	70	69	83	93	139	88	74	62	44	71

Soort	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kievit	149	169	188	229	410	313	330	341	322	352	278	283
Grutto	62	85	66	77	125	100	174	172	183	230	176	222
Tureluur	18	22	17	24	34	28	56	62	79	98	105	96
Scholekster	41	65	46	54	84	67	85	96	97	118	93	124

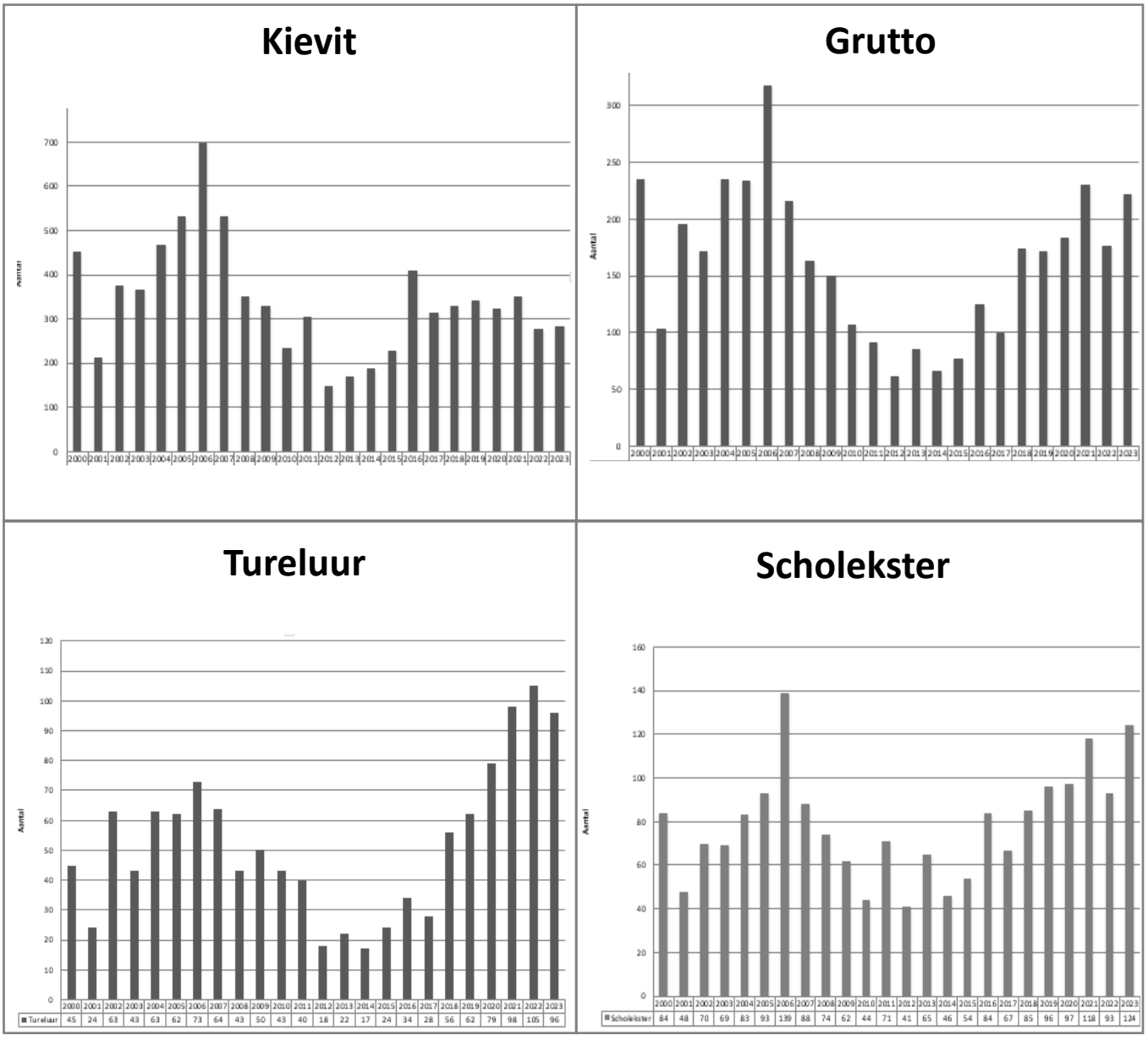

Een andere pet, hetzelfde doel

Klaas de Mik

Toen ik negen jaar geleden als coördinator van de Weidevogelwerkgroep begon, had ik veel twijfels of ik er de juiste persoon voor was. Een drukke baan, opgroeiende kinderen; ik had er eigenlijk geen tijd voor. Temeer omdat ik in de weekenden mijn tijd besteed aan weidevogelbescherming bij de families Verhagen en Kool. Ondanks de twijfels heb ik de uitdaging aangenomen en ik ben er vol voor gegaan. Het was zaak om een team te vormen, zodat het werk verdeeld kon worden om de taken te verlichten. Bente, Joep, Joke waren teamgenoten van het eerste uur. Later kwamen Bernard, Arie en Raymond erbij en zo was het Weidevogelteam compleet.

Het was een tijd van veranderingen. Er was al een grote stap gezet in de digitalisering om nestgegevens in te voeren. Dit werd verder doorgevoerd zodat nu alles digitaal wordt ingevuld op de website van Boerenlandvogelmonitor.
Er werden door het ACK pompen ingezet om plas-dras percelen aan te leggen. Ook werd door het ACK een drone aangeschaft en er kwam een nieuw vrijwilligersteam bij: het 'Drone-team'.
We gingen meer nadruk leggen op kuikenbescherming. Het meten van resultaten werd steeds belangrijker. Er werden weidewachters ingezet om BTS-tellingen uit te voeren. Hierdoor wordt duidelijker of kuikens opgroeien naar vliegvlugge vogels.
De bescherming van de zwarte stern is meer geïntegreerd in de Weidevogelwerkgroep en het 'Zwarte stern-team' groeide. De Krimpenerwaard is een heel belangrijk gebied voor de zwarte stern.
Ieder voorjaar gaan alle weidewachters enthousiast en belangeloos aan de slag. Er worden ieder jaar goede cijfers genoteerd.
Het was een mooie tijd met mooie resultaten en mooie ervaringen. Toch was er bij mij altijd het gevoel dat ik tijd te kort kwam: ik zou graag meer tijd besteden om beginnende weidewachters te begeleiden, meer tijd hebben voor gesprekken met weidewachters, boeren en loonwerkers, een keertje meegaan met het Drone-team, eens overleggen met coördinators van andere gebieden.
Dit voorjaar kwam er een vacature van veldcoördinator bij het ACK, waarvoor ik ben aangenomen. Dit is mijn droombaan en ik kan me nu volledig concentreren op natuurbescherming. Het betekent alleen wel dat ik niet tegelijk coördinator van de Weidevogelwerkgroep kan zijn. Het is echter geen afscheid, ik zet een andere pet op. Mijn rol verandert, maar mijn passie voor natuur en weidevogels blijft en we zullen elkaar nog vaak tegenkomen.

Tijdens de Weidehof Boer-en-Natuurdag in 2019. Klaas laat zien welke weidevogels er zijn. Foto's: Groene Hart Evenementen Fotografie
Onder: Klaas in zijn kano, foto: Babette van der Wijs i.o.v. De Groene Motor

Het vertrek van Klaas, Weidewachter van het Jaar 2020 en coördinator weidevogelbescherming bij de NVWK, zorgt voor een vacature!
Wie zou de rol van coördinator willen invullen?? Uiteraard kan dit ook in een duo-schap zijn.
Het is een enerverende, dankbare job voor een belangrijke taak: bescherming van onze bedreigde weidevogels.
Voor informatie: bel of mail Jaap Graveland, Bernard de Jong of Joke Colijn, zie pag. 2.

Legselbeheer
Ontwikkeling kruidenrijk grasland
Extensief beweid grasland
Grasland met rust, met voorweiden
Grasland met rust tot 1 of 15 juni
Kruidenrijk grasland, tot 15 juni
Plasdras
Botanisch grasland
Kruidenrijke rand / duurzaam slootbeheer
Kaart beheerpakketten ACK
Vlist
Stolwijk
Bilwijk
Gouderak
Moordrecht
Berkenwoude
Loetbos
Groot-Ammers
Opperstok
Streefkerk
De Hoek
Opperduit
Zijdeweg
Hitland-Noord
Hitland-Zuid
Golfbaan Hitland
Ouderkerk aan den IJssel
Nieuwerkerk aan den IJssel
Krimpen aan
Lekkerkerk
Sluisvliet
Ammersche Boezem
Goudsche Vliet
Schoonhovenseweg
Doove Gat
Lek

Vlist resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In polder Vlist is ook dit broedseizoen weer veel werk verzet voor goed weidevogelbeheer. Vrijwel alle boeren in Vlist doen mee aan ANLb. Het gevolg is een mooie mozaïek met veel zwaar beheer en meerdere plas-dras locaties in het middelste deel van de polder - precies daar waar de vogels zitten.
De afgelopen jaren zijn er diverse gesprekken geweest met alle agrariërs. Met elkaar is gekeken hoe er nog een extra impuls gegeven kan worden aan het weidevogelbeheer. Kansen en knelpunten zijn benoemd en daar waar mogelijk opgepakt. Om de predatiedruk te verkleinen is het achterstallig onderhoud aan bosjes weggewerkt en zijn rommelplekken opgeruimd. Hierdoor zijn er minder geschikte locaties voor predatoren als kraaien, katten en marterachtigen in het gebied.
Ook liep er in Vlist voor het tweede achtereenvolgend jaar een onderzoek naar grutto's in opdracht van de provincie Zuid-Holland. De grutto's in het gebied werden gedurende het seizoen nauwkeurig geteld. In het broedseizoen van 2022 kwam naar voren dat het percentage kuikenoverleving vrij hoog was, maar niet hoog genoeg voor de instandhouding van de populatie. In 2023 zijn de grutto's opnieuw gemonitord, zijn er kuikens geringd en is er ook onderzoek gedaan naar de beschikbaarheid van insecten op de verschillende percelen.
In beide jaren is onderzocht welke predatoren aanwezig zijn en welke invloed deze soorten hebben op de weidevogels en de kuikenoverleving. De rapportages van de onderzoeken naar predatie en de beschikbaarheid van insecten worden eind dit jaar verwacht.
De familie Mulder wilde de rapportage van het onderzoek niet afwachten en is op zoek gegaan naar een oplossing voor de predatie. In overleg met het ACK en met subsidie van de provincie Zuid-Holland hebben ze een predatiewerend raster neergezet op het perceel met plas-dras. Daarnaast is een beweegbaar hek geplaatst op de weteringbrug in het betonpad, waardoor inloop van katten en marterachtigen vanuit het bebouwingslint wordt verhinderd.
Naar aanleiding van de monitoringsgegevens is het broedresultaat van een totale populatie van 119 broedparen in polder Vlist goed. Er zijn veel kuikens gezien. En de BTS telling gaf aan dat ca. 67 % van de gruttoparen kuikens hadden in de laatste week van mei.
Tot slot moeten de succesvolle kolonies zwarte sterns in Vlist worden benoemd. Zie voor informatie het hoofdstuk over deze vogel verderop in het verslag.

Broedparen Vlist

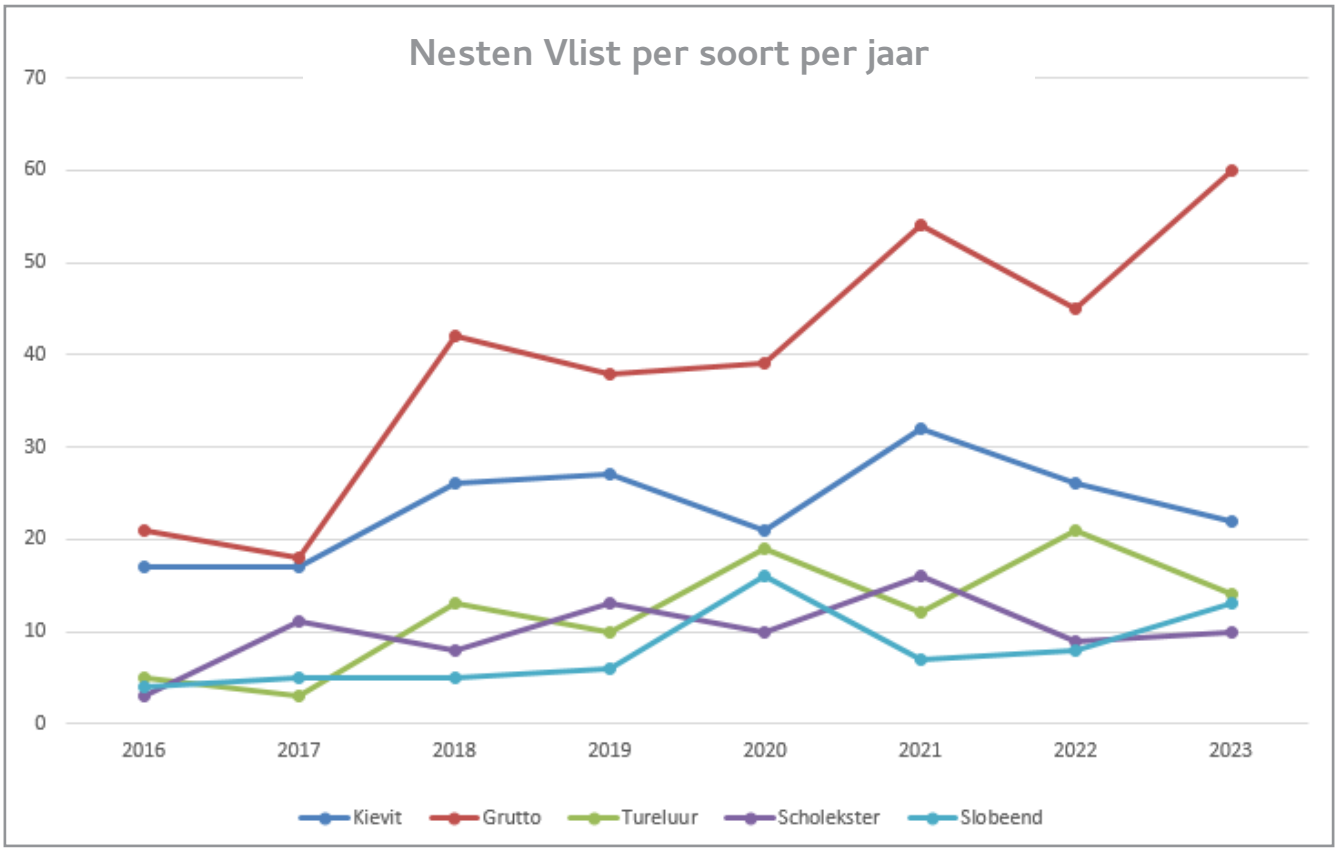

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend
Mts. A. en J. de Jong-de Jong	1	14	5	4	8
Mts. H. en A.J. Mulder en L.H. Mulder-de Langen	16	22	4	4	4
VOF Spruijt		7			
VOF Bogaard	1	1	2		
Aantjes Melkvee VOF	2	13	2	1	1
Melkveehouderij Anker VOF					
Aantjes Blokhuis		1	1		
Aantjes Bonrepas	1		1		
S.A.M. de Jong					
Totaal	21	58	15	9	13

Bedrijf: Mts. H. en A.J. Mulder en L.H. Mulder–de Langen
Tekst en foto's: Fam. Mulder

Dit voorjaar hebben we begin februari over de vorst vaste mest op de kruidenrijk grasland percelen en uitgestelde maaidatum percelen kunnen strooien. Begin maart plaatsten we een afrastering voor in het perceel van het plas-dras. Dit deden we na het zien van de resultaten van een onderzoek dat vorig jaar bij ons gedaan is waaruit bleek dat er te veel predatie was door grondpredatoren. Het hek plaatsen was een hele klus, maar hierdoor staat er een afrastering om de weidevogels meer bescherming te bieden tegen de grondpredatoren.
Verder zijn de bruggen op de weteringen afgezet met hekken met dassengaas, zodat insluiping van grondpredatoren uit de bebouwing en de kade verminderd wordt. Op het kavelpad waarover de koeien dagelijks naar de percelen lopen, hebben we een hek gezet dat op afstand bediend kan worden. Hierdoor staat dit hek alleen open als de koeien naar binnen of buiten gaan, zodat er geen grondpredatoren uit de bebouwing binnen komen.

De weidevogels gingen massaal broeden begin april. Wat hierbij opviel was dat de grutto's gelijk met de kieviten begonnen met broeden, en met veel bij elkaar. In het begin waren er een paar nesten gepredeerd, een paar eierschillen zijn opgestuurd om te onderzoeken door welke rover deze gepredeerd zijn. Half april gingen de koeien naar buiten. Nu konden de percelen beweid worden die rondom de percelen met zwaar beheer liggen. Hierdoor konden de kuikens uit het lange gras naar de beweide percelen trekken, waar meer ruimte is voor de vogels.
Verder zijn we begin mei gestart met de eerste percelen te maaien, waarna om de week een gedeelte is gemaaid. Bij het maaien zagen we dat de kuikens verplaatsten naar andere percelen waar geen nesten zaten. Toen hebben we kuikens tijdens het maaien in de sloot gezet en zagen we ze zo naar de overkant zwemmen en weer naar moeder vogel gaan, waar ze konden schuilen tussen het langere gras. Ook zijn er kuikenstroken blijven staan bij het maaien, zodat de kuikens ook daar mooi konden schuilen (te zien op de foto).
Voor ons gevoel was dit jaar een goed weidevogeljaar met veel vliegvlugge jongen, waarvan er meerdere geringd zijn. De voorbereidingen voor het volgend weidevogelseizoen zijn alweer begonnen. Er zijn percelen met kruiden ingezaaid en is er een perceel geschikt gemaakt om nog een klein plas-dras er bij te hebben volgend jaar. We kijken weer uit naar het voorjaar als de vogels weer komen!

Bij het maaien werden stroken gras overgeslagen, zodat de kuikens ook daar konden schuilen. [Foto is gemaakt vanuit de rijdende tractor, red.]

Bedrijf: VOF Bogaard
Tekst: Marian Bosch

Er was bedroevend weinig weidevogel-activiteit in deze weilanden van de familie Bogaard. Wel werden er 25 geroofde eieren op het pad naar de weilanden gevonden, maar dat waren vooral eenden- en meerkoeteieren die door kraaien waren meegenomen. Bij elk weidebezoek werden er kraaien, buizerds of kiekendief gezien in het gebied.
Het plas-drasgebied werd zeer goed bezocht, er werden veel soorten waargenomen waaronder zelfs de steltkluut en veel tureluurs. Het gras eromheen werd het hele broedseizoen niet gemaaid. Ook zwarte sterns zagen we daar regelmatig foerageren, maar helaas hebben ze zich niet op de vlotjes genesteld.

Veel tureluurs in een gedeelte van het plas-dras bij VOF Bogaard

Op 1 en 4 augustus spotte Jan Twisk geringde grutto's in het Doove Gat/Hooge Boezem, opvettend voor hun grote eerste trek. Ze zijn geringd in Vlist in het afgelopen voorjaar en dus vliegvlug geworden!! Lees ook het artikel op pagina 45.

Haastrecht resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In polder Haastrecht zijn helaas nog slechts enkele paren weidevogels aanwezig. In het seizoen van 2023 hebben zich wel weer 2 grutto paren gevestigd - een goed teken. Een klein groepje vogels is echter kwetsbaar voor predatie. Samen met de agrarische bedrijven kijken we naar kansen en mogelijkheden om op de juiste locaties een geschikt weidevogelhabitat te realiseren.

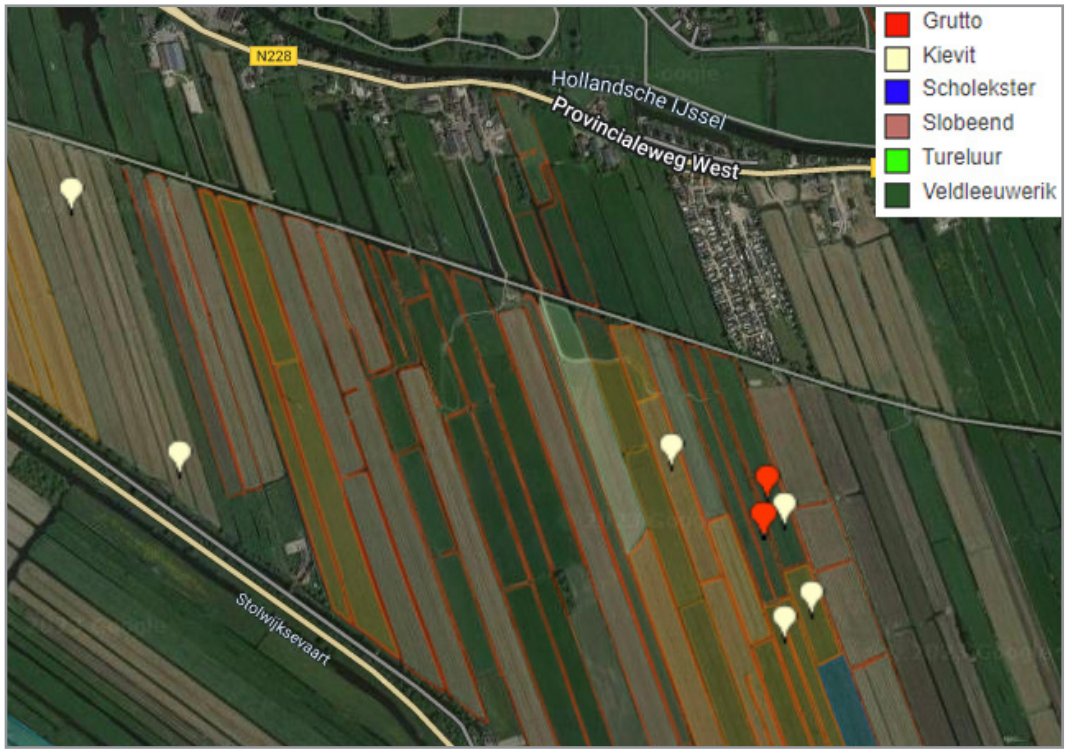

Broedparen Haastrecht

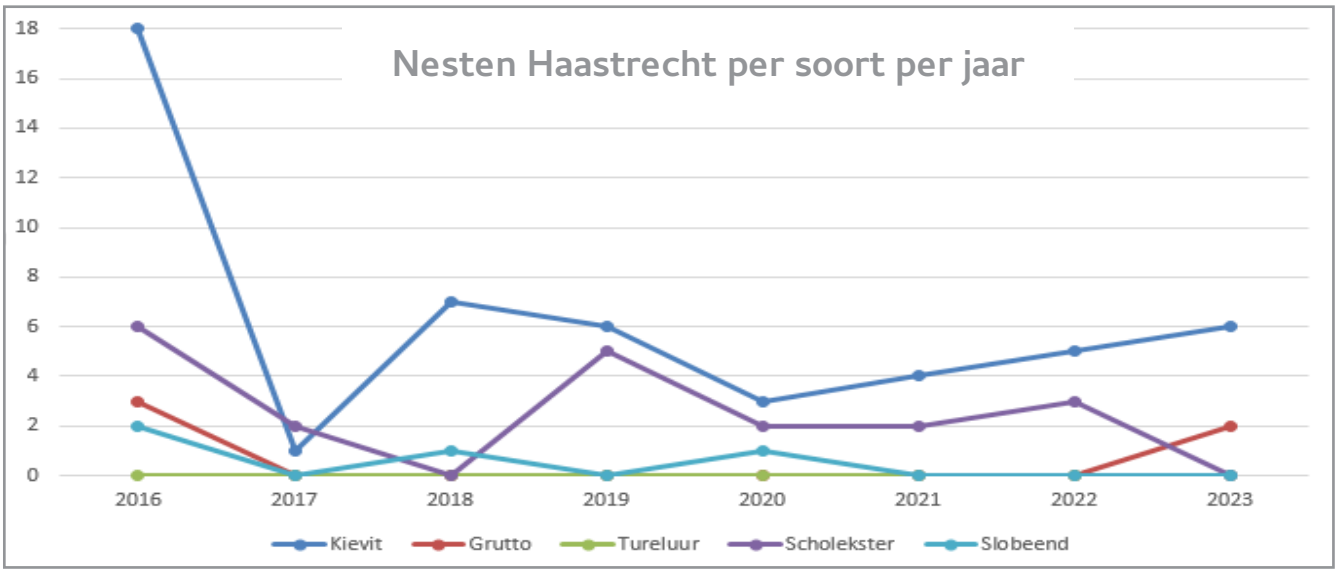

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend	Veldleeuwerik
VOF Boele	4	2				
Van Meijeren VOF						
T.M. de Jong VOF	2					
Totaal	6	2				

Bergambacht-Oost resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

Het deelgebied Bergambacht-Oost is te verdelen in drie polders, te weten Tussenlanen-Noord, Bovenberg-Noord en Bovenberg-Zuid. In alle polders is op grote schaal ingezet op weidevogelbeheer. Er liggen grote aaneengesloten delen met beheerpakketten in een mooie mozaïek. Door de betrokkenheid van de aanwezige boeren ligt er een flink areaal zwaar beheer en een groot aantal plas-dras locaties.
Opvallend is dat in polder Tussenlanen meer dan 20% van de 225 broedparen dichtbij de bebouwing broedde. De percelen grenzen aan het fietspad de Kadijk en zijn daar relatief kort. Dit leek de vogels niet te hinderen. Bovendien waren de broedparen daar heel succesvol in het grootbrengen van de kuikens, er zijn daar veel vliegvlugge jongen gesignaleerd. Dit gold overigens ook voor de andere broedparen binnen deze polder: het BTS percentage in dit deel van Bergambacht-Oost lag op meer dan 80%. Door de aanwezigheid van meerdere plas-dras locaties, ingezaaide percelen met kruiden en beweiding met melkkoeien of vleesvee is de mozaïek goed op orde. Dit zorgt dan ook voor een mooi resultaat. In de polder Tussenlanen broedt daarnaast al een paar jaar met succes een kolonie zwarte sterns. Zie voor meer informatie het aparte hoofdstuk over het broedsucces van deze soort.
In de polders Bovenberg-Noord en Bovenberg-Zuid lag het broedsucces wat lager. In het noordelijk deel ligt een groot deel van de beheermozaïek op de provinciale gronden nabij de Franse kade. Maar de meeste vogels vestigden zich op de agrarische percelen westelijk ervan. Dit zou te maken kunnen hebben met de hoge ligging van de provinciale percelen en de op vrij grote schaal aanwezige maisteelt. De kieviten kozen voor zwarte percelen en ook de andere weidevogels zochten in de buurt van de kieviten een broedplaats. Helaas had dit voor de kuikenoverleving niet altijd het gewenste resultaat. De vogels die zich alsnog verplaatsten naar de provinciale percelen brachten wel kuikens groot.
In Bovenberg-Zuid liggen twee mooie plas-dras locaties in een goede, maar kleine beheermozaïek. In de eerste helft van het seizoen roofden kraaien de nesten leeg, waardoor het seizoen pas laat op gang kwam. Uiteindelijk is er toch met succes gebroed en liepen er tegen het einde van het seizoen veel jonge kuikens rond. Door de rustperiode van de percelen te verlengen en ook dankzij de plas-dras locaties werd er een mooi resultaat behaald.

Grutto, foto: Peter Stam

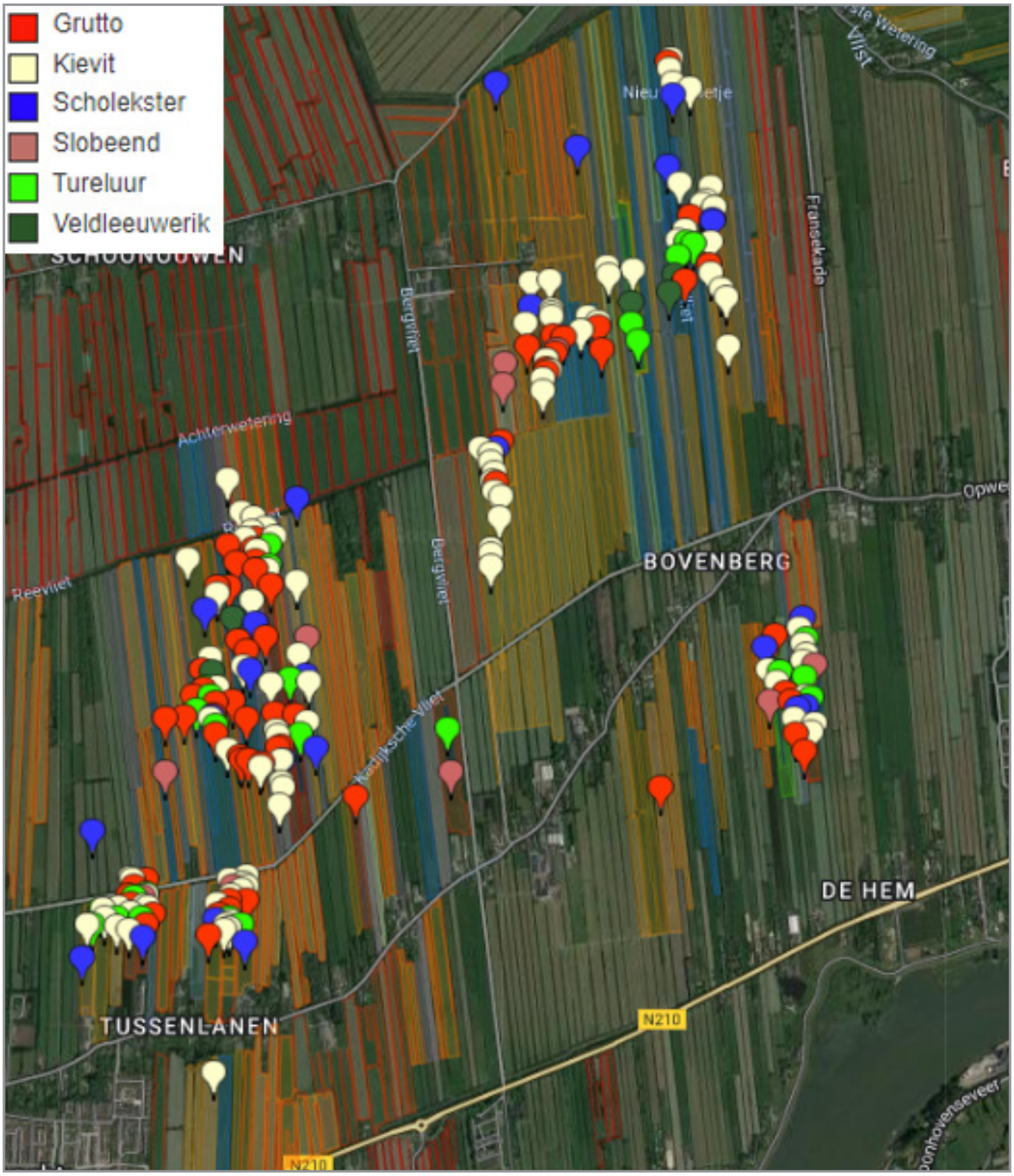

Broedparen Bergambacht-Oost

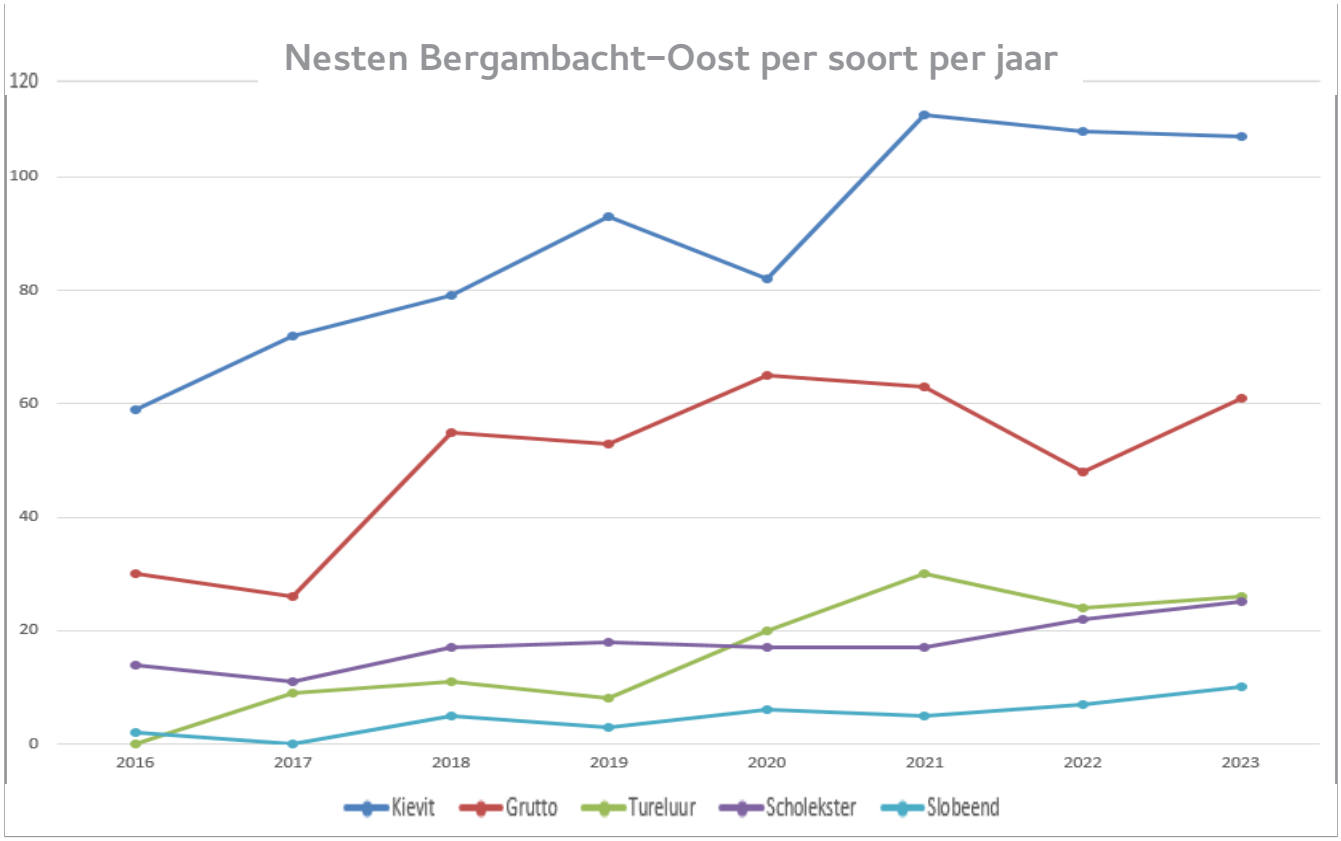

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend	Veldleeuwerik
Schep Holsteins Holland BV	24	8		3	1	
Melkveehouderij J.J. Bos	20	24	6	6	1	3
Veehouderij R.W. Schmidt	21	10	4	5	1	
VOF G. van Wijngaarden	6		3	2		
J. Hakkesteegt						
P. Schmidt	3	5	3	1	2	
VOF de Jong	6	4	3			
Aantjes Bonrepas	6	1		1		
W.C. Oskam						
de Jong- Teeuwen			1		1	
VOF Fam de Vries			1	2		
W.C. Hogendoorn						
VOF Hakkesteegt- Rooken	7		3	2	1	
Swifterhoeve VOF	1	1	1			1
Helice / Els Kooij	2	2	1	1	1	
VOF A.J. Verhoef	10	3		1	2	
Mts. A. en J. de Jong - de Jong						1
VOF De Grenshoeve (Gerrit Oskam)	1	3		1		
B. ter Haar						
VOF J. en J.J. Oskam Polsbroek						
Totaal	107	61	26	25	10	5

Altijd weer een magisch moment als de grutto's terug zijn
Tekst: Ellen Breider, weidevogelwachter

'De grutto's zijn gearriveerd!', stuurt melkveehouder Rob Schmidt op 5 maart 2023 in onze vogelappgroep Tussenlanen/Bovenberg. Het is de aankondiging van de start van ons weidevogelseizoen. Altijd weer een magisch moment als de eerste grutto's arriveren. En tien dagen later vindt weidevogelwachter Bouw het eerste kievitsnest!
Eind maart komen we weer voor het eerst bij elkaar bij Rob en Ingrid om daadwerkelijk aan de slag te gaan. We verdelen de percelen onder het team en maken afspraken wanneer we waar kunnen monitoren. Soms gaan we het veld in, lopend of mee in de Landrover van gebiedscoördinator Mariëlle, maar nog vaker observeren we de vogels vanaf de kant, vanachter een hek. Kijken, kijken en nog eens kijken. En niet zonder commentaar. Slaan ze aan op die kraai, waarom blijft die grutto zitten en wat loopt daar, is dat een kat?
We hebben dit jaar het geluk dat we vrij veel jonge grutto's en kieviten goed vanaf de Kadijk kunnen zien. Ook de vogels bij Jaco Bos en bij de plas-dras van Paul Schmidt zijn geweldig te spotten.
Als verderop in het seizoen het kruidenrijk grasland bij Rob Schmidt eindelijk hoog staat zien we de zwarte sterns heen en weer vliegen met insecten voor de jongen op de vlotjes even verderop.
We komen ogen en oren te kort en hebben de indruk dat er veel jongen vliegvlug worden. Prachtig!
Tussendoor houden we elkaar op de hoogte met foto's en berichtjes via onze app, over wat we allemaal zien. Ook buiten de Krimpenerwaard. Het is een inspirerende manier van samenwerken.

Een week van weidevogelwachter Bouw in Bergambacht–Oost
Tekst: Bouw Breedveld, weidevogelwachter

Voor de weidevogelliefhebbers duurt de winter altijd veel te lang. En als dan eindelijk - ergens eind februari, begin maart - de eerste grutto's zich laten horen is er geen houden meer aan. Op naar buiten!
Zondag
Al fietsend over de Kadijk zie ik de eerste kieviten in het land en buitelend in de lucht. Mijn hart maakt een sprongetje: het weidevogelseizoen is begonnen.
Maandag
In de ochtend ga ik meteen kijken of de kieviten er nog zitten. Vroeg in de avond gaan we met ons vaste groepje van vrijwilligers op pad voor een eerste inventarisatie bij de deelnemende boeren in ons gebied, Bergambacht-Oost. Na afloop wacht ons altijd een bak koffie op de verzamelplaats bij Ingrid en Rob Schmidt.
Dinsdag
Ik ben onrustig. Waar blijven de grutto's? Opnieuw pak ik de fiets.
Woensdag
Samen met Ellen en Tineke, twee andere fanatieke weidevogelwachters observeren we enkele percelen. Met onze nieuwe kijkers vanaf het hek zien we van alles. We worden zelf ook gespot door melkveehouder Jaco Bos, weidevogelboer van 2022. Hij doet al jaren mee aan ANLb en heeft al een goed beeld van de situatie op z'n land. We worden nu al blij van de aantallen…
Donderdag
Een dagje vrij, maar kan het toch niet laten dus weer op de fiets – want stel je voor dat ik iets mis!
Vrijdag
Boer Paul Schmidt komt door met een bericht. De eerste grutto's zitten bij zijn plas-dras. Onmiddellijk er naartoe om te kijken – observeren in vakjargon.
Zaterdag
Eindelijk weekeind. Klapstoel mee en mij heerlijk genesteld (om in weidevogeltaal te blijven) op verantwoorde afstand op een stuk land met veel activiteit. Een feestje!
Ook nog even langsgegaan bij een paar boeren om te bespreken wat ze voor beheer hebben liggen en wanneer ze van plan zijn werkzaamheden op het land uit te voeren. Dat is van belang voor het beschermen van de weidevogels – mijn taak. Een prachtige taak samen met mijn collega weidevogelwachters en de boeren in onze mooie polder.

Bedrijf: P. Schmidt
Tekst: Tineke Hoekstra, weidevogelwachter

Paul en Nelke Schmidt boeren al jaren aan de Kadijk in de polder Bergambacht-Oost. Ook zijn ze vanaf de start van het ANLb betrokken bij weidevogelbeheer. En met succes!
Het plas-dras gebied van bijna 1 ha - een van de eerste - wordt druk bezocht door weidevogels. En ook zijn er kruidenrijke graslanden en percelen met extensieve beweiding, waar schapen en prachtige lakenvelders lopen.
Niet alleen een lust voor het oog voor de recreanten, maar het mozaïek van verschillende variaties in grasland trekt ook alle soorten

Het plas-dras perceel wordt in februari volgezet met water. Foto: Nelke Schmidt.

weidevogels en vanwege de grote biodiversiteit zien we er ook andere vogel- en plantensoorten.
We zien er ieder jaar tot het einde van het seizoen veel vliegvlugge jongen. Het echtpaar is ook nauw betrokken bij het werk van het ACK. Ze deden mee aan het onderzoek naar grutto's. De vogels werden er geringd en gemonitord.
Ook weidevogelwachter Bouw Breedveld is er een graag geziene gast en maakt op hun erf de vlotjes klaar voor de zwarte sterns om die in mei uit te leggen in een sloot met veel gele plomp. Paul en Nelke houden het goed in de gaten en slaan alarm als ze een predator zien of als er bijvoorbeeld vanwege harde wind iets misgaat met de goed geprepareerde vlotjes.
Ook een initiatief – een gaasraster - om katten te weren werd door de Schmidts met open armen ontvangen. Het pakte helaas niet helemaal uit zoals gedacht – want op een wildcamera zagen we een kat die er gewoon listig omheen liep. Een tweede variant hielden de katten wel tegen, ook dat zagen ze op camera.
Het zegt iets over de bevlogenheid van het stel, dat met hart en ziel meehelpt en hun land met alle liefde daar waar mogelijk beschikbaar stelt om de weidevogels te beschermen.
De weidevogelgroep Tussenlanen/Bovenberg: Sjaak van Buren, Jan Stout, Jan Vreudenhil, Rob Schmidt, Mariëlle Oudenes, Leen de Gier, Bouw Breedveld, Ellen Breider en ondergetekende Tineke Hoekstra (in het seizoen 2023 nog in de rol van weidevogelwachter).

Terrotiale grutto's, foto: Jan Twisk

Bergambacht-West resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In deelgebied Bergambacht-West liggen de polders Kadijk-West, Benedenberg-Zuid en Zuidbroek. In polder Kadijk-West sluit het agrarisch natuurbeheer aan op het NNN-gebied van het Zuid-Hollands Landschap. In het agrarische deel zaten geen grote aantallen, maar er waren zeker weidevogels aanwezig. Voor het eerst dit jaar zijn er op twee plekken nesten gevonden van de veldleeuwerik. Een prachtig succes!
Door te sturen op een wat kortere vegetatie met beweiding, zagen we in de tweede helft van het seizoen een verhuizing van weidevogelgezinnen richting de agrarische percelen. De doorloopbaarheid van de vegetatie was er goed en er was voldoende te eten voor de kuikens.
In de polder Benedenberg-Zuid zijn ook dit jaar weer prachtige resultaten geboekt. Door de aanwezigheid van plas-dras, kruidenrijke percelen en extensief beweide percelen ontstaat er een gebied van ruim 40 hectare aaneengesloten weidevogelgebied. In dit gebied vestigden zich grote aantallen vogels en kwamen er veel kuikens groot. We zagen dit jaar dat de vogels ook de percelen naast de 40 hectare zwaar beheer gingen gebruiken. Het is de uitdaging om ook hier in samenwerking met de agrariërs te kijken hoe we het beheer van de percelen nog beter op de weidevogels kunnen afstemmen - passend in de bedrijfsvoering van de boeren.
In polder Zuidbroek zijn helaas geen grote aantallen vogels meer aanwezig. Op een enkele plek broedden een paar kieviten en scholeksters, maar de grutto en tureluur hielden het voor gezien. Door met elkaar nog eens goed te kijken naar de situatie van de polder en het leefgebied van weidevogels en predatoren kunnen we mogelijk kansen creëren om de vogelaantallen weer wat te laten stijgen.

Broedparen Bergambacht West

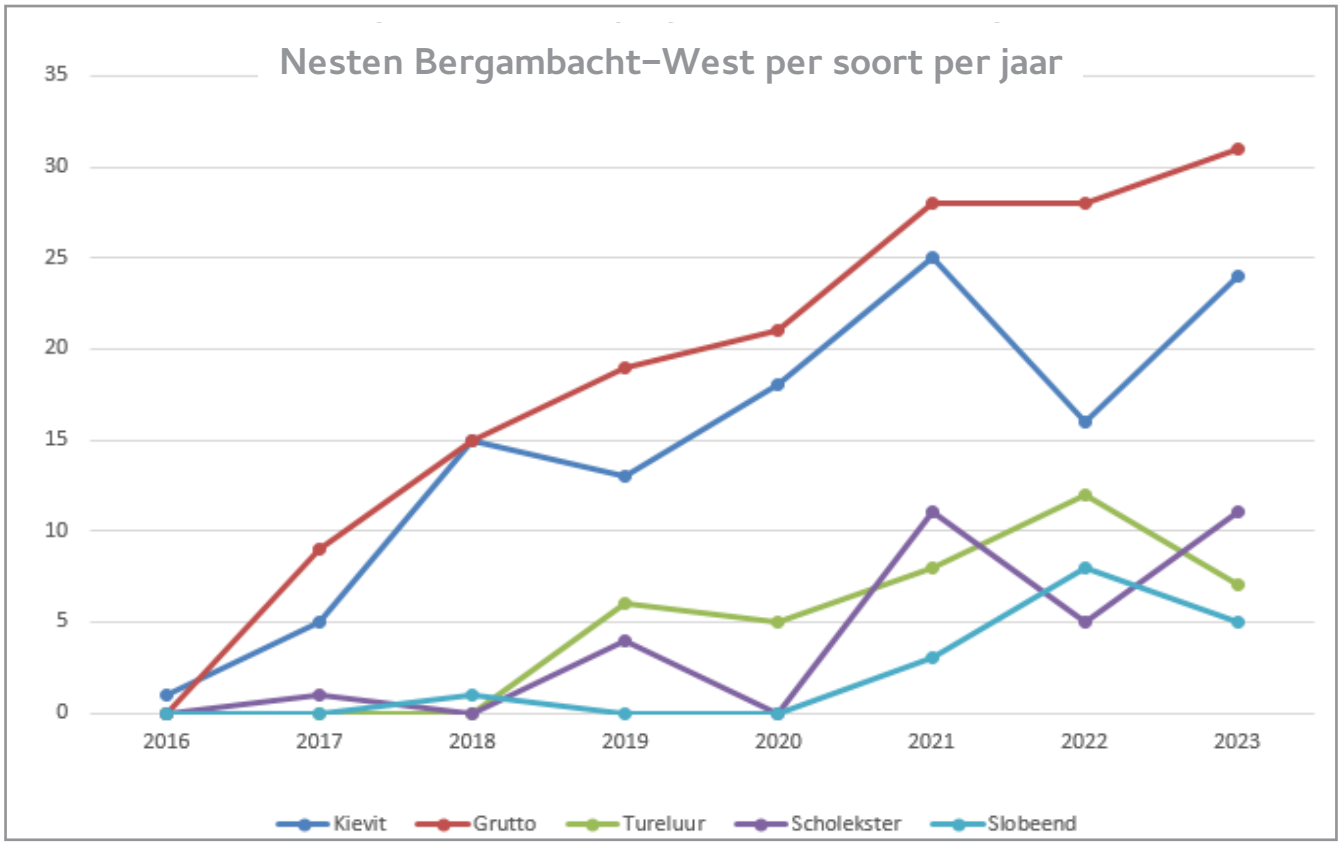

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend	Veldleeu-werik
Mts. J. en T. Boer	3	5	2			1
VOF De Jong	14	20	5	4	2	2
Mts. P. en M. den Boer	1					
Mts. A.D. Oskam en K. Oskam-van Dam		1				
Schep CV	3			5		
Mts. C. en G. Verburg-van Dijk		1			1	
Meerkerk Melkvee Zorg- en Loonbedrijf	3	4		2	2	
N.A. Kreukniet						
Totaal	24	31	7	11	5	3

Bedrijf: CV Schep
Tekst: Gert van de Velde, weidewachter

Heb het afgelopen jaar een aantal percelen van Jaap Schep zelfstandig beschermd. Ik heb drie jaar onder auspiciën van Klaas de Mik het 'vak' geleerd en realiseer me dat je nooit uitgeleerd bent. De natuur doet wat hij wil en dat maakt het ook zo fascinerend en prachtig. Het is belangrijk om dat zo te blijven zien. Het onvoorspelbare is mooi en uitdagend voor het beschermen van de weidevogels.
In samenspel en –spraak met de boer hebben we een mooi resultaat neergezet. Wij hebben samen het verschil kunnen maken. Hoe dan? Nou, door als eerste de nesten te lokaliseren en te noteren op de plattegronden en middels het plaatsen van dikkere en langere stokken. Die dikkere stokken was een wens van boer Jaap. Zeker omdat het maaien door het natte voorjaar pas laat kon gebeuren, waren de dikkere en langere stokken een must have. Door de drukte van de hooibouwtijd en wanneer de loonwerkers gas willen geven is niet-te-missen-stokken belangrijk. Zo hebben we met deze afstemming en ook met het afstemmen wanneer er gemaaid gaat worden middels korte lijnen meerdere nesten kunnen laten uitkomen. Oftewel door de bewerking van het land is er niets verloren gegaan. Dan spreek je toch over zes nesten totaal. Dan vind ik met recht dat we het verschil hebben kunnen maken.
Nadat ze uitgekomen zijn, ben ik nog een paar keer gaan kijken. Ik zag toen wel helaas de kraaien druk in de weer. Ik heb geen bewijs, maar het zou zomaar kunnen dat zij toch nog iets van mijn score hebben afgesnoept.
Komend jaar heb ik zin om hier weer samen met Jaap aan de slag te gaan.

Bedrijf: VOF De Jong
Tekst: Bas de Hoop

Onze groep Bergambacht-West bestaat uit Bas de Hoop, Jaap Koppe, André Kreukniet, Pieter Marijnus, Klaas Speksnijder, Marije Rappoldt en Henk van Dieren.
VOF De Jong is in polder Bergambacht-West, voor ons zoekteam, een parel. Jaar in jaar uit is er een toename van het aantal nesten. Ten westen van de Benedenberg zijn er twee percelen (achter Houdijk en Den Boer) met plas-dras. En daarnaast ook nog twee percelen met het pakket extensief beweiden, dus dat bij elkaar vormt al een heel mooie mozaïek. Hier wordt bewust alleen bemest met ruige mest, wat zijn vruchten afwerpt.
We krijgen volop medewerking van Floor de Jong bij het inrichten van deze mozaïek en dat werkt! Aan de Kadijk heeft hij twee percelen met het pakket rust met voorweiden, dus weiden tot 1 mei en daarna rust tot 15 juni. Ging ook heel goed dit jaar, er kwamen in mei volop vogels op af.
Op het stuk van VOF De Jong aan de Tussenlanen (zoekgebied van de groep Tussenlanen/Bovenberg) met pakket 'Kruidenrijk grasland met rust van 1 april tot 15 juni + ruige mest' werd het eerste kievitsei van de Krimpenerwaard gevonden.
Ik citeer uit de krant: "Weidewachter Bouw Breedveld zag op 15 maart vanaf de weg een kievit druk in de weer. In een perceel van boer Floor de Jong, aan de Tussenlanen, vond hij het eerste kievitsnest van dit jaar. Op het perceel was het al een drukte van belang. Naast verschillende stellen kieviten waren er ook grutto's en tureluurs die een plekje in de polder aan het veroveren zijn."
Floor is een echte vogelliefhebber. Heb vernomen dat hij als kleine jongen al het weiland afstruinde, op zoek naar nesten. Ook bij de boerderij is er oog voor erfvogels. Het is mooi te zien hoeveel nesten van zwaluwen onder het overstek van de boerderij zijn gebouwd. Of het zonnescherm dat onder de uitwerpselen zit - het maakt Floor en Evelyn niet uit. Grote aantallen zwaluwen vliegen door de stal op zoek naar hun voedsel.
Een mooi voorval dit jaar; ik citeer uit een WhatsApp bericht van 17 mei van Mariëlle: "Ik ga morgen (Hemelvaartsdag) mee met maaien met de loonwerker (op perceel 3-8) om toch nog te kunnen sturen als er dan wel vogels omhoog komen/van zich laten horen. Ik mag dan van Floor op dat moment de loonwerker laten omdraaien als ik dat nodig vind." Dit tekent de liefde van het bedrijf VOF De Jong voor onze weidevogels.
Hierbij het aantal nesten van 2023: 2 fuut, 24 grutto, 20 kievit, 4 scholekster, 2 slobeend, 8 tureluur, 2 veldleeuwerik, totaal 62 nesten!
Daarnaast zijn er nog 10 zwarte stern nestvlotten bezet op dit bedrijf.

Twee nestjes van de veldleeuwerik. Op de onderste foto ligt linksonder een fietssleutel ernaast om te laten zien hoe klein de eitjes zijn. Foto's: Mariëlle Oudenes

Bedrijven: Veehouderij Snoek, VOF De Jong, VOF Graveland
Tekst: Bas de Hoop

Er waren veel mutaties in onze groep. Adri Koppe, Arie Kooy, Dick Bezemer en Dick Zom zijn vanwege leeftijd of gezondheid gestopt na vele jaren. Gelukkig hebben we een enthousiaste Henk van Dieren mogen verwelkomen.
Het zoekgebied is behoorlijk groot, van Veehouderij Snoek aan de Lekdijk, Benedenberg, Kadijk tot een aantal percelen voorbij de Reekade tot de Koolwijkseweg (VOF Graveland). We waren blij met de ondersteuning van Mariëlle en het Drone-team.
Op zaterdagen en in de vakanties was er ook ondersteuning van enthousiaste kinderen van onze weidewachters.
We startten met monitoren en wanneer het nodig was, zijn we het land ingetrokken (melding dat er zou worden gemaaid). Bij Veehouderij Snoek aan de Lekdijk hebben we op het maisland veel nesten gevonden, na een tip van Rudy Terlouw. VOF De Jong aan de Benedenberg verraste ons weer met een toename van het aantal nesten. Mariëlle wist zelfs twee keer een veldleeuweriknest te vinden, op de percelen aan de Kadijk van VOF De Jong. Een zeer knappe prestatie, om deze nesten te vinden!
Op de aardhopen bij VOF Graveland hadden zich diverse scholeksters genesteld.
Kortom, het was een boeiend en vruchtbaar jaar.

Scholeksternest op een aardhoop bij VOF Graveland, foto: Bas de Hoop

Bergambacht Lekdijk resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In de polder tussen de provincialeweg N210 en de Lekdijk zaten voorheen grotere aantallen weidevogels. De laatste jaren lopen de aantallen terug. Daarvoor zijn diverse oorzaken te bedenken. Zo wordt er regelmatig een vos gespot, waarschijnlijk uit het naastgelegen Loetbos en De Kwakels. Daarnaast kiest een aantal broedparen voor de polder ten noorden van de N210 - polder Benedenberg-Zuid. Hier zit een flinke populatie weidevogels en dat maakt het aantrekkelijk.
Dit jaar waren er geen gruttonesten gevonden, wel nesten van kievit, tureluur en scholekster. De broedparen concentreerden zich op en rond maispercelen. Door het natte voorjaar werden de maispercelen laat bewerkt wat de kuikenoverleving ten goede is gekomen.

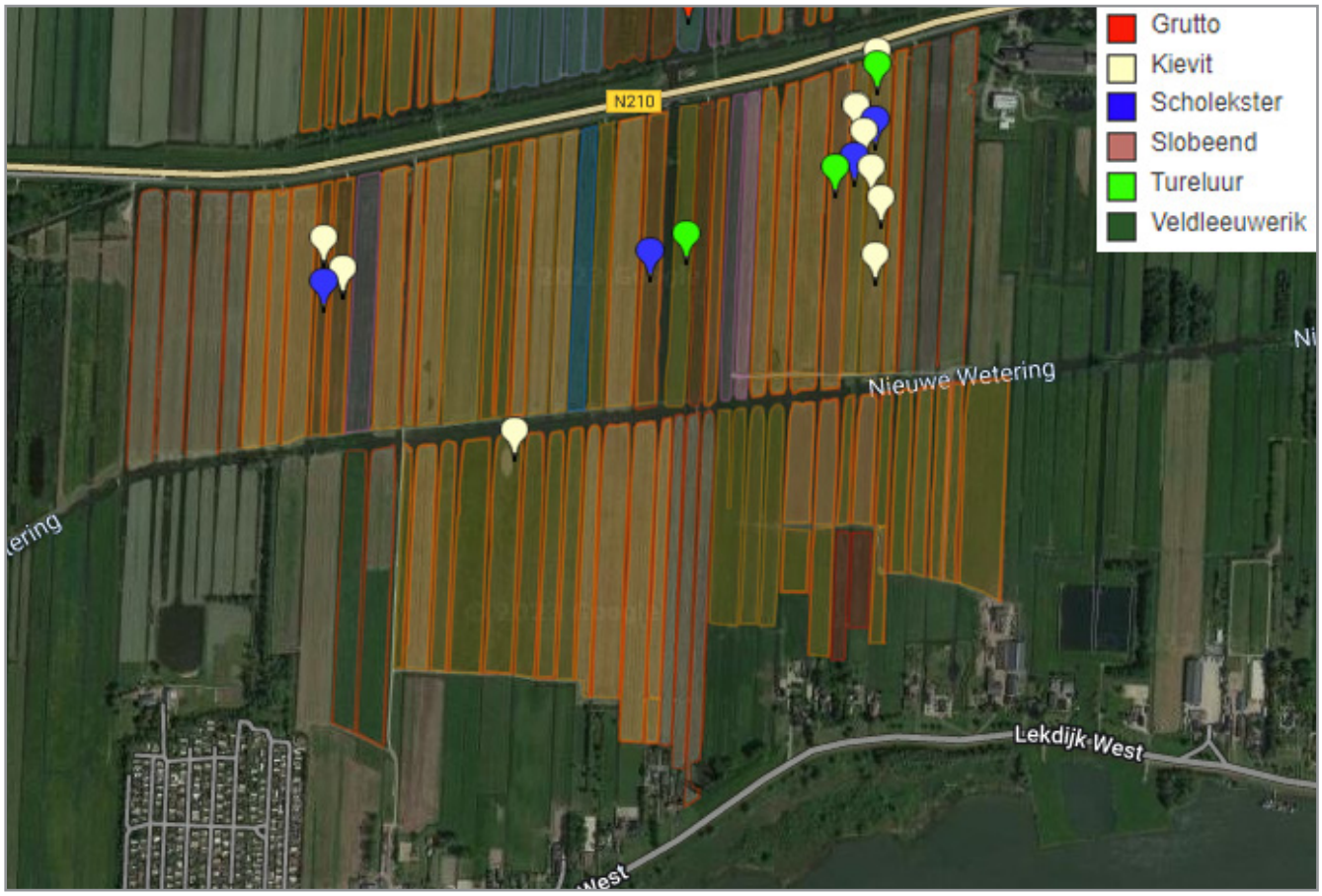

Broedparen Bergambacht Lekdijk

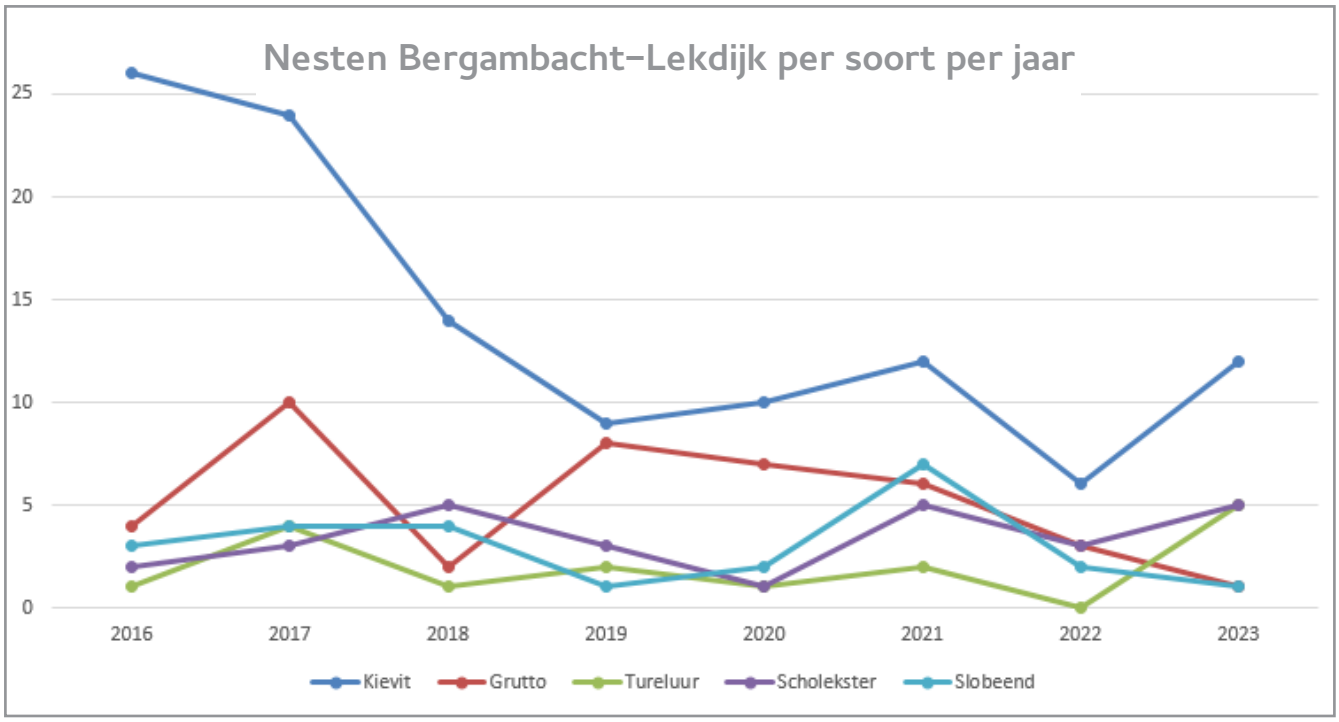

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend
Gille	4		2	2	1
Veehouderij Snoek	8	1	2	3	
K.M. Deelen			1		
Totaal	12	1	5	5	1

Tureluur, foto: Huig Bouter

Stolwijk-Berkenwoude resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

Het grootste deelgebied in onze Krimpenerwaard is het gebied Stolwijk – Berkenwoude.
Binnen dit deelgebied liggen veel verschillende polders. In de volgende polders zijn weidevogels aanwezig en houden agrariërs rekening met weidevogels door beheerpakketten af te sluiten:

- Polder Koolwijk
- Polder Benedenkerk
- Polder Benedenheul-Noord / Achterbroek-Zuid
- Polder Beijersche

In polder Koolwijk is het seizoen redelijk verlopen. Wel vestigden zich minder broedparen dan gehoopt. Op de plekken waar de vogels zaten lag vaak het juiste beheer zodat de eieren in alle rust uitgebroed konden worden. Op een aantal plekken zijn lange tijd behoorlijke aantallen alarmerende vogels waargenomen, wat betekent dat ook de kuikenfase daar goed is gegaan. Opvallend was de inloop van weidevogelgezinnen in de tweede helft van het seizoen naar het oostelijk deel van polder Koolwijk. Het kan niet anders dan dat deze gezinnen de oversteek waagden vanuit het NNN gebied Kadijk-West.
In Polder Benedenkerk is het weidevogelbeheer wat versnipperd. Tussen de camping en de provinciale weg is al jaren een mooie populatie weidevogels aanwezig. Het broedseizoen is hier goed verlopen door medewerking van de agrariërs voor grote delen last-minute rust in combinatie met extensieve beweiding.
Meer naar het westen van Benedenkerk en in polder Beijersche zagen we minder vogels. We zullen het komende winterseizoen gebruiken om nog eens met elkaar te zoeken naar de oorzaak hiervan en inzoomen op zaken als openheid en geschikte habitat voor predatoren.
In polder Benedenheul-Noord / Achterbroek-Zuid is de afgelopen jaren het weidevogelbeheer uitgebreid en aangepast. Daarnaast is er aandacht besteed aan het opruimen van ruigte en beheren van houtelementen. In het afgelopen seizoen vestigde zich een mooie populatie weidevogels in dit deel van de polder. Dit leidde tot goede resultaten voor 2023, net zoals in het voorgaande jaar. De betrokkenheid en positieve insteek van de agrariërs dragen hier zeker aan bij.

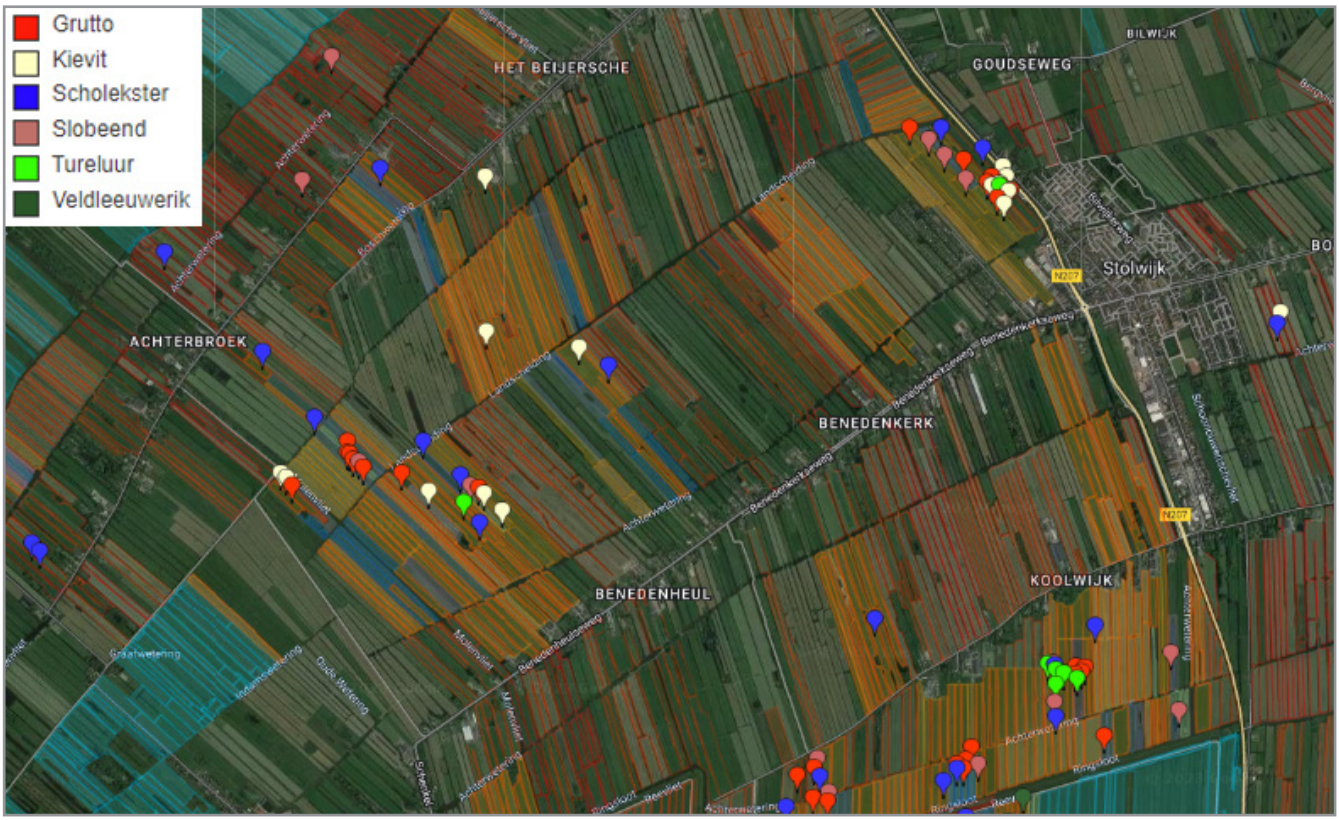

Broedparen Stolwijk-Berkenwoude

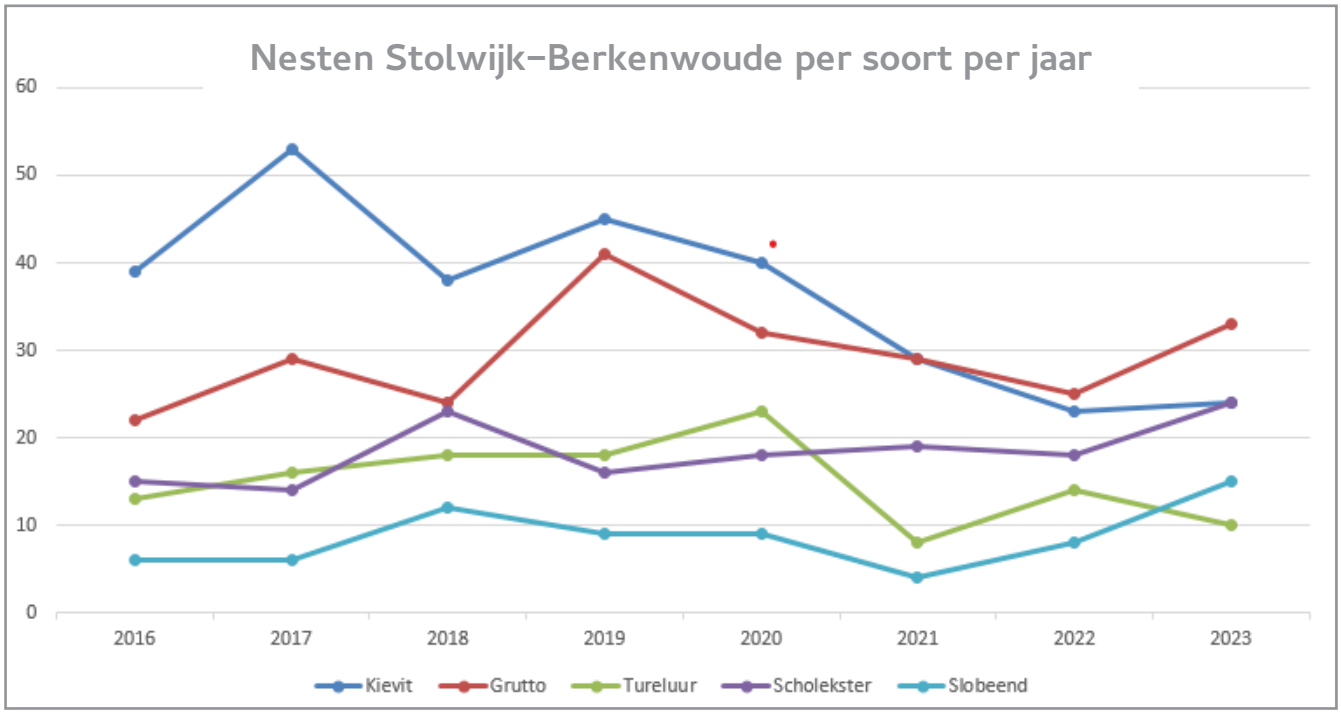

De weidewachters bij de familie A. Bogaard kunnen nog door het water lopen op de plaats waar de dammen zijn weggehaald, om predators te weren, foto: Klaas de Mik

Een bijna onzichtbaar scholeksternest op het puin van een oude dam bij de familie A. Bogaard, foto: Klaas de Mik

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend	Graspieper
VOF De Jong-Anker				2	1	
VOF Fam. de Vries	1			1		
T. Verduijn		5		1	1	
Mts W. en A.J. Boer en G. Boer en J. Boer-van den Berg	2			2	1	
M.J. Verburg				1		
Mts. P. en E.C. Verdoold-Verdoold	4	7	1	1	3	
VOF K. en A.A. Graveland		5	2	1		
Melkveebedrijf Verkuil-Soet					2	
VOF Verhagen-Ijsselstein		4		3	2	
Dierenhouderij Bogaard	3	2	1	3	1	
VOF De Jong	1			1		
VOF Kool		4			1	
Maatschap Snoekvliet	1					
Schapenhouderij Timmerman Boer				1		
Mooimekkerland	2		2	2	2	
Vermeulen-Rehorst VOF	2	1				
VOF Boogaerdt Heikoop	3	3	4	1	1	2
VOF Verhagen-de Jong	3	2		1		
Veehouderij- en Zuivelbedrijf Van Erk	2			3		
D. van den Broek						
M.J. de Jong jr.						
VOF M. & A. & F. de Vries						
VOF Slingerland-van der Lip						
VOF De Pater						
Veehouderij Rehorst VOF						
Mts. Damsteegt-de Wild						
VOF W.M. de Jong						
VOF Slingerland-van Dijk						
VOF W.P. Boer						
Totaal	24	33	10	24	15	2

Bedrijf: A. Bogaard
Tekst: Klaas de Mik

Bij de familie Bogaard worden inspanningen verricht om de weidevogels terug te laten komen. Het land is aangepast zodat het voor weidevogels beter toeven is. Vorig jaar is een geriefbos gesnoeid om kraaien en roofvogels geen uitkijkpost te geven. Een paar dammen zijn weggehaald zodat grondpredators als bunzing, hermelijn en katten moeilijker naar een ander weiland gaan. De weidewachters kunnen nog wel oversteken omdat er heel weinig water staat. In het puin van de oude dam lag een scholeksternest dat bijna niet te vinden was, zo mooi gecamoufleerd.
Er is een mooie plas dras aangelegd waar de weidevogels graag komen. De genomen maatregelen werpen vruchten af want de weidevogels zijn teruggekomen. Ook bij de buurman zijn veel weidevogels gezien.
Een aantal nesten is door Arie zelf gevonden en zelf ingevoerd op de website. Nog tijdens het maaien vond hij twee nesten die direct beschermd werden door er omheen te maaien.

Bedrijf: VOF Kool
Tekst: Klaas de Mik

De grutto's hebben gebroed op het land met uitgestelde maaidatum tot 1 juni, waardoor ze in alle rust hun eieren uit kunnen broeden. De weidewachters hadden het hierdoor ook rustig.
De percelen ernaast werden 'gegraasd' met de trekker. Het gras wordt gemaaid met een enkele maaier voor de trekker en de opraapwagen er achter. Het gras wordt daarna naar stal gebracht en aan de koeien gevoerd. Er ontstaan verschillende grashoogten waar de kuikens graag naar toe trekken. De maaibreedte is beperkt en ook de maaisnelheid is te overzien. De kuikens hebben dus een goede kans om weg te komen. In elk geval beter dan wanneer er gemaaid wordt voor de kuil. Toch ziet het er alsnog gevaarlijk uit tijdens het maaien en hoop je maar dat ze snel weg kunnen duiken.
Deze werkwijze had een grote aantrekkingskracht op de weidevogels met kuikens en er liepen op zeker moment veel meer kuikens dan dat op het bedrijf uitgebroed zijn. Waarschijnlijk betreft dit inloop uit een ander gebied.

Bedrijf: Mooi Mekkerland
Tekst: Klaas de Mik

Enkele percelen van het geitenmelkerij 'Mooi Mekkerland' liggen aan de zuidzijde van de Koolwijkseweg. Deze percelen waren vooral in trek bij de tureluurs. We hebben enkele nesten op de klassieke manier weten te vinden, door van een afstand met de verrekijker te wachten tot de vogel terugliep naar het nest. Met het langer worden van het gras hebben we de hulp van de Weidevogeldrone ingeroepen. Zelfs met de drone viel het niet mee om de nesten van de tureluurs te vinden. Als de tureluur op het nest blijft zitten en de warme eitjes afdekt, wordt het nest niet opgemerkt met de drone. Pas nadat de vogel gevlogen is, kun je het nest zien.
Bij het markeren van de nesten is er altijd een dilemma over de stokken: De stokken mogen niet de aandacht trekken van de kraaien en daarom gebruik je het liefst kleine onopvallende bamboestokken. Als de kraaien de eieren stelen, ben je immers helemaal voor niets bezig geweest. Je bent er indirect zelfs de oorzaak van als zo het nest verloren gaat. De stokken bleken echter té onopvallend en tijdens het maaien zijn sommige stokken niet opgemerkt. We trekken hier de lering uit om volgend jaar toch grotere stokken te gebruiken. Al met al zijn er meerdere legsels van weidevogels uitgebroed en groot gebracht en hebben we hier op een klein gebied mooie resultaten behaald.

Bedrijf: VOF Verhagen–IJsselstein
Tekst: Gert van de Velde

Hier kom ik al voor het derde jaar samen met Klaas. Hier startten wij vaak onze zaterdagen. Het is altijd een hartelijk weerzien. Klaas en ik verzamelen op het erf bij boer Verhagen, worden eerst verwelkomd door de trouwe hond. Vaak zien we dan een van de boeren, vader of zoon en natuurlijk Esther. Altijd een onderhoudend praatje wat zoal in de wereld is gebeurd en of er nog wat bijzonders in de weilanden is voorgevallen. Zo gaan wij altijd met inside informatie de polder in.

Uitzicht vanuit de kano over de polder, foto's: Klaas de Mik

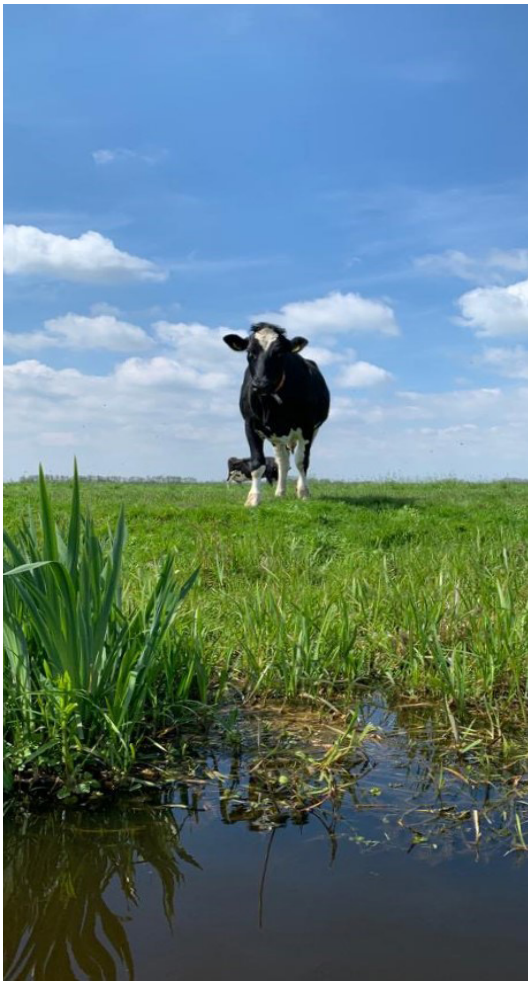

Hier is het kernwoord 'samenwerken' en echt hierdoor haal je de resultaten. Je ervaart bij deze boer de betrokkenheid bij de weidevogel. Zo laat hij door de jagers, de grootste (in mijn ogen) natuurlijke vijanden, de kraaien, afschieten. Mooie anekdote: wij liepen het erf op en ik zag een kraai op een hek zitten. ik maakte een schietbeweging en met dat ik dat deed werd er een kraai uit de lucht geschoten. Bleek die kraai op het hek een lokkraai te zijn. Ja dat geeft wel plezier en praat, wij samen (Klaas en ik) de boer op. Sowieso hebben wij veel plezier naast de serieuze zaak. We babbelen wat af, we genieten van de wolkenluchten en van alles wat het boeren-/weideleven ons biedt. Het mooie bij de boer is de verscheidenheid van de landerijen. Zo lopen er koeien, maar ook schapen en ook zomaar een paar pinken op een aantal hectare. Ik denk dat de vogels hier wel blij van worden.
Daar de stukken land over een groot gebied liggen, leggen wij de afstanden vaak per kano af. Dit scheelt in de kilometers lopen. We stappen tientallen keren uit en in. Dit vraagt wel een vorm van behendigheid. Zo sprong ik er deze keer als eerste er uit en zat op wacht in het gras. Klaas zocht nog z'n verrekijker in de kano. Ik keek naar een minuut of twee eens om, dacht waar blijft die Klaas toch. En net toen ik omkeek leek het wel een film. Klaas keek mij aan, ik dacht wat… wil je van mij. Op dat moment draaide de kano 180 graden om en weg was Klaas. Gelukkig sterk zoals hij is, draaide hij zich terug… maar jullie begrijpen wel… dat ik mij bescheurde van het lachen. Ik voelde mij weer 12 jaar. Het staat voor altijd op mijn netvlies. En Klaas, die lachte net zo hard mee na de eerste schrik.

Het resultaat na een omgeslagen kano, foto: Klaas de Mik

Bedrijf: Melkveebedrijf Verkuil–Soet
Tekst: Leo Groen

Ook dit seizoen is op het bedrijf van de familie J. Verkuil, (Melkveebedrijf Verkuil-Soet) gezamenlijk gezocht naar weidevogelnesten, door Han Noorlander en Leo Groen, als ook door de familie Verkuil zelf.
Op dit bedrijf waren we weer welkom. Er waren meerdere 'uitgestelde maaidatumpercelen'.
Ook dit jaar heeft de heer Verkuil wederom ingestemd met het verzoek van Mariëlle (coördinator Agrarisch Collectief Krimpenerwaard) om weer drie plas-dras situaties te creëren. Dit door een greppel af te dammen en m.b.v. van een waterpomp deze greppel met water gevuld te houden. De energie voor de waterpompen wordt geleverd door zonnepanelen.
De percelen zijn vanaf 1 april tot begin juli minimaal wekelijks bezocht. De bewegingen van de vogels zijn voor een groot gedeelte ingevoerd in de data base volgens de QBM-tellingsmethode, alsook de vogels welke in de directe omgeving aanwezig waren.
We begonnen in het seizoen met matige waarnemingen. Verder waren in het begin wel erg weinig van de 'big five' vogels te horen in de omgeving. Een oorzaak van minder vogels in het begin kan geweest zijn de natte periode en lage temperatuur, die de bodem nat en koud hielden, alsook de gure wind. Het plas-drasland was op tijd gereed en werd het gehele broedseizoen goed nat gehouden.
Wat zagen wij: zwarte stern, kuifeend, grutto, wilde eend, grote zilverreiger, knobbelzwaan, scholekster, bergeend, visdief, slobeend, grote Canadase gans, zwarte kraai, meerkoet, boerenzwaluw, huiszwaluw, witte kwikstaart, buizerd, bruine kiekendief.
Verder zie de QBM notaties. Het bleef erg stil (stiller dan we gewend waren) zowel bij de plas-dras percelen als op de andere percelen verderop.
Daarna kregen we toch nog een gematigd leven te zien, nl. 2 paar grutto's en 4 paar tureluurs in het land. Het werd afwachten op jonge vogels, tot de grutto en tureluur ouders een duidelijk waarschuwend gedrag lieten zien en horen omdat er jonge pullen in het land zaten.
En daarna werd het abrupt echt heel stil voor wat betreft weidevogels.
Anderhalve week later, zien we op vroeg gemaaide gras percelen de nodige grutto's en kieviten met pullen lopen. Deze vogels komen van de zuidelijke percelen van het ZHL tussen de Ree en de Kadijk-West, ze zijn het erg lange gras ontvlucht. De winst is dat de kuikens zich beter konden bewegen om insecten te vinden en niet in het lange hoge gras hoefden te blijven.
Door de gekozen monitoring behorend bij plas dras en uitgestelde maaidatum zijn de nesten niet daadwerkelijk gevonden, zodat er een minimale verstoring was.
Na een matig begin toch een goed einde, hoewel we door de inzet van de eigenaar wel beter verwacht hadden.
De balans: Volgens ons komen we met de nesten niet verder dan 4x tureluur en 2x grutto, scholekster 1x , kievit liet zich maar amper zien en/of horen.
Wij moeten wederom hopen op een beter volgend seizoen. Aan de inzet van de eigenaar kan het niet liggen, daar zijn we blij mee. De inzet van plas-dras (3x) is wel heel bijzonder, want dit vergt best een offer: de verloren gras kwaliteit, het inklinken van de greppel, opkomen van niet gewenste planten.

Dit vriendelijke, gastvrije bedrijf is gemotiveerd om niet alleen de weidevogels te beschermen. De eigenaar heeft ons weer uitgenodigd om het komende seizoen onze samenwerking voort te zetten, met het doel om zoveel mogelijk kuikens vlieg vlug te zien worden.
En om toch een positief resultaat te melden: eind juni konden we 5 bebroede huiszwaluwnesten noteren, welke onder de overstekken van de woning verbleven. En dat is wel heel wat, wanneer je de ramen schoon wil houden. Bedankt voor de gastvrijheid namens deze vrolijke zomervogels!

Bedrijf: K. Graveland
Tekst: Leo Groen

Ook dit seizoen zijn we op verzoek van Klaas de Mik een 5-tal keren helpen zoeken, ten noorden van de boerderij.
We konden alleen, voor het maaien, een globale locatie aangeven van een grutto die naar ons begon te schelden. Een week later was het helemaal stil, en konden we niet anders concluderen dat de jongen hun weg gevonden hebben.
We hopen op een beter volgend seizoen. Aan de inzet van de eigenaar kan het niet liggen, daar zijn we heel eg blij mee.
Helaas hebben we niet meer voor deze vriendelijke familie kunnen betekenen.

Bedrijf: VOF De Jong
Tekst: Klaas de Mik

De laatste jaren beginnen de weidevogels de Bovenkerkseweg te veroveren. Het zijn er niet veel, maar het begin is er. Op het ingezaaide land van de familie de Jong broedden enkele kieviten en een scholekster. Toen het land gemaaid moest worden zijn we met Marja en haar beide zonen op zoek gegaan naar nesten. Een verdachte scholekster bleek een kuiken te hebben, dat door Marja werd gevonden. Met maaien werd zoveel mogelijk rekening gehouden om het kuiken te sparen.

Met alle mannen het veld in op zoek naar nesten, foto: Marja de Jong-Boom

Vrouwtje slobeend, foto: Rick van der Weijde

Ouderkerk aan den IJssel
resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In deelgebied Ouderkerk zijn drie agrarisch polders te onderscheiden, te weten:;

- Polder De Nesse-Noord
- Polder Ouderkerk-Oost
- Polder Ouderkerk-West

In polder Ouderkerk-Oost zit al een aantal jaren een redelijke stabiele weidevogelpopulatie. De 40 broedparen zijn vooral aanwezig op twee agrarische bedrijven aan de noordoost kant van de polder. Hier ligt een kleinschalige mozaïek die aansluit op het ingericht deel van polder De Nesse en de percelen van het Zuid-Hollands Landschap ten zuiden van de Tiendweg-Oost. De resultaten in dit deel van de polder lijken positief. Uitbreiding van de beheermozaïek en meer inzet rond monitoring kan mogelijk nog tot betere resultaten en meer inzicht leiden.
In polder De Nesse-Noord en Ouderkerk-West is het afgelopen seizoen breder ingezet op weidevogelbeheer.
In Ouderkerk West haakten een aantal nieuwe agrariërs aan met ANLb. Vanuit het ACK werden de broedparen in beeld gebracht. Een mooie start!
In polder De Nesse-Noord startten ook een aantal nieuwe boeren met ANLb. Door uitbreiding van plas-dras locaties en het realiseren van verschillende percelen met rust of extensief beweiden is de beheermozaïek vergroot. Dit maakte het aantrekkelijker voor weidevogels en het zorgde voor een goede aansluiting op het NNN gebied polder De Nesse. In de vestigingsfase waren het vooral kievit en scholekster die de plas-dras locaties wisten te vinden. Later in het seizoen waren er ook alarmerende grutto's en tureluurs aanwezig. Door het maaien nog een paar weken uit te stellen kregen de gezinnen de tijd om hun kuikens groot te brengen. We kijken hier in deze polder dan ook met een positief gevoel terug op het seizoen.

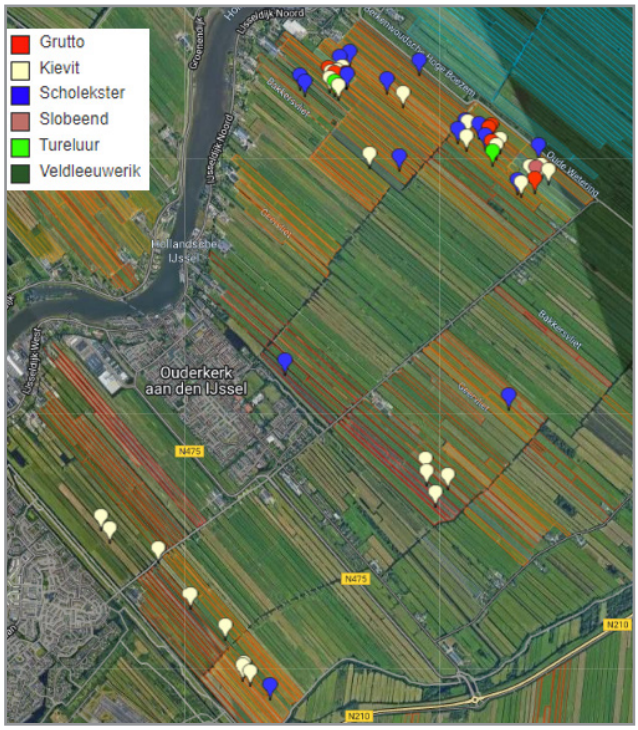

Broedparen polder Ouderkerk-Oost en Ouderkerk-West

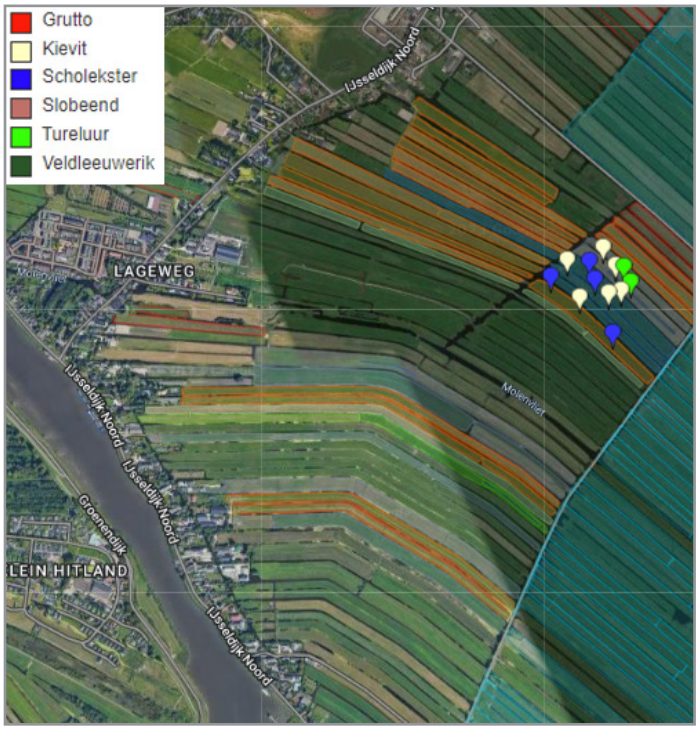

Broedparen polder Ouderkerk de Nesse-Noord

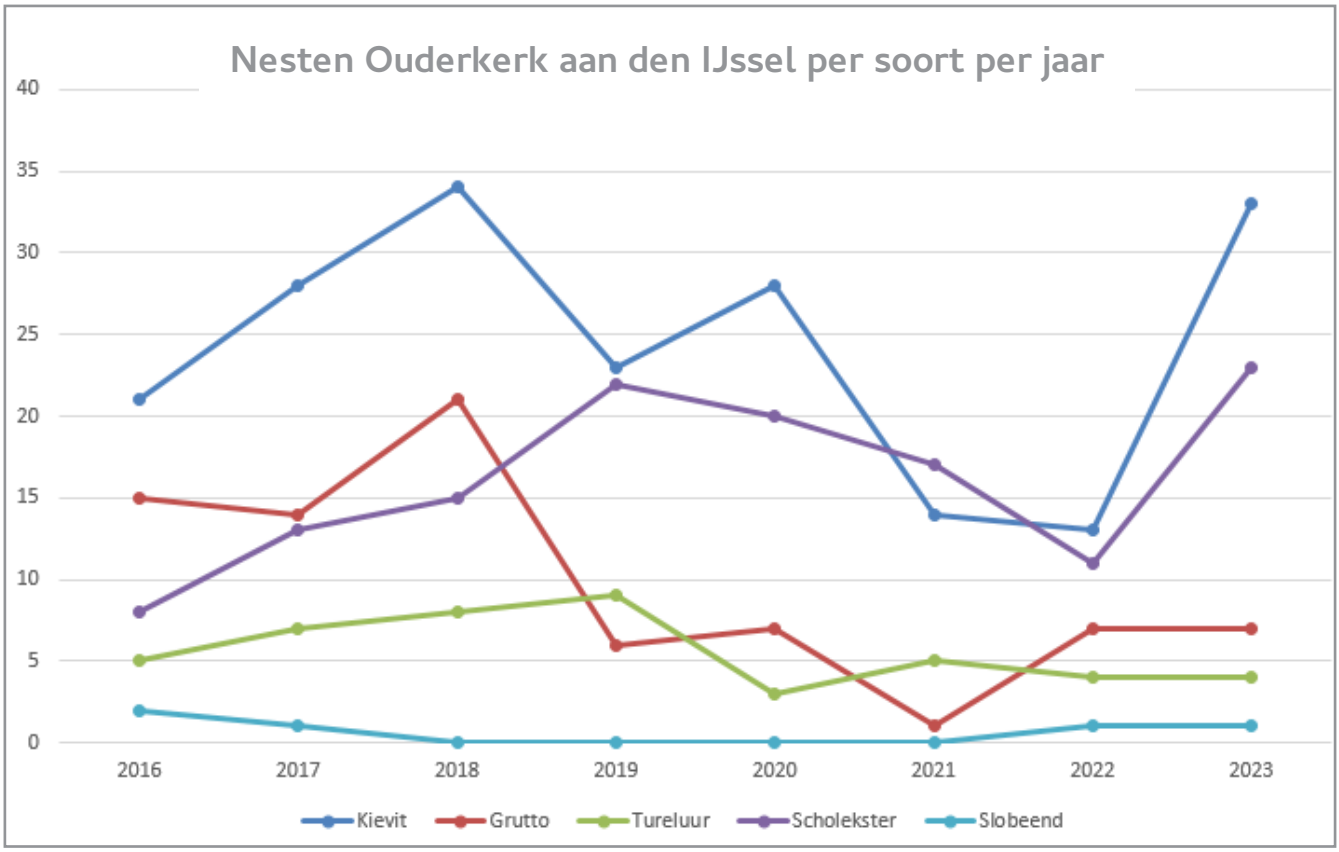

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend
C. Strijbos	4			5	
C.B.P. Strijbos					
A. Vonk Noordegraaf	9	4	1	10	1
Veehouderij Verkaik	6	3	1	5	
G.T.S. Vonk Noordegraaf	4			2	
W.S. Both					
Kaasboerderij Boer Bas	8			1	
M. Halling	2		2		
Borreman					
Jovono					
E. Vonk Noordegraaf					
H.C. Hoogendijk					
Veehandel Willem Noordegraaf					
Totaal	33	7	4	23	1

Melkveehouders in polder Ouderkerk aan den IJssel boeken mooi broedresultaat
Tekst: Arne de Vries, agrarisch adviseur ACK

Voor het eerst dit weidevogelseizoen heb ik samen met twee melkveehouders in de polder aan de westkant van Ouderkerk aan den IJssel weidevogelbeheer neergelegd.
De melkveehouders Pieter Verkuil van kaasboerderij Boer Bas en Henk Hoogendijk gaven aan graag mee te doen aan ANLb en toen hebben we gezamenlijk een plan voor legselbeheer gemaakt.
Het was het eerste jaar dat wij hier gingen monitoren en ik had veel aan hun ervaringen uit het veld. Eind maart liep ik mijn eerste rondje en gelijk viel op dat er veel kieviten zaten. In het land van kaasboerderij Boer Bas staan veel hoogspanningsmasten. Opvallend was dat de vogels zich daar niets van aantrokken.
De nesten lagen vlak bij elkaar waardoor de vogels gezamenlijk het 'luchtafweergeschut' tegen predatoren in stelling konden brengen.
Omdat de kieviten vrij dicht tegen de houtopstanden zaten - voornamelijk bomen langs het riviertje De Loet, lag predatie op de loer. Elke week zag ik tot mijn ontsteltenis diverse gevechten met overvliegende kraaien.
Uiteindelijk vond ik 8 kievitsnesten en 1 scholeksternest, allemaal op de percelen van Verkuil. Hiervan zijn er 6 uitgekomen en werd 1 nest leeggeroofd door een kraai. Verder hoorde ik grutto's en zag ook een gruttopaar, maar vond geen nest.
Het voorjaar was natter dan normaal, waardoor de werkzaamheden op het land werden uitgesteld. Dit tot grote vreugde van de kieviten – want ze kregen meer kans om de jongen groot te brengen.
De manier van beweiden en het later maaien van het gras zorgen voor een goede leefomgeving voor de weidevogels. En er kan nog meer – want aan de noordkant van de polder vestigden zich ook kieviten. Wellicht kunnen we deze winter afspraken maken om het beheer uit te breiden en te optimaliseren zodat we nog meer weidevogels groot krijgen in deze mooie polder.

Bedrijf: A. Vonk Noordergraaf
Tekst: Leen Verschoor

Onder leiding van Hugo gingen ook dit seizoen Mel, Benjamin en Leen in de weiden van Antonie Vonk Noordegraaf op zoek naar de weidevogels. Om de nesten te beschermen plaatsten we stokken, zodat de nesten niet werden vernietigd door de mestkar of maaimachine of overlopen door de koeien. Wij zochten heel precies, toch misten wij vieren echt wel eens een nest. Onze boer Antonie was natuurlijk vrijwel dagelijks in de weide en wees ons er weleens op dat wij wat hadden gemist.

Heeft het allemaal nut? Regelmatig zagen we kraaien met een ei wegvliegen, weliswaar veelal van een meerkoet. De weiden nabij de boerderij worden intensief begraasd, hier zien we het aantal weidevogels teruglopen. Of dat ook mede een gevolg is van de nabij de boerderij geplaatste kleine windturbines is de vraag. Mooi dat de boer zelf in zijn energiebehoefte kan voorzien, tegelijkertijd mogelijk een nadelig effect op de (weide-)vogels (?).
Het merendeel van de nesten vonden we verder van de boerderij, op de nabij de Tiendweg-Oost gelegen weiden. Die worden minder intensief gebruikt, hier bevindt zich ook een deel plasdras.
Per saldo dit seizoen na eerdere jaren van teruggang, iets meer nesten. Zij het wel weer meer eenden. Of de broedsels ook tot vliegvlugge jongen hebben geleid weten we niet in alle gevallen. Wat we zeker weten is dat nabij de plasdras diverse grutto's groot zijn geworden. Dus ja onze inspanningen, inclusief die van Antonie, hebben zeker nut.

Dit seizoen twee bijzondere voorvallen.
* Je kunt er op wachten. Het gebeurt gewoon een keer. Dit seizoen heeft één van ons een ei vertrapt. Geluk bij een ongeluk, geen ei van een weidevogel, wel een eendenei. Toch jammer.
* Tijdens onze strooptocht door het maisland, bleek er op een groot deel geen mais meer te staan. Wat bleek, kraaien (?) hadden, kennelijk op zoek naar het restant van het maiszaad, de net opgekomen aanplant weggepikt. Nadat we onze bevindingen aan Antonie hadden gemeld, heeft hij het betreffende deel van het maisperceel opnieuw laten inzaaien.

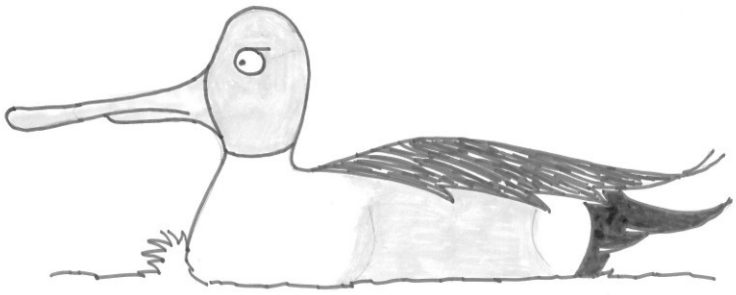

De slobeend slobbert graag schoon slootwater

Moordrecht resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In polder Moordrecht is één agrarisch bedrijf deelnemer aan ANLb. In eerdere jaren waren er in dit deel van de polder veel weidevogels te vinden. Hier kwam echter abrupt een einde aan toen de vos zijn intrede deed in het gebied. Vanaf volgend seizoen is de ontheffing voor afschot op de vos weer van kracht. De hoop is dat de weidevogels dan weer gauw terugkeren naar deze polder in Moordrecht.

Broedparen Moordrecht

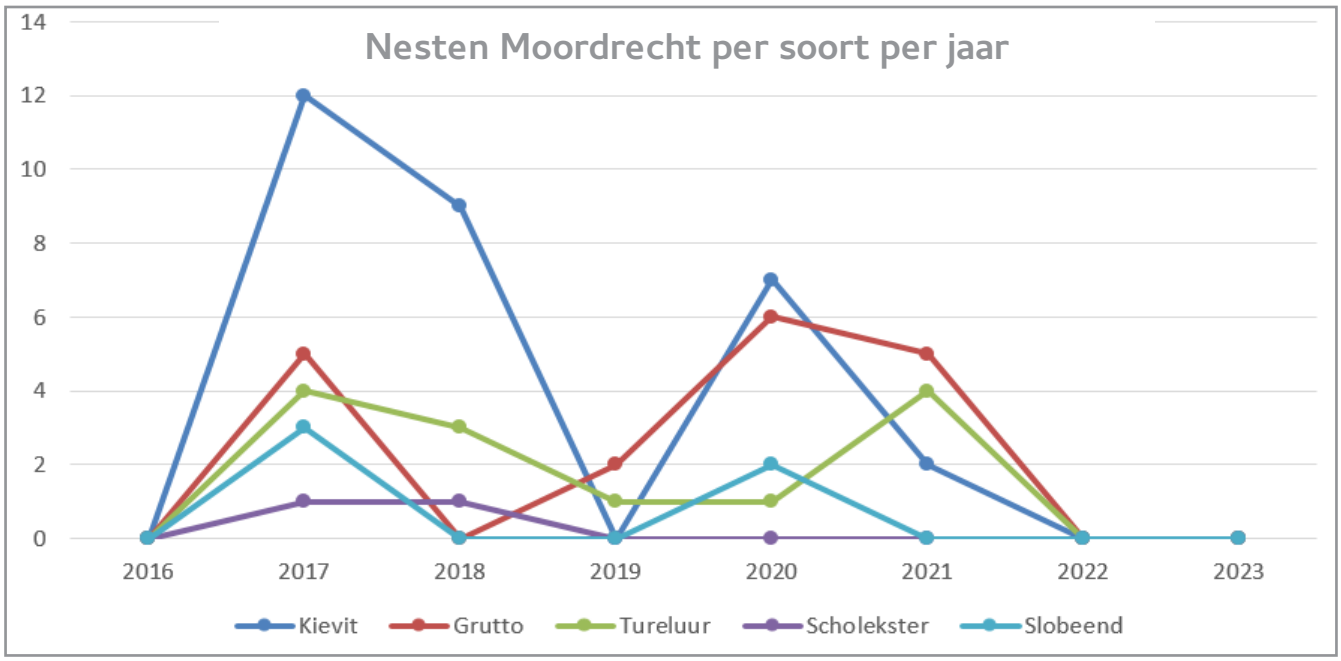

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend	Veldleeu-werik
De Haan						
Totaal						

Nieuwerkerk aan den IJssel
resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In polder Hitland doen slechts een paar boeren mee aan ANLb. Het verloop van het aantal broedparen verliep vanaf de start van het ANLb grillig, maar is de laatste twee jaar stabiel met 13 totaal. De hoge predatiedruk vanuit de omgeving is een belangrijke factor in deze kleinschalige polder. Denk dan aan vossen, maar ook roofvogels als buizerds vinden de natuur- en recreatieterreinen met veel opgaande begroeiing en ruige vegetaties aantrekkelijk.
In het afgelopen seizoen zijn diverse nesten gevonden en zijn ook kuikens waargenomen. De kuikens zijn echter maar een korte periode gezien. Te kort om te spreken van vliegvlugge kuikens. Het daadwerkelijke broedsucces schatten we hier laag in.
In het seizoen van 2023 heeft een nieuwe actieve club vrijwilligers de weidevogels gemonitord en is een goed beeld verkregen van de verspreiding van de vogels in de polder. Met die gegevens kunnen we het weidevogelbeheer beter inpassen in het gebied. Een mooie stap vooruit!

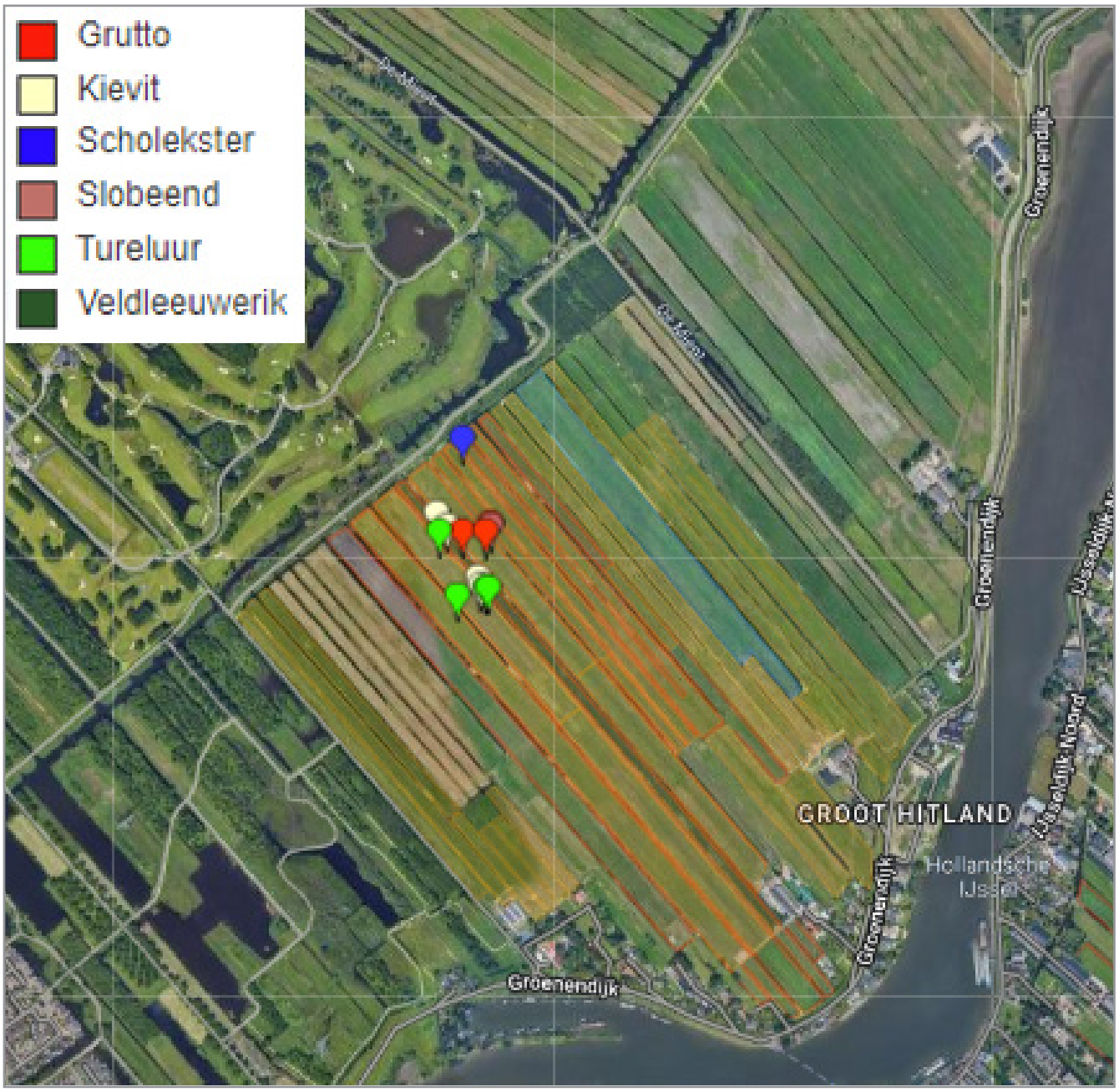

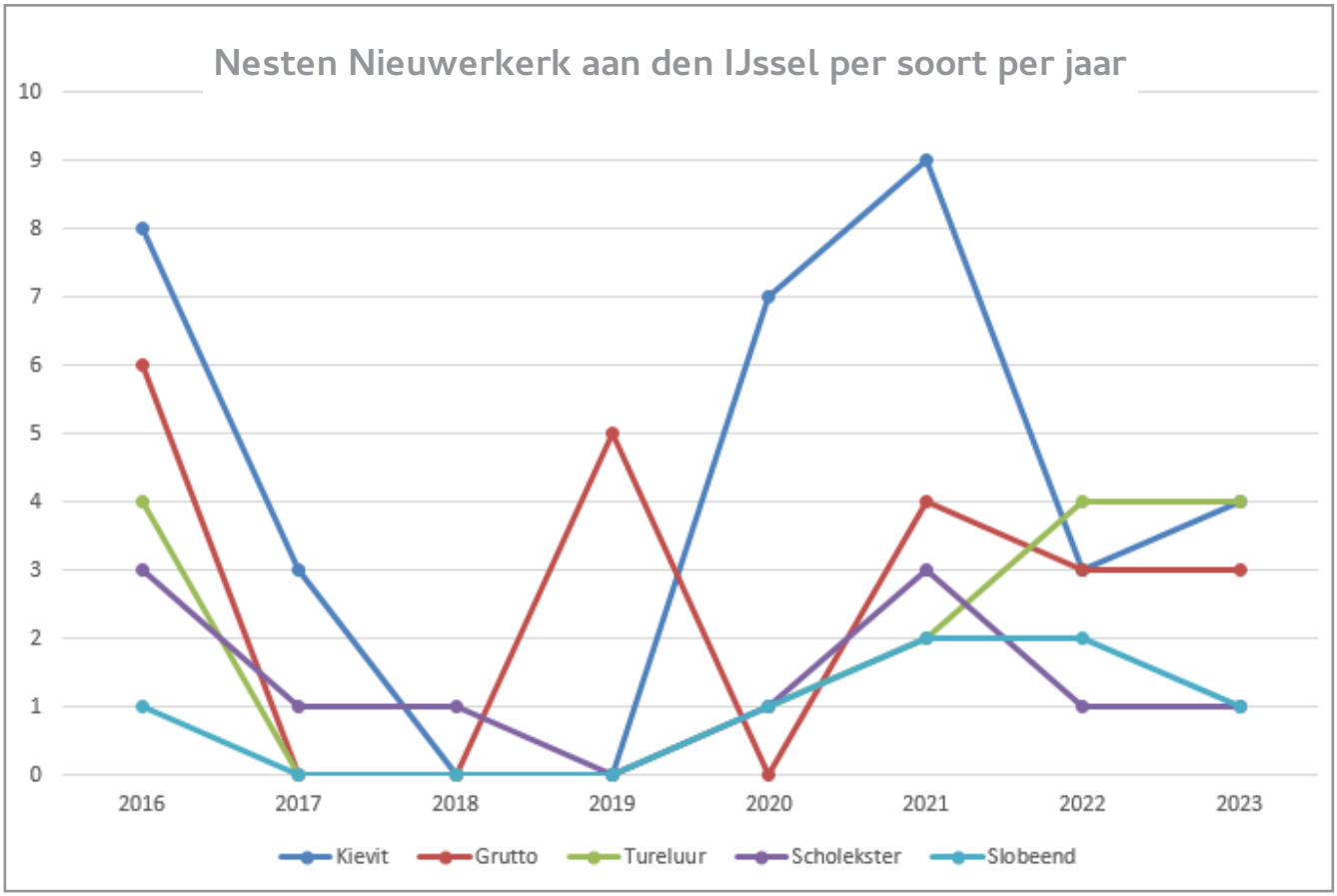

Hier word je toch tureluurs van! Foto: Peter Stam

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend
Adr. Verduijn	4	3	4	1	1
Dico Vonk Noordegraaf					
Totaal	4	3	4	1	1

Lekkerkerk-Oost resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In deelgebied Lekkerkerk-Oost ligt polder Den Hoek. Helaas doen er hier niet veel boeren mee aan weidevogelbeheer, maar gelukkig komen er ieder jaar een paar bij. De meeste weidevogels broedden tussen de Tiendweg-Oost en de Opperduit. Hier ligt een mooie plas-dras, een aantal percelen met rust en last-minute beheer zorgde voor een goede leefsituatie voor de weidevogels. De verscheidenheid aan soorten is groot en met z'n allen weten ze zich goed te verdedigen tegen dreigend gevaar. Het aantal vogels neemt toe en dat zien wij niet alleen, maar ook predatoren krijgen dit gebiedje met weidevogels steeds beter in het vizier.
In een brede sloot met veel gele plomp worden sinds een aantal jaren vlotjes neergelegd voor de zwarte sterns. Het is een groot succes! Hierover leest u meer in het aparte hoofdstuk over deze vogels verderop in het verslag.
Ten noorden van de Tiendweg-Oost en de Wetering-Oost komen kleinere aantallen broedparen voor. Het gebied is over het algemeen minder aantrekkelijk voor weidevogels. Op een enkele plek kiezen kieviten en scholeksters maispercelen of ingezaaide percelen uit als broedlocatie. Door de geringe beheermozaïek is het moeilijk de kuikens vliegvlug te krijgen. Door de kleine aantallen zijn ook de predatiekansen groot. Er is in dit gebied regelmatig een vos gezien, wat er voor kan zorgen dat de vogels dit gebied volgend seizoen zullen mijden.
Door kavelruil, aankoop en inrichting van gronden voor het NNN-gebied was het lange tijd onrustig en hadden boeren weinig ruimte om samen met het ACK te werken aan weidevogelbeheer. De toekomst zal leren of we het weidevogelbeheer in deze polder beter op de kaart kunnen zetten.

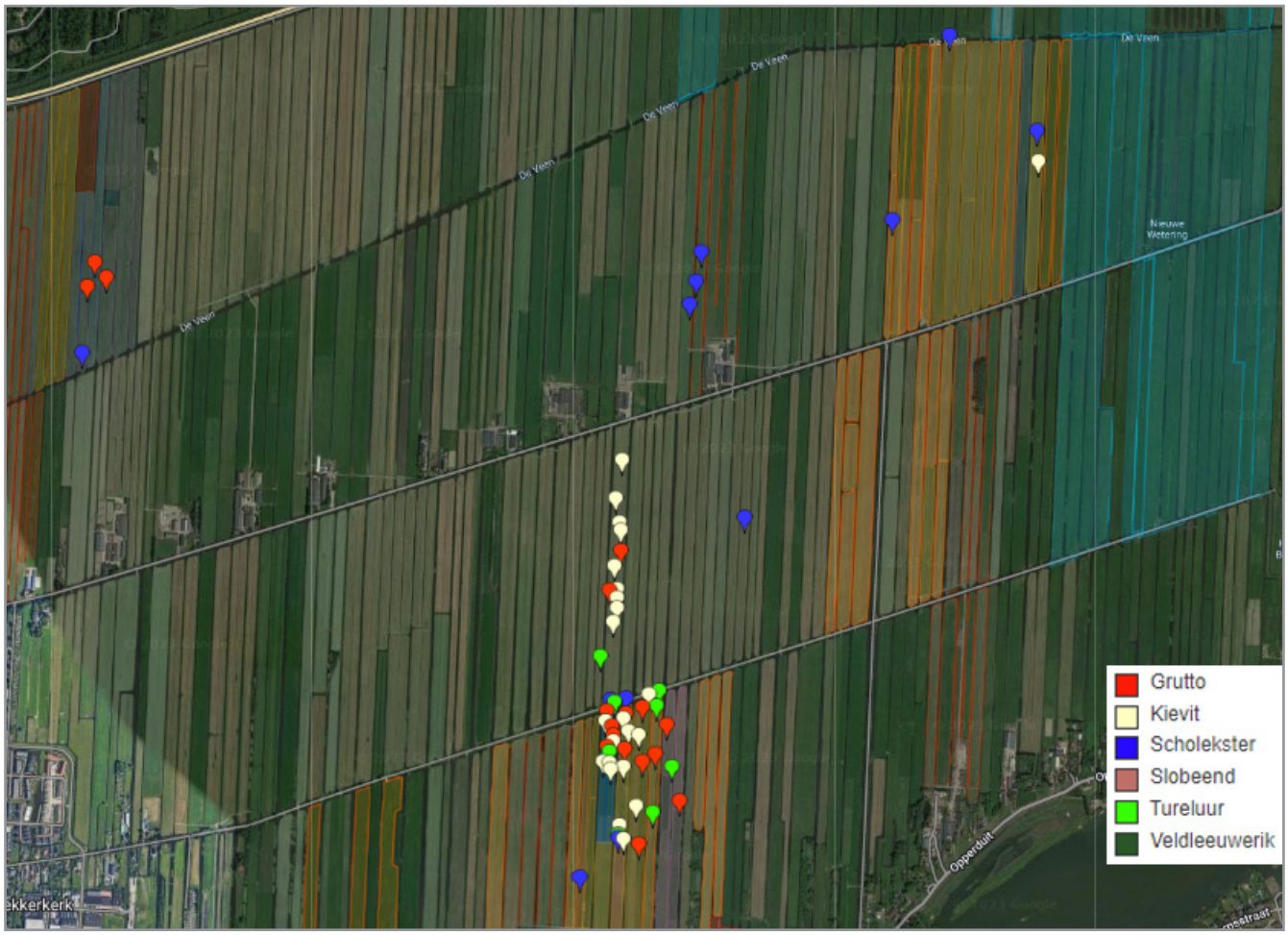

Broedparen Lekkerkerk-Oost

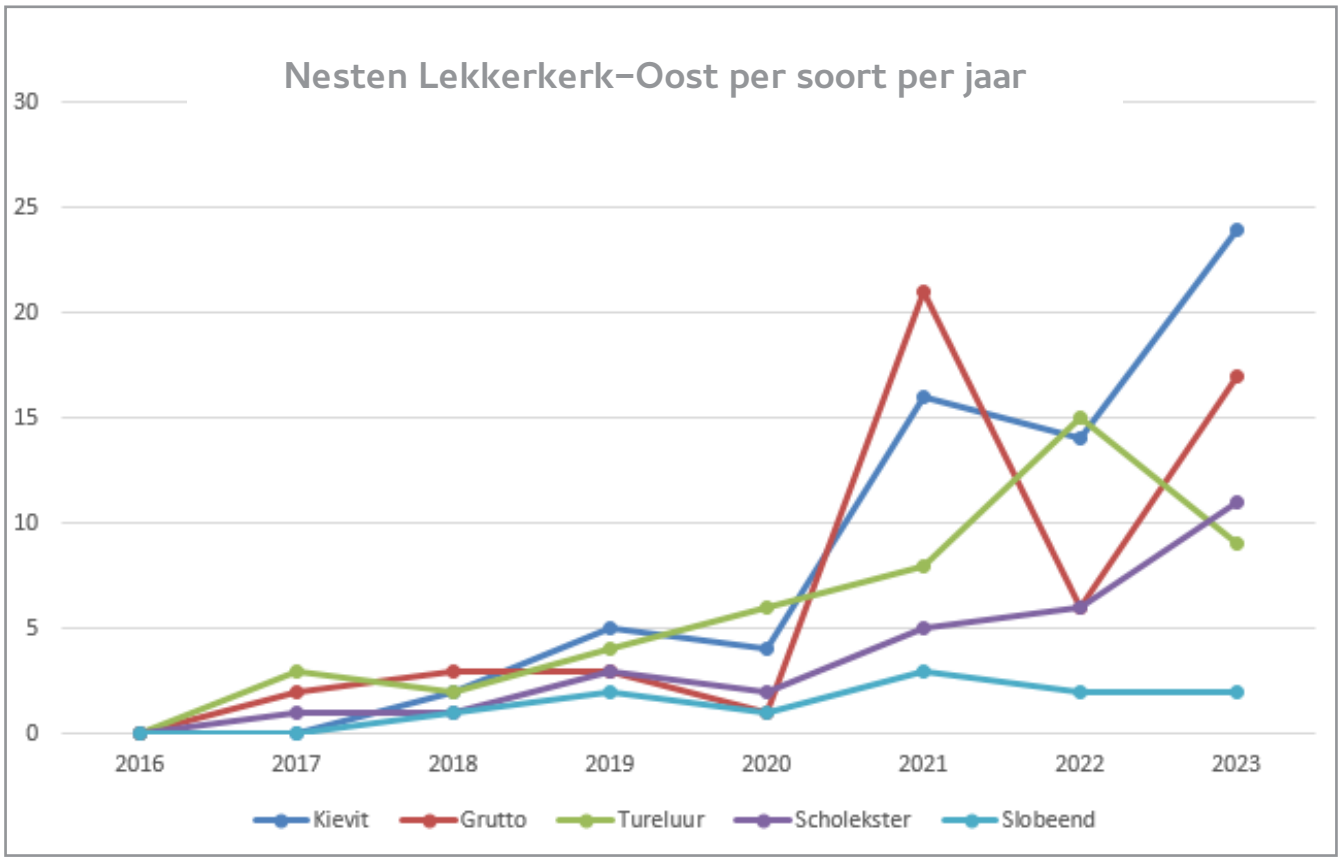

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend
VOF J. en P.G. Slingerland	14	12	7	4	2
Reijm Lekkerkerk VOF	9	2			
Brand		3	1		
Maatschap Roest				1	
Maatschap Dekker				1	
VOF Veehouderij 'De Wetering' Broere	1		1	5	
Totaal	24	17	9	11	2

Wakende slobeend, foto: Rick van der Weijde

Lekkerkerk-West resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In het deelgebied Lekkerkerk-West, polder Schuwacht, ligt het ANLb vrijwel geheel aan de westkant van de polder, vrijwel tegen Krimpen aan. Hier zijn vier agrarische bedrijven betrokken bij het weidevogelbeheer. In het midden van dit deelgebied doet nog een andere boer aan ANLb met een heel kleine beheermozaïek.
Aan de westzijde van de polder Schuwacht zit een vrij stabiele populatie weidevogels van 56 broedparen. De twee plas-dras locaties tussen de Wetering en de Tiendweg hebben een grote aantrekkingskracht op de vogels en vormen een mooi leefgebied. De laatste jaren heeft vooral de kievit een voorkeur voor de percelen ten zuiden van de Wetering. De vegetatie wordt er kort gehouden door beweiding van koeien en paarden.
Opvallend in deze polder is de grote concentratie broedparen op een klein aantal percelen. Dit is positief, maar ook kwetsbaar. Predatie zorgde dit seizoen voor tegenvallende resultaten. We benutten de winterperiode om nog eens samen met de agrariërs te bekijken wat we hiertegen kunnen doen. Wellicht kan de beheermozaïek nog eens tegen het licht worden gehouden of zijn er kansen om het leefgebied voor de weidevogels verruimen. Hierdoor kunnen de vogels zich meer verspreid vestigen waardoor een predator niet zo makkelijk meer van nest naar nest loopt, maar zitten ze nog steeds in elkaars nabijheid om gezamenlijk de predatoren te kunnen verjagen.

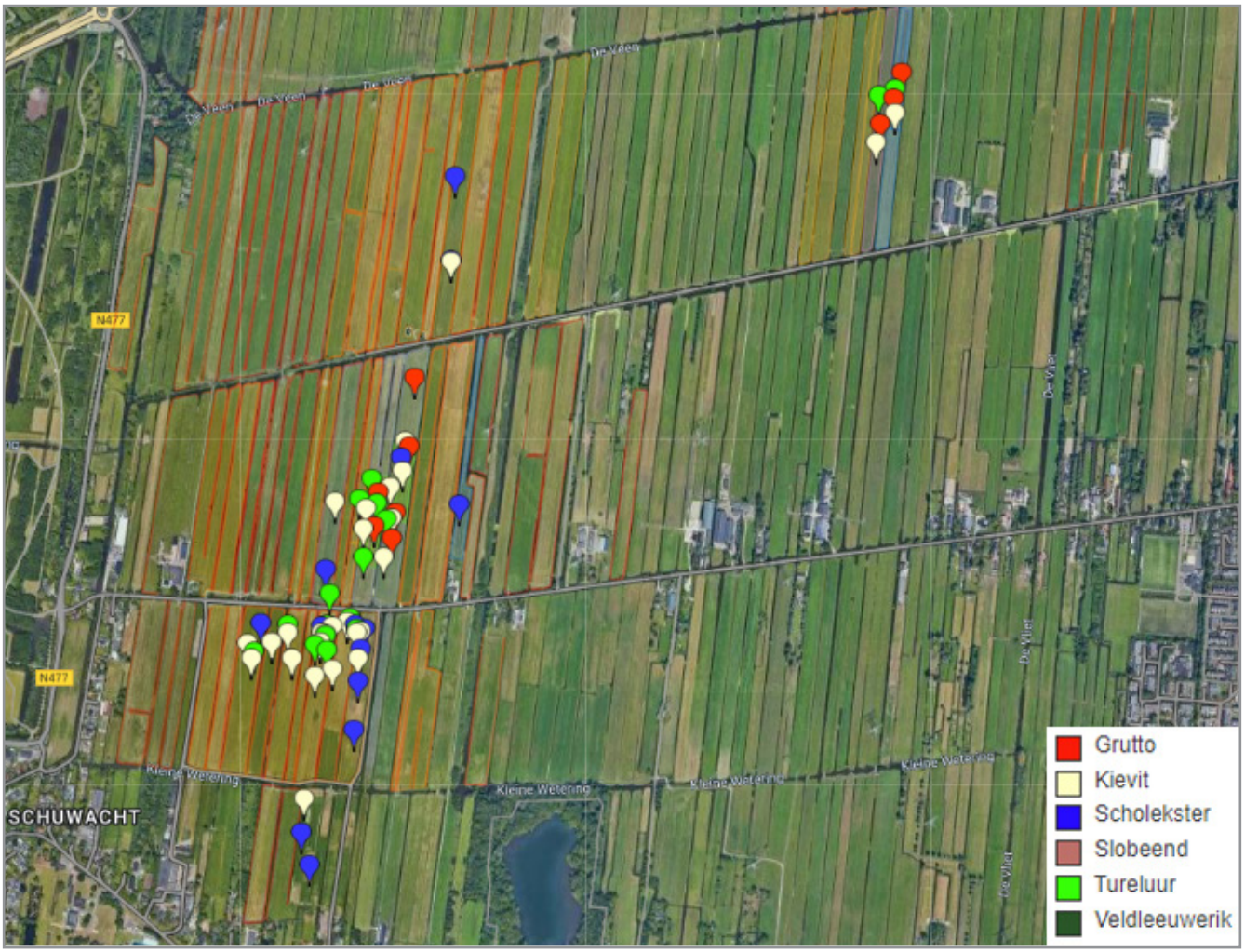

Broedparen Lekkerkerk-West

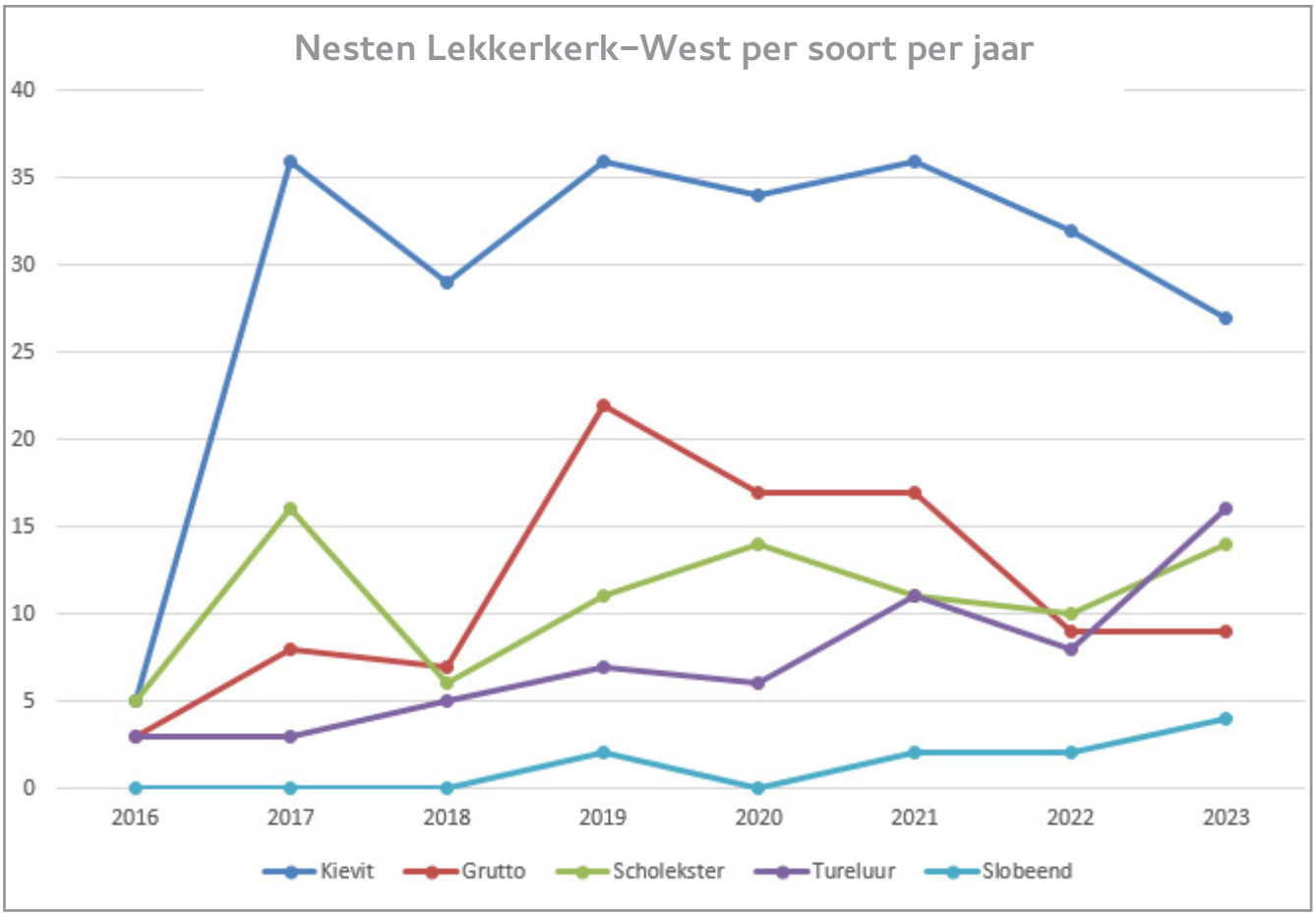

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend
Melkveebedrijf De Vries	1			3	
Melkveebedrijf Bos	2	3	2		1
Veehouderij De Vos	20	6	13	4	2
Pensionstal De Hoop	4		1	7	1
Totaal	27	9	16	14	4

Bedrijven: Veehouderij De Vos, Melkveebedrijf De Vries en Pensionstal De Hoop
Tekst: Janny van Herk

Er is dit jaar veel gebeurd i.v.m. met grondverkoop en bijna een halvering van de veestapel bij De Vos. Het was daarom even allemaal wat onzeker. Er graasden daardoor ook minder koeien in het land.
Het seizoen startte nat en daarna verliep het redelijk goed. We zagen veel nesten en ook de eerste jongen liepen bij de plas-dras en op de verschillende percelen. Vanaf half mei en juni verliep het seizoen heel droog, daardoor verdroogden de plas-drassen. Dit was dramatisch voor de pullen. Op een steeds kleiner stukje was er nog eten te vinden, maar daardoor waren ze een makkelijke prooi voor de predatoren. Kiekendief en kraai hoefden alleen maar over te vliegen en ze konden scoren.
Pensionstal De Hoop is inmiddels erg populair als broedplek voor de weidevogels, mede door de ruigte en kale plekken op de percelen. De paarden gaan pas laat het land op en eerst wordt het gefaseerd beweid door schapen. Ook is er een plateau voor de scholekster geplaatst. We hebben het opgevuld met schelpjes. Er is een paartje op gaan broeden, maar helaas is dit nest wel gepredeerd.
Twee gezinnen scholekster en een gezin kievit hadden op percelen van De Vries (dicht bij een huis aan de Tiendweg) hun nesten. Er was zelfs een nest op het dak. Zij konden hun jongen redelijk veilig groot brengen in de buurt van het woonhuis en de weg.
Misschien durfden de predatoren niet dichtbij te komen? Van deze drie nesten zagen we de jongen vliegvlug worden.
Weidewachters Lekkerkerk (Bernard, Jessica, Gabi ,Erik, Koos en Janny)

Paalklevers hinderen andere paalgebruikers

Rechts: plateau op paal voor scholekster om op te broeden; onder: scholekster met jong. Foto's: Gabi Baartman

Krimpen aan de Lek resultaten

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard

In polder Krimpen aan de Lek is het aantal broedparen de afgelopen jaren heel hard gedaald van 43 vorig jaar naar twee dit seizoen. Slechts één agrarisch bedrijf is actief en doet mee aan het agrarisch natuurbeheer. Ondanks de inzet is het gebied onvoldoende geschikt geworden voor de weidevogels. De maispercelen verspreid over de polder blijven in trek bij de kievit, maar er komt niks of weinig groot.
Deze agrariër kan het niet alleen en als er niets gebeurt zullen de weidevogels er verdwijnen.

Broedparen Krimpen aan de Lek

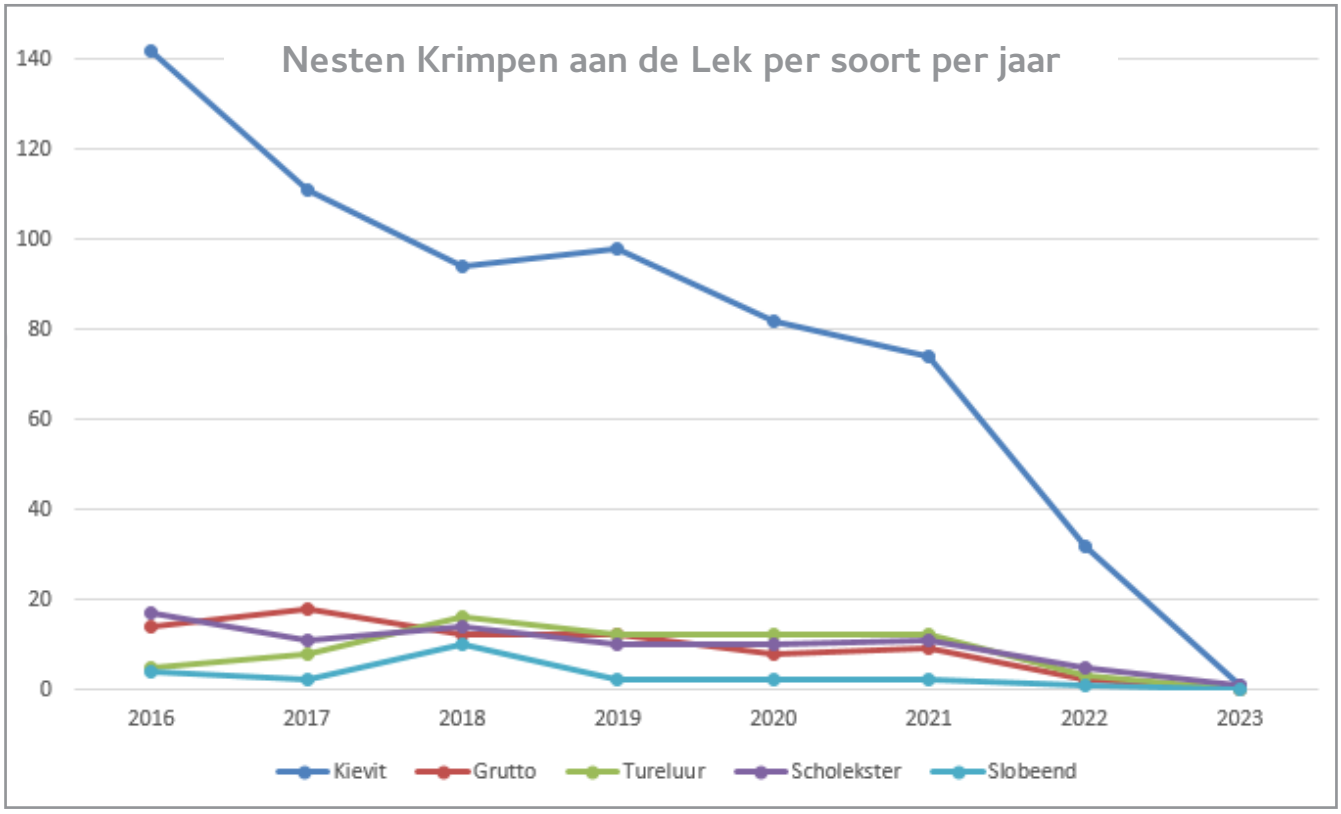

Naam deelnemer	Kievit	Grutto	Tureluur	Scholekster	Slobeend	Veldleeuwerik
D. de Vos	1			1		
Totaal	1			1		

Polder niet geschikt (meer) voor weidevogels
Tekst: Bernard de Jong, weidewachter

Vanaf 2016 zijn de weidevogels in deze polder goed in kaart gebracht. Destijds had deze polder de hoogste (geregistreerde) dichtheid aan weidevogels van de gehele Krimpenerwaard. Het ging om vele tientallen paren kievit, tientallen paren tureluur en zeker 15 paar grutto. Anno 2023 is daar helaas nog maar een schim van over. Sinds 2019 is de populatie jaarlijks gehalveerd en er restte dit jaar nog circa 15 paar kievit. Bovendien zit het merendeel van deze kieviten op plekken waar ze nauwelijks kans hebben om jongen groot te krijgen, omdat er geen beheer ligt.
De kieviten trekken vooral naar de maïspercelen die op zichzelf een ecologische val zijn door de vele werkzaamheden in de vroege kuikenperiode. Als er geen goed naastgelegen beheer is, zijn de kuikens eigenlijk kansloos. Bovendien roteren de maïspercelen om de paar jaar, waardoor geen stabiel leefgebied ontstaat. Op de percelen van boer De Vos waar wél beheer ligt, is een goed resultaat enkele keren teniet gedaan doordat het beheer niet goed werd uitgevoerd. Bovendien is deze beheeroppervlakte veel te klein.
De grutto is uitgestorven in deze polder. In 2022 restten er nog 3 broedgevallen, in 2023 was er anderhalf paar aanwezig waarbij de twee mannetjes vooral ruzie maakten. Een aanzet tot broeden is er nooit geweest. Ook het aantal tureluurs neemt fors af, deze trekken deels mee met de kieviten naar de verkeerde plekken. Opvallend was een vrij groot aantal paren scholekster vroeg in het seizoen. Er zijn echter maar enkele paren tot broeden gekomen en voor zover bekend zonder broedsucces.

De hoge aantallen van enkele jaren geleden zijn wellicht een restant geweest van een populatie die vroeger in een groter gebied heeft gezeten. In enkele decennia is deze polder geïsoleerd komen te liggen. Met de uitbreiding van Krimpen aan den IJssel, de aanleg van het Krimpenerhout, de golfbaan etcetera is veel (potentieel) leefgebied verloren gegaan. Aangelegd groen zoals het Krimpenerhout wordt volwassener en bijvoorbeeld de buizerd doet het daarin erg goed. De slechtvalk is een vaste gast in de polder en ook de bruine kiekendief wordt veel gezien.
Sinds 2019 staat een boerderij in het midden van de polder en deze trekt enorm veel kraaien het gebied in. Soms werden groepen gezien van 40+ individuen (geen kauwtjes!) en afgelopen seizoen broedden zeker 3 paar kraaien rond de polder. Tel daarbij op de grote hoeveelheid loslopende (huis)katten, honden, de toegenomen recreatiedruk en het is niet verwonderlijk dat het slecht gaat met de vogels.
Op papier was deze polder al niet geschikt voor weidevogels, want te kleinschalig, te weinig openheid etcetera. Des te bemoedigender waren aanvankelijk de hoge dichtheden. Dankzij beheerinspanningen van vooral boer De Vos hebben de weidevogels lange tijd stand kunnen houden. Echter, inmiddels laat de praktijk zien dat de polder inderdaad niet (meer) geschikt is. Het landgebruik is te intensief, te versnipperd en het beheer te kleinschalig. De oprukkende mens en predatoren doen de rest. Al met al een treurige toestand.

‘Ik vertrek!’ uit deze weidevogeleditie

Achttien kuikens geringd
in de polders Tussenlanen en Vlist

Mariëlle Oudenes

In voorgaande jaren was het ringen van gruttokuikens onderdeel van de verschillende onderzoeken naar weidevogels in de Krimpenerwaard. In 2023 was dit niet het geval. Jammer, vonden we bij het ACK. In overleg met de provincie Zuid-Holland besloten we dit toen zelf op te pakken. De gedachte hierachter was dat hoe meer we over grutto kuikens te weten kunnen komen des te meer inzicht we krijgen in weidevogelbeheer. Door kuikens te vangen en te ringen zijn ze niet alleen individueel herkenbaar, maar kunnen we ook het gewicht, de grootte en de leeftijd van het kuiken noteren. Dit zegt iets over de conditie van het kuiken en dus mogelijk iets over de voedselbeschikbaarheid in zijn leefomgeving.

In voorgaande jaren was het ringen van grutto kuikens onderdeel van de verschillende onderzoeken naar weidevogels in de Krimpenerwaard. In 2023 was dit niet het geval. Jammer, vonden we bij het ACK.
In overleg met de provincie Zuid-Holland besloten we dit toen zelf op te pakken. De gedachte hierachter was dat hoe meer we over gruttokuikens te weten kunnen komen des te meer inzicht we krijgen in weidevogelbeheer. Door kuikens te vangen en te ringen zijn ze niet alleen individueel herkenbaar, maar kunnen we ook het gewicht, de grootte en de leeftijd van het kuiken noteren. Dit zegt iets over de conditie van het kuiken en dus mogelijk iets over de voedselbeschikbaarheid in zijn leefomgeving.
Door de verzamelde gegevens op te nemen in het grutto onderzoek dat Jan van der Winden, Camilla Dreef en Erik Kleyheeg uitvoeren in polder Vlist wordt ons plaatje over weidevogelbeheer weer een stuk completer.
Samen met Siebe Bonthuis, een gecertificeerde ringer, zijn we in het voorjaar op pad gegaan. Vooraf hadden we goed in beeld waar de grutto gezinnen zaten, waardoor we de vangacties snel en efficiënt konden uitvoeren en de vogels zo min mogelijk verstoorden.
Om de ouders stiekem van dichtbij te kunnen naderen om de kuikens te pakken is het essentieel dat we met een auto, quad of tractor het veld in gaan. Als je lopend het veld in moet is dat praktisch onhaalbaar omdat de kuikens zich – na alarmerende geluiden van de ouders - al van grote afstand drukken (plat op de grond gaan liggen) en vervolgens onvindbaar zijn.

In totaal zijn we vijf keer op weg gegaan om kuikens te vangen, te meten, te wegen en te voorzien van de kleurringen. Een ervaren ringer weet: soms zit het mee, maar net zo vaak zit het tegen. Zo ringden we op een avond soms wel 4 tot 5 kuikens en op een andere avond vingen we bot omdat de vogels ons continue te slim af waren, of op voor ons onbereikbare plekken liepen.
Nu aan het eind van het seizoen staat de teller van geringde gruttokuikens op 18, waarvan er 7 geringd zijn in polder Tussenlanen in Bergambacht en 11 in polder Vlist. Hierbij kregen we trouwens alle medewerking van de boeren en boerinnen en waar nodig hielpen ze zelfs een handje. Prachtig om die betrokkenheid en hun enthousiasme te ervaren!

Boven: drie geringde gruttokuikens in Vlist.
Onder: tijdens het ringen van de kuikens worden er allerlei gegevens genoteerd.
Foto's: Siebe Bonthuis

Onderzoek in Zuid-Holland
Waardoor worden er weinig gruttokuikens groot?

Camilla Dreef en Jan van der Winden (Lowland Ecology Network)

Het gaat niet goed met de grutto's in Zuid-Holland. Vele jaren tellen mensen in polders de paren. Het is al jaren duidelijk dat de grutto's te weinig jongen grootbrengen. Sinds 2020 onderzoeken we daarom het broedsucces van grutto's in opdracht van de provincie Zuid-Holland. Eerst in de Krimpenerwaard, in polder De Nesse en twee agrarische polders (Bergambacht en Vlist). Sinds 2022 zijn daar ook andere gebieden in Zuid-Holland bijgekomen, namelijk De Wilck (sinds 2022) en Westeinde (sinds 2023). In zowel natuurreservaten als in het agrarisch gebied probeert men o.a. door aangepast maaibeheer, peilbeheer de leefomgeving van grutto's en andere steltlopers te verbeteren. Het doel van het Actieplan Boerenlandvogels van Zuid-Holland was om het aantal gruttoparen na 2022 niet meer te laten dalen, maar de dalende trend is helaas nog niet gestopt. Welke maatregelen moeten we nemen om dit te veranderen?

Jaarlijkse monitoring van het broedsucces in de studiegebieden is essentieel om antwoord te geven op deze vraag. Je kan wel aan knoppen gaan draaien, maar zonder goed beeld van het broedsucces ervoor en erna weet je niet of het succesvol was. Het broedsucces (gemiddeld aantal vliegvlugge kuikens per paar) bepalen we op twee momenten: de nest- en kuikenfase. Of de eieren succesvol uitkomen bekijken we met camera's en we checken wekelijks met een telescoop of het nest nog bebroed wordt. Met uitzondering van 2020 in polder De Nesse, kwam het grootste deel van de legsels uit in alle jaren en gebieden. We zien ook dat er weinig laat broedende gruttoparen zijn. Ook dat duidt erop dat de meeste legsels uitkomen, dan hoeven ze immers niet opnieuw te beginnen. Grutto's die hun legsel verliezen kunnen tot drie keer toe opnieuw starten, maar van grutto's die hun kuikens verliezen start slechts 21% opnieuw (*Verhoeven et al. 2020*). Het lijkt er dus op dat de kuikenfase bepalender is voor het broedsucces dan de nestfase.

Omdat gruttokuikens zich in het gras verstoppen, is het zeer moeilijk vanaf paden te zien of ze goed opgroeien. Wil je weten hoe het met individuele kuikens gaat, dan moet je ze vangen en voorzien van een zender. Dit in combinatie met heel veel velduren om de individuen te volgen. Je krijgt dan weliswaar een goed beeld van hun ruimtegebruik en eventuele doodsoorzaak, maar door de hoge intensiteit van dit type onderzoek ben je zelf ook een verstorende factor. Daarom hebben we gekozen voor frequente tellingen van volwassen grutto's, inclusief observaties van broedgedrag, in alle gebieden. Zo krijgen we een indirecte indicatie van het broedsucces, namelijk welk aandeel van de paren succesvol jongen grootbrengt. Ook krijgen we een indruk wanneer in het seizoen het misgaat. Zo zagen we in 2022 dat de grutto's in natuurreservaten hun kuikens vrijwel direct na uitkomen verloren, terwijl de grutto's in het agrarisch gebied hun kleine of grote kuikens gedurende het seizoen verloren. In alle gebieden en in alle jaren was het broedsucces te laag om de gruttopopulatie op peil te houden. Wel zagen we dat het broedsucces in 2022 in het agrarisch gebied (Vlist) beter was dan in de natuurreservaten.

Door jaarlijks in alle gebieden het broedsucces te monitoren weten we of het goed gaat of niet. Vervolgens willen we leren aan welke factoren van invloed zijn. Door de verschillende gebieden met elkaar te vergelijken, hopen we lessen te leren die weer in andere gebieden toegepast kunnen worden. In elk gebied onderzochten we de kwaliteit van leefomgeving door voor elk perceel het graslandtype te bepalen en op drie momenten in het seizoen de vegetatiehoogte. Je zou verwachten dat het beste opgroeigebied voor gruttokuikens het gebied was met de meeste kruidenrijke percelen en voldoende variatie. Toch zagen we hier niet het hoogste broedsucces. Kortom, uiteraard is het graslandtype belangrijk, maar dit lijkt niet de belangrijkste factor te zijn.

Wat opvalt in de gebieden is dat je in polder De Nesse en in De Wilck geregeld gruttokuikens ziet lopen. In polder Vlist moet je daar echt je best voor doen, terwijl er wel grutto's alarmeren. Uit de vegetatiemetingen blijkt dat de vegetatie in agrarisch gebied hoger is als de gruttokuikens uitkomen, dan in de natuurreservaten. Waarschijnlijk zorgt dat ervoor dat de kuikens meer dekking hebben. Het lijkt er dus sterk op dat predatie de grootse invloed heeft op kuikenoverleving. Overdag (met tellingen) en 's nachts (met camera's) zien we dat er veel soorten predatoren actief zijn. Van buizerd, zwarte kraai en bruine kiekendief tot kleine marterachtigen en bruine ratten. In 2022 zijn we ook gestart met het volgen van één buizerd met zender in combinatie met een camera bij zijn nest om het dieet te volgen. Hieruit bleek dat er vooral mollen en eenden/meerkoetkuikens naar het nest werden gebracht, maar ook steltloperkuikens. In 2023 zijn er meer buizerds gezenderd en ook meer nesten langdurig gevolgd voor het dieet. De resultaten volgen nog, maar de eerste impressie is dat het vooral om mollen gaat. Het is uitdagend om het effect van predatie in beeld te brengen en al helemaal om het aandeel dat een predator hierin heeft te kwantificeren. Daarbij kan dit lokaal en jaarlijks weer verschillen.

Er is helaas geen simpel antwoord op de vraag hoe we kuikenoverleving van grutto's kunnen verbeteren. Door verschillende gebieden met elkaar te vergelijken krijgen we wel stap voor stap een beter beeld aan welke knoppen we kunnen draaien. Predatie is duidelijk een bepalende factor, en mogelijk kunnen we met verbetering van de leefomgeving grutto's weerbaarder maken tegen predatie.

De resultaten van dit jaar volgen in een rapport eind van het jaar. Alle rapporten zijn beschikbaar op: https://lowland-ecology.network/project/reproductie-van-grutto-s-in-zuid-holland.

Kattenpoep enzo
Onderzoek naar de bijdrage van katten aan predatie

Marielle Oudenes

Het Agrarisch Collectief Krimpenerwaard werkte in de afgelopen jaren aan het in beeld krijgen van predatie en predatoren. Het lijkt erop dat in verschillende polders of delen van het gebied verschillende predatoren invloed hebben op het verloop van het broedseizoen. In de ene polder lijken kraaien de boosdoeners, terwijl in een andere polder de kiekendief ervoor zorgt dat er weinig kuikens vliegvlug worden. In nog weer een andere polder verdenken we vooral grondpredatoren van de predatie van eieren en/of kuikens.

Uiteraard hangt er veel samen met het leefgebied voor deze soorten predatoren, de beheermozaïek binnen het weidevogelbeheer en de grootte van de weidevogelpopulatie.
Door middel van camera's, temperatuurloggers en DNA-analyse van predatieresten hebben we eerdere jaren best wat zaken opgehelderd. Met name wildcamera's geven een goed beeld van wat er overdag en vooral ook 's nachts gebeurt. Aan de hand van deze ontdekkingen konden we maatregelen nemen. Denk hierbij aan het opruimen van rommelbulten, het 'afgazen' van hekken en het versperren of verwijderen van loopplanken.

Dit jaar hebben we het op dezelfde wijze aangepakt, maar is er nog een extra aspect toegevoegd. Namelijk: kattenpoep...
Door kattenpoep te verzamelen en de uitwerpselen te analyseren op DNA gegevens zou duidelijk kunnen worden in welke mate katten zich schuldig maken aan het eten van eieren of kuikens van weidevogels. De vraag was helder, maar welke aanpak hanteer je hierbij?
In overleg met de provincie Zuid-Holland is besloten dat we op circa tien plekken een hoop zand aanbrengen om te kijken of katten gebruik maken van deze hopen voor het doen van hun behoefte. Wanneer kattendrollen gevonden worden, moet hiervan een sample uit het midden van de midden van de drol genomen worden. Dit wordt in een reageerbuisje verzonden naar Universiteit Groningen, waar al een uitgebreider onderzoek over dit onderwerp loopt.

Zo gezegd, zo gedaan. Collega Celia Bakker van het ACK was vanaf dat moment 'hoofd kattenpoep' en is bezig gegaan met de uitvoering van het project. De locaties van de zandhopen zijn strategisch gekozen. Dus in de buurt van weidevogels, maar wel op een plek die goed te bereiken is, omdat de zandhopen wekelijks gecontroleerd moeten worden. De poep moet namelijk zo vers mogelijk zijn voor de beste resultaten in de DNA-analyse. Op acht plekken, verspreid over het gebied, zijn door Celia zandhopen gestort en gemonitord in de periode van half april tot half juni.

Een kat is blijkbaar een gewoontedier, want een aantal zandhopen zijn helaas in het geheel niet gebruikt als kattentoilet. Op andere plekken zijn wel uitwerpselen gevonden. Hiervan zijn samples genomen en opgestuurd. In totaal gaat het om tien samples. Dit is natuurlijk te weinig om het een echt onderzoek te noemen, maar het was het proberen waard. Op dit moment is er nog geen uitslag of rapportage ontvangen van de DNA-analyses. We verwachten dit aan het einde van dit jaar. Aan de hand daarvan zal bekeken worden of het nuttig is om een dergelijk onderzoek in 2024 nogmaals te doen of dat er een andere aanpak nodig is.
'Wie niet waagt, die niet wint' zullen we maar zeggen!

Boven: kattenpoep waaruit een sample genomen is. Linksonder: een zandhoop op een dam. Rechtsonder: een net gestorte zandhoop. Foto's: Celia Bakker

Paren- en kuikentelling
BTS 2023

Rudi Terlouw, Bui-TeGewoon | groenprojecten i.s.m. Agrarisch Collectief Krimpenerwaard, oktober 2023

Sinds 2017 worden binnen het weidevogelbeheer vanuit het Agrarisch Natuurbeheer Krimpenerwaard tellingen gehouden om het opgroeien van grutto's te volgen die kortweg BTS-tellingen worden genoemd. BTS staat voor Bruto Territoriaal Succes, maar er zijn meer doelstellingen voor deze telling dan uitsluitend het vaststellen van het broedsucces in de vorm van het aantal succesvolle paren. Om het grotere belang beter inzichtelijk te krijgen, meer structuur in de tellingen te brengen en het belang van dit onderdeel van het weidevogelbeheer te benadrukken is in 2018 een analyse gemaakt van het weidevogelbeheer in de Krimpenerwaard en is in 2019 gestart met een uniforme aanpak en planning.

De werkwijze van 'BTS-tellingen'

Bij BTS-telling wordt een (deel)gebied waarbinnen weidevogelbeheer volgens de regelingen van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is afgesloten, op twee data geteld. De eerste datum betreft een telling aan het eind van april. Tijdens deze telling wordt het aantal broedparen bepaald op basis van vogels met territoriaal of nestindicatief gedrag. De tweede telling vindt, afhankelijk van een vroeg of laat broedseizoen, eind mei of begin juni plaats. Tijdens deze tweede telling wordt in het bijzonder van de grutto (voor andere soorten is het niet goed mogelijk om op deze wijze het broedsucces te bepalen) het aantal paren geregistreerd dat alarmgedrag vertoont dat op de aanwezigheid van kuikens wijst. Op basis van de grutto kan zo het broedsucces in groot gekomen jongen worden vastgesteld, het zogenaamde 'BTS'.
In 2023 zijn er in plaats van twee tellingen, drie tellingen gehouden. De kuikentelling is 'dubbel' uitgevoerd met zowel een telling tussen 22 en 25 mei als een telling tussen 8 en 11 juni. Deze aanpak is voortgekomen uit de resultaten van 2021 en 2022 waarin bleek dat het in de afgelopen jaren soms lastig was om gegevens goed te interpreteren. Het waren jaren met een verschillend weerbeeld waardoor vogels soms vroeger of later waren gestart dan verwacht. Ook bleek dat er grote lokale verschillen binnen de Krimpenerwaard aanwezig waren in de startdatum van het broeden. Daarnaast speelden aspecten van legselverlies in een jaar waarin vroeg in het seizoen al de eerste grasoogsten plaatsvonden (2022), waardoor veel tweede legsels pas in mei startten en daarmee tot lastig interpreteren leidden. Deze vogels vertoonden tijdens de kuikentelling nog nestindicatief gedrag. Uiteraard geeft dit een beperkter inzicht in het daadwerkelijk opgroeien van de kuikens. Vandaar een tweede alarmtelling in juni, die zou hierin beter inzicht kunnen geven. Daarnaast leidde een jaar met voor sommige vogels juist een zeer vroege aanvang van het nestelen tot de vraag van hoeveel paren de kuikens al vliegvlug het broedgebieden hadden verlaten bij de kuikentellingen.

Het doel

De BTS-tellingen zijn aanvankelijk ontwikkeld om het resultaat van het weidevogelbeheer vast te leggen op basis van broedsucces van de grutto. Maar we kunnen zoveel meer met de resultaten. Door in april de vier meer algemene steltlopersoorten te karteren kan worden bepaald of de uitgestelde maaidata-pakketten op de juiste plaats zijn afgesloten. Kort voor het maaien kan in overleg met de betreffende agrariër nog een zogenaamd 'last-minute pakket' worden gesloten door het agrarisch collectief, of worden geschoven met maaidatum pakketten.
Tijdens de telling eind mei/begin juni wordt zoals gesteld het aantal op kuikens alarmerende grutto's gekarteerd. Op basis hiervan kunnen uitspraken worden gedaan over het broedsucces. Ook hier is het goed mogelijk om naast het meten van het resultaat van de inspanning, informatie te verzamelen om het resultaat 'last minute' nog te verbeteren. Waar zit nog een zomertaling en waar lopen er veel kuikens in percelen die op korte termijn gemaaid mogen worden, waardoor het wenselijk is om de maaidata verder uit te stellen.

Telresultaten 2023

Broedseizoen 2023 had voor weidevogels een positief verloop. Na een zachte winter en nat voorjaar waren greppels en plasdrassen goed gevuld en was de bodem overal vochtig. Dit leverde gunstige foerageeromstandigheden op voor adulte weidevogels met hoog in het maaiveld verblijvende regenwormen.

Foeragerende grutto met zijn snavel diep in de zachte bodem, foto: Michiel Fokkema

Ook kwam de grasgroei door de natte bodem later op gang en werd er wat later en extensiever ingeschaard met vee om bodembeschadiging te voorkomen. Het maaien van de eerste snede viel circa 10 dagen later in ons gebied dan in een gemiddeld jaar. Om verregenen van gemaaid gewas te voorkomen, maar wel groeitrappen voor weidend vee te realiseren werd door veel boeren in wat kleinere eenheden gemaaid, waardoor op veel plaatsen als vanzelf een mozaïek ontstond.
De vestigingsdata van de steltlopers onder de weidevogels waren divers tussen de soorten. In het bijzonder de kievit was er vroeg bij en op veel plaatsen waren eind maart al meerdere nesten aanwezig. De resultaten lijken voor deze soort goed te zijn geweest. Rond 20 april waren op tal van plaatsen kuikens zichtbaar op de nog korte

Jonge kievit, foto: Michiel Fokkema

percelen met groeivertraging.
De grutto's startten op het meerjarig gemiddelde moment voor de Krimpenerwaard rond 5 april. Uit langjarige gegevens van de Krimpenerwaard blijkt dat in het gebied gemiddeld op 7 mei 50% van de gruttoparen in het gebied kuikens heeft (*natuurregistraties Buisman & Terlouw, selectie 2010-2022*).
In 2023 werd geconstateerd dat als gevolg van de latere start van het maaien er al veel relatief wat grotere gruttokuikens aanwezig waren toen het maaien een aanvang nam. Als gevolg van bovengenoemde gespreide uitvoering van het maaien door weeromstandigheden, bleven er daarnaast tot ver in tweede helft mei op veel plaatsen mozaïeken in stand, waar de vogels van konden profiteren.
Tureluur en scholekster waren daarentegen juist laat present. Verschillende malen hoorde je de opmerking "Waar blijven de tureluurs?" Voor deze soort lijkt het uiteindelijk toch ook een goed broedseizoen te zijn geweest. Voor de scholekster is dit wat onduidelijk. De soort bleef naar onze beoordeling flink achter in aantallen ten opzichte van de afgelopen jaren. Tot zover een korte samenvatting van het verloop van broedseizoen.

Parentelling

De BTS-tellingen spitsen zich toe op het aantal paren van de grutto dat jongen grootbrengt. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat wanneer 63% van het aantal in het gebied aanwezige paren minimaal één kuiken vliegvlug weet te krijgen, er sprake is van een standstill van de populatie. Bij een BTS groter dan 63% kan er weer groei in de populatie ontstaan.
Zoals gezegd waren de omstandigheden positief in de voorafgaande winterperiode en het voorjaar van 2023.
Er zijn tijdens de parentelling van 25 tot 29 april, 162 paar grutto's gekarteerd in 15 getelde deelgebieden.
Slechts bij 4,3% van de waarnemingen (7 exemplaren) kon geen zekerheid omtrent een territorium worden vastgesteld. Het betreft in dat geval solitaire vogels, zonder enige vorm van paarbinding of territoriaal gedrag (code 1). Vogels die zijn aangemerkt als aanwezig paar met binding aan het gebied, maar zonder duidelijk territoriaal gedrag zijn mede beoordeeld als aanwezig territoria. Het lijkt eind april onwaarschijnlijk dat vogels met een duidelijke paarbinding geen territorium zullen hebben dan wel nog zullen betrekken.
Bovenstaande leidt tot 162 minus 7 maakt 155 territoriale grutto-waarnemingen in de getelde gebieden. Hiervan konden 109

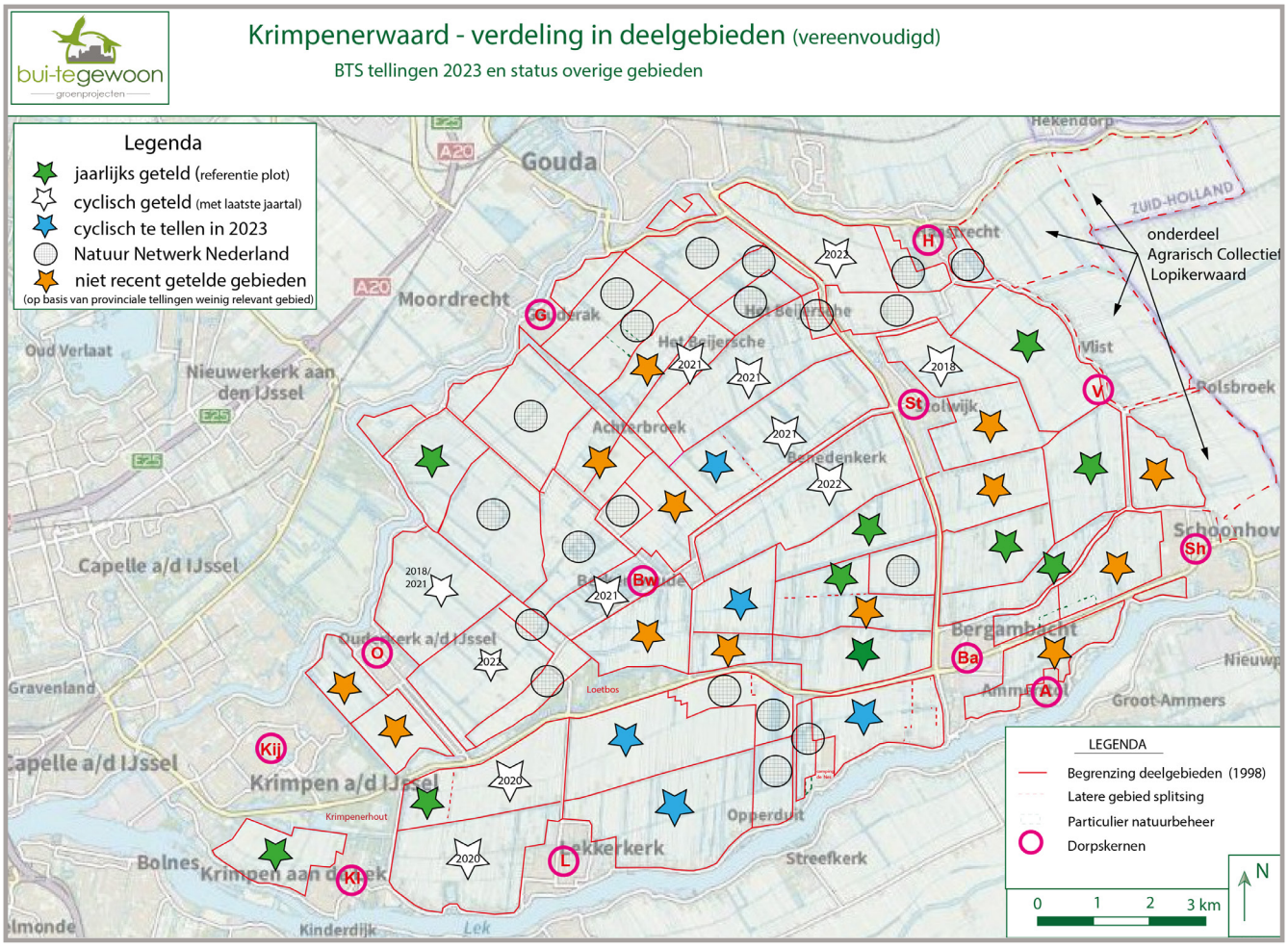

Figuur 1. Overzicht getelde gebieden in 2023

waarnemingen als vogels met een paar- of territoriale binding, dan wel als nestindicatief gedrag worden aangemerkt en 32 als aanwezig paar met gebiedsbinding.
Dit getal gedeeld door 100 resulteert in de deelfactor (1,55) die bij de kuikentellingen (eind mei/juni) wordt gehanteerd om het broedsucces te bepalen als paren die succesvol één of meerdere jongen grootbrengen. Dat een aantal grutto's al vroeg was gestart met broeden bleek uit de 14 paren (8,7%) die tijdens deze telling al met kleine jongen werden gezien. Deze paren moeten dus voor 1 april met de eileg zijn begonnen.

Kuikentellingen

De kuikentellingen werden gehouden in de periode 22 tot 25 mei en van 8 tot 11 juni. Voor de uiteindelijke berekening van het Bruto Territoriaal Succes is gerekend met de meitelling. Deze keuze is gebaseerd op de waarneming dat begin juni al veel gruttokuikens vliegvlug waren en er relatief weinig tweede legsels zijn geweest in 2023 als gevolg van een beperkt legselverlies door werkzaamheden en beweiding.
Bovenstaande betekent niet dat de extra kuikentelling voor niets is uitgevoerd. De ervaringen in de beide voorgaande jaren laten zien dat in jaren met een voor weidevogels minder gunstig verloop van het broedseizoen door weer en/of agrarische activiteit, het lastig kan zijn om op basis van een vooraf op vaste dagen geplande kuikentelling een goede interpretatie te maken
Er werden in totaal 157 paren waargenomen tijdens de eerste kuikentelling, waarvan 74,5% (116 paar) gerelateerd werd aan kuikenindicatief gedrag. Nog 18 paren (11,5%) waren nestindicatief en zullen naar verwachting eerder een legsel hebben verloren of een verlate vestiging hebben gehad. Van 16 paren (10,2%) werd territoriale activiteit vastgesteld. Van deze paren kan niet worden bepaald of er broedsucces is opgetreden. Het kan zowel vogels met mislukte broedsels, als die niet tot nestbouw zijn gekomen betreffen, maar ook is het mogelijk dat het wat los gedrag betreft nadat de jongen vliegvlug zijn geworden die al naar 'opvetgroepen' in natte gebieden zijn verplaatst.
Het gunstige vallende tijdstip en de optimale situatie tijdens de eerste kuikentelling, had zijn weerslag in de dit jaar opgenomen tweede kuikentelling. Tijdens deze kuikentelling werden nog slechts 69 gruttowaarnemingen gedaan. Hiervan betrof het 55 waarnemingen die wijzen op aanwezigheid van paren met kuikens (79,7%). Nog slechts 7 paren liet nestindicatief gedrag zien en eveneens 7 waarnemingen hadden betrekking op vogels zonder duidelijk paar-, nest- of kuikenindicerend gedrag. Daarnaast werden 3 waarnemingen gedaan van vliegvlugge jonge grutto's, waardoor het niet duidelijk is of ze ook daadwerkelijk aan het (deel)gebied konden worden toegerekend. Op basis van het verloop van het broedseizoen dient het Bruto Territoriaal Succes te worden bepaald op de eerste ronde.

BTS-resultaat

Zoals boven beschreven, baseren we het BTS-resultaat op basis van de parentelling tussen 25 en 29 april en de eerste kuikentelling die in de periode 22 tot 25 mei heeft plaatsgevonden.
De deelfactor op het aantal paren met jongen tijdens de kuikentelling wordt gevormd door het aantal paren in het gebied wat aanwezig is en de vogels met territoriaal en nestindicatief gedrag. Dit betrof zoals gezegd 155 waarnemingen, waardoor de deelfactor op 1,55 wordt bepaald.
We gebruiken de aantallen vogels waarvan het gedrag op aanwezigheid van jongen duidt (code 6 t/m 9) als het getal waarop het Bruto Territoriaal Succes (BTS) wordt bepaald. Voor de eerste kuikentelling in mei betreft dat 116 paren, wat gedeeld door 1,55 een BTS geeft van 74,8%, wat als bijzonder hoog wordt beoordeeld. Aandachtspunt hierbij is dat er op enkele locaties sprake lijkt te zijn van inloop van gruttoparen met kuikens uit aangrenzend NNN-

ui-tegewoon groenprojecten

paren- & kuikentelling Grutto - ACK Krimpenerwaard

resultaten broedpaar- en kuikentelling (BTS) grutto 2023

	telling ronde 1 d.d.25/4 t/m 29/4 (terr/paren)					telling ronde 2 d.d. 22/05 t/m25/05 (paren/ kuikens)			
code	waarnemingen	percentage	beoordeling	resultaat	code	waarnemingen	percentage	beoordeling	resultaat
1	7	4,3	broedgeval onduidelijk	4,3%	1	5	3,2	broedgeval onduidelijk	3,2%
2	32	19,8	territoriaal paar	37,1%	2	11	7,0	territoriaal paar	10,8%
3	28	17,3	territoriaal gedrag		3	6	3,8	territoriaal gedrag	
4	77	47,5	nest indicatief	50,0%	4	12	7,6	nest indicatief	11,4%
5	4	2,5			5	6	3,8		
6	11	6,8	succesvol met kuikens	8,7%	6	112	71,3	succesvol met kuikens	73,8%
7	0	0,0			7	0	0,0		
8	3	1,9			8	4	2,5		
9	0	0,0			9	0	0,0		
10	0	0,0	vliegvlug	0,0%	10	1	0,6	vliegvlug	0,6%
11	0	0,0	niet territoriuaal gebonden	0,0%	11	0	0,0	niet territoriaal gebonden	0,0%
12	0	0,0			12	0	0,0		
totaal	162				totaal	157			
C 2-9	155				C 6-9	116			

01 = solitair exemplaar zonder territoriaal gedrag
02 = paar
03 = territoriaal gedrag exemplaar/paar
04 = nest indicerend gedrag exemplaar/paar
05 = nestlocatie
06 = alarmerende vogel(s) met kuiken(s)
07 = vliegvlug kuiken(s)
08 = kuiken(s) van 0-10 dagen
09 = kuiken(s) van 10-20
10 = kuiken(s) van 20 dagen tot vliegvlug
11 = foeragerend individu
12 = foeragerend paar

correctie late vestiging -4			
analyse	112 succesvol	*analyse (155/112)*	*72,30%*

BTS som

Figuur 2. Totaal overzicht resultaten paren- en kuikentellingen Krimpenerwaard 2023

gebied met zwaar gewas. Deze zijn verrekend in het getal van 116 paren met kuikens.
Daarnaast is er van 4 paren late vestiging (waarschijnlijk een tweede legsel) vastgesteld. Waardoor we het te delen getal terugbrengen naar 112 paren. Dit geeft een gemiddeld BTS voor de getelde ANLb gebieden van 72,3%, wat nog steeds als hoog wordt beoordeeld. De basisgegevens van bovenstaande analyse zijn weergeven in figuur 2 op de vorige pagina.
Uiteraard is niet in de gehele Krimpenerwaard het de uitkomst gelijk. Bovenstaande interpretatie geeft het gemiddelde weer. Wanneer we het resultaat per geteld deelgebied beoordelen, zien we dat er grote verschillen optreden. De gebieden Kadijk-Oost/Tussenlanen, Vlist-Westzijde, Tussenlanen/Bovenberg-Zuid, Benedenberg, Benedenheul-Noord en Den Hoek-Zuid agrarisch, scoren een hoog BTS.
Bij Den Hoek-Zuid moet de opmerking worden geplaatst dat 4 gruttoparen die aanvankelijk noordelijk van de Tiendweg een broedlocatie hadden en daar zijn mislukt, een nieuwe poging hebben gewaagd in de nabijheid van de plas-dras ten noorden van de Tiendweg.
Polder Krimpen aan de Lek, die tot voor kort ook voor de grutto een redelijke polder was, lijkt door de soort verlaten. Hier komen nog wel kieviten en scholeksters tot broeden, echter met een onduidelijk broedresultaat.
In De Nesse agrarisch lijkt een opleving aan de gang. De polder is echter zeer lastig te interpreteren door uitwisseling met het NNN-gebied De Nesse. Hierdoor is er een onrustig vestigingsverloop met regelmatig uitwisseling. Daarnaast lijken paren met kuikens juist uit het NNN gebied naar de agrarische percelen te migreren, waardoor ook door het seizoen verschuivingen optreden. Dit is inmiddels meerdere jaren vastgesteld. Hierdoor hebben we dit jaar de BTS resultaten als BTS voor de in dit polderdeel zélf broedende vogels, op negatief gesteld.

Inloop van paren met kuikens

Evenals in voorgaande jaren (zie jaarrapporten BTS-telling 2019 t/m 2022) werd inlopen van gruttoparen met kuikens vanuit NNN-gebied naar ANLb-gebied verondersteld op basis van grotere aantal paren met kuikens dan broedparen in sommige gebieden. Doordat er binnen de NNN-gebieden geen BTS-tellingen worden uitgevoerd, en bij de provinciale weidevogelkarteringen (F.M. van Groen, 2018 & 2020) zeer grote waarneemafstanden worden gehanteerd, kan dit maar ten dele worden geïnterpreteerd.
In voorgaande jaren is in meerdere jaren daadwerkelijke inloop vastgesteld in agrarisch De Nesse en Kromme Geer, vanuit NNN De Nesse. Dit betrof naast genoemde interpretatie van het aantal paren met kuikens i.r.t het aantal broedpaar, ook de zichtwaarnemingen van roepende oudervogels met kuikens op de Tiendweg die vervolgens het agrarisch gebied in liepen. Ook is er een zichtwaarneming van overzwemmende kuikens in de Berkenwoudense Molenvliet die vervolgens naar de plas-dras in polder Kromme Geer trokken.
In Bilwijk werd in 2022 een duidelijke toename van paren met jongen gezien in de percelen ten noorden van de Bergambachtse boezem in polder Laag Bilwijk. Ook een aangrenzend veehouder aan de Bilwijkerweg geeft aan dat er regelmatig paren met kuikens tussen de schapen op zijn perceel foerageren die daar niet hebben gebroed. Ook hier werd in 2020 inloop vanuit NNN-gebied verondersteld.
In polder Koolwijk-Zuid treedt in vrijwel alle recente jaren een duidelijke indicatie van inloop van kuikens uit NNN Kadijk-West op. Dit is in meerdere jaren en door verschillende waarnemers opgemerkt. In 2023 is hier in dit gebied wat meer aandacht aan besteed. Op een aantal jaarlijks goed gevolgde percelen in het oostelijke deel van Koolwijk waren circa 2 tot 3 broedpaar grutto aanwezig. In de kuikenfase waren op deze zelfde locatie minimaal 6 paar met kuikens aanwezig.
De waargenomen aantallen vogels meer westelijk in ANLb gebied Koolwijk-Zuid, gaven geen aanleiding te veronderstellen dat er veel paren waren weggetrokken naar het westelijke gebied. De aantallen paren met kuikens in dit deel van ANLb Koolwijk-Zuid vertoonden een logische samenhang met het eerder aantal vastgestelde broedparen.
Op 6 juni werd een paar grutto's met twee kuikens luid alarmerend aangetroffen in de berm van de aan het NNN-gebied grenzende N207, wat ook op uitloop uit het gebied wijst.
Op 12 juni werden 3 paar grutto's met kuikens gezien op percelen met hergroei (gewashoogte 16 cm) ten westen van NNN Kadijk-West (bron: BTS-telling 3e ronde 2023). Ook aan de westzijde van NNN Kadijk-West lijkt dus inloop van grutto in het ANLb-gebied plaats te vinden.
Een analyse op vegetatiestructuren in zowel Koolwijk-Zuid als NNN Kadijk-West, zowel op basis van veldregistraties als een digitale analyse met behulp van de website Groenmonitor, i.r.t. de bewegingen van kuikens, gaf het volgende inzicht. Alle bovengenoemde waarnemingen geven een sterke indicatie van inloop van paren met kuikens naar agrarische percelen met hergroei, respectievelijk naar een meer open vegetatie en een bermvegetatie. De gevonden aantallen paren met kuiken-indicerend gedrag moeten op basis hiervan naar beneden worden bijgesteld om een representatief BTS te verkrijgen.
Uit bovenstaande informatie en veronderstelling blijkt het grote belang dat BTS tellingen in zowel het ANLb gebied als het NNN gebied in samenhang en gelijktijdig plaatsvinden. De uitwisseling tussen NNN en ANLb kan tot een meerwaarde voor de weidevogels leiden, in het bijzonder als er meer inzicht wordt verkregen over hoe en onder welke omstandigheden die uitwisseling optreedt, en hoe de beide beheervormen elkaar kunnen gaan ondersteunen.

Grutto met pul, foto: Marielle Oudenes

Droneteam op pad
Werkend volgens een strak en helder stappenplan

Henk Krikke

Dit jaar begonnen we vroeg aan het droneseizoen. Met de kennis en ervaring van onze echte vliegtuigpiloot Joop Ozephius maakten we een uitgebreid stappenplan met daarin nauwgezet de procedures van het drone vliegen. Elke fase rond het vliegen met de drone hebben we beschreven, zoals de voorbereiding, het controleren van de drone, het vlucht gereed maken, het vliegen en tot slot het afronden en opruimen. Ook de taakverdeling tussen de piloot en waarnemer legden we duidelijk vast. Alle dronepiloten en waarnemers hebben een cursus gevolgd van twee dagdelen, waarin Joop het belang uiteen zette van deze nieuwe manier van werken voor ons.

En toen moesten we - vanwege het slechte weer - wachten tot vrijdag 14 april voordat Hugo Halleriet, Walter Rooijakkers en Joop Ozephius het vliegen volgens het minutieuze stappenplan voor de eerste keer in praktijk konden brengen. Sindsdien hebben we 40 keer kunnen vliegen. Het slechte weer (regen, te veel wind of mist) hield de drone keer aan de grond.
Om een beeld te geven van hoe een en ander is gegaan volgen we voor dit verhaal de dronepiloot Jan Twisk en waarnemer Magnus Kristensen.

5 juni 2023

Jan en Magnus staan voor 6 juni in de planning. Vandaag hebben Joop en Hugo gevlogen en na afloop hebben ze de drone bij Magnus afgeleverd. Magnus heeft het logboek al even bekeken en constateert verder geen bijzonderheden. Desalniettemin controleert hij de drone nog even helemaal en begint met het opladen van de accu's.
Gebiedscoördinator Mariëlle Oudenes heeft vanmiddag contact gehad met boerin Hakkesteegt over hun plasdrasgebied en heeft de afspraken voor morgen gemaakt. Begin mei hebben we ook al op die locatie gevlogen, maar Mariëlle die het gebied nauwlettend in de gaten houdt wil er nog eens overheen vliegen. De plas-dras trekt veel vogels aan, maar de predatiedruk is er hoog. Ze stuurt een mailtje met daarin de gegevens van de locatie, kavels waarover gevlogen zou moeten worden en vanaf welke plek ze kunnen/mogen vliegen.
Jan bekijkt 's avonds de kavels op Google Maps, en maakt een globaal vluchtplan. Met Magnus spreekt hij af dat ze om kwart voor 5 gaan starten. Hij heeft de hele dag de weersvoorspellingen voor morgen in de gaten gehouden en het ziet er goed uit. Nog een laatste check voor het slapen gaan...

6 juni 2023

Om kwart voor 5 is het droneteam ter plaatse en rijden de mannen met één auto een stukje verder het land in - naar de plek die Mariëlle heeft doorgegeven. Ze bekijken even goed de omgeving en bepalen de start- en landingsplek. De beide mannen vormen een solide team en zijn goed op elkaar ingespeeld. Jan bedient de drone en Magnus houdt vandaag niet alleen Jan, maar ook de dronegegevens op het dashboard en de omgeving in de gaten. Hij volgt daarin strak

Vluchtplan zoals door Mariëlle aangeleverd

Alle resultaten / alle locaties waar de drone een warmtepunt heeft geregistreerd

de procedures en corrigeert Jan daar waar nodig.
Om ongeveer 5 uur vertrekt de eerste vlucht. Tijdens die vlucht bekijkt Jan de warmtebeelden op zijn controllerscherm en pauzeert de drone een paar keer even om een interessante stip te fotograferen. Op het moment dat Magnus aangeeft dat de accu bijna leeg is, haalt Jan de drone terug en wisselt Magnus de accu. Alles verloopt gesmeerd en om ongeveer 7 uur zijn ze klaar met vliegen en starten ze het uploaden van de foto's in de cloud. Magnus heeft tijdens de vluchten ook het logboek bijgehouden. Jan plaatst er nog een paar extra opmerkingen bij over het gedrag van de drone, maakt er een foto van en deelt deze in de groepsapp.
Intussen ben ik om half zeven opgestaan en heb het ACKDroneDashboard opgestart, waarop ik al meteen heel veel sterren (foto-locaties) op de kaart zie staan. Het droneteam is dan bijna klaar en dus heb ik nog tijd voor een ontbijtje. Om kwart over zeven zijn de foto's geüpload. Het zijn er behoorlijk veel. Het is goed dat er zoveel foto's zijn gemaakt onder het motto 'bij twijfel een foto'! Inmiddels heb ik een aardige routine opgebouwd in het beoordelen van de foto's en kan dat in alle rust doen - vanachter een groot scherm en met een kop koffie binnen handbereik.
Veel foto's vallen direct af en na pakweg anderhalf uur meld ik dat ik nog een paar nesten zie en dat er veel kuikens zitten. Over die nesten ben ik 100% zeker. Maar ik twijfel over de kuikens – want dat zijn er wel heel veel. Er zullen ongetwijfeld een paar kleine haasjes tussen zitten, maar het blijft een geweldig resultaat dat ik direct doorstuur naar Mariëlle. Zij start ook het ACK DroneDashboard op om nog even mee te kijken. Het is een mooi resultaat, maar er zitten naast de vele kuikens ook heel veel kraaien...

Het droneteam bestaat uit een grote groep van zeventien vrijwilligers. De drone is ontwikkeld door 4D Precisienatuurbeheer van Raymond de Vries en is mede gefinancierd door het ACK en de provincie Zuid-Holland.

Dronepiloten Henk Krikke en Joop Ozephius tijdens een ochtend drone vliegen in de Stolwijkse polder. Foto: Marielle Oudenes

John van den Berg, in actie tijdens de vlucht van de drone. Hij kijkt geconcentreerd mee met de beelden van de drone, op zoek naar warme punten. Foto: Walter Rooijakkers.

Netto resultaten - dat wat overblijft na het beoordelen van de foto's

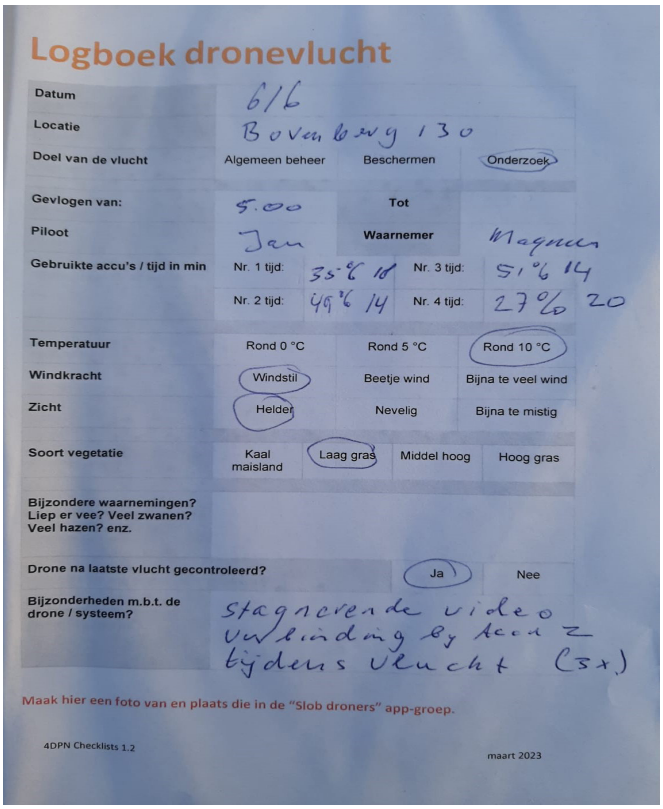

Logboek dronevlucht

Datum	6/6		
Locatie	Bovenberg 130		
Doel van de vlucht	Algemeen beheer	Beschermen	Onderzoek
Gevlogen van:	5.00	Tot	
Piloot	Jan	Waarnemer	Magnus
Gebruikte accu's / tijd in min	Nr. 1 tijd: 35% 18	Nr. 3 tijd: 51% 14	
	Nr. 2 tijd: 49% 14	Nr. 4 tijd: 27% 20	
Temperatuur	Rond 0 °C	Rond 5 °C	Rond 10 °C
Windkracht	Windstil	Beetje wind	Bijna te veel wind
Zicht	Helder	Nevelig	Bijna te mistig
Soort vegetatie	Kaal maisland	Laag gras	Middel hoog	Hoog gras
Bijzondere waarnemingen? Liep er vee? Veel zwanen? Veel hazen? enz.			
Drone na laatste vlucht gecontroleerd?		Ja	Nee
Bijzonderheden m.b.t. de drone / systeem?	stagnerende video verbinding by Acc 2 tijdens vlucht (3x)		

Maak hier een foto van en plaats die in de "Slob droners" app-groep.

4DPN Checklists 1.2 maart 2023

Logboek van een dronevlucht

Goede voorbeelden in het agrarisch natuurbeheer (ANLb) bieden hoop voor de toekomst

Jaap Graveland

De NVWK heeft het agrarisch natuurbeheer altijd kritisch gevolgd en suggesties gedaan voor verbetering. We schreven er herhaaldelijk over in De Waardvogel. Hoewel het over de hele linie nog lang niet goed genoeg gaat, kennen we voorbeelden waar het agrarisch natuurbeheer heel goed werkt. Zoals in de Bovenkerkerpolder, waar coördinator Mark Kuipers met de boeren binnen het Agrarisch Collectief Noord-Holland-Zuid spectaculaire resultaten haalt en er over schrijft op Facebook: hoge dichtheden en een hoge kuikenoverleving. Daar moesten we meer van weten! Dus gingen we op 12 mei op veldbezoek. Mariëlle Oudenes, gebiedscoördinator van het Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK) ging mee. Zij vertelde daar dat in de Krimpenerwaard ondertussen ook mooie resultaten te melden zijn. Dus volgde een veldbezoek in de Krimpenerwaard. Het waren twee leerzame bezoeken...

Op veldbezoek in de Bovenkerkerpolder

Onze kritiek op het agrarisch natuurbeheer in Zuid-Holland richt zich op de gebrekkige monitoring, vaak stroeve samenwerking tussen collectieven en vogelwerkgroepen en onvoldoende effectief beheer: de aantallen weidevogels dalen provinciebreed (en landelijk) nog steeds, ook na zes jaar agrarisch natuurbeheer volgens het nieuwe stelsel.

Maar dat is niet het hele verhaal. Ik heb gemotiveerde, inhoudelijk sterke medewerkers leren kennen bij BoerenNatuur, de koepel-organisatie van de agrarische collectieven. En ik zie dat veel collectieven lerende organisaties zijn: het gaat steeds beter. Een van de toppers is Collectief Noord-Holland-Zuid. Coördinator Mark Kuiper schrijft regelmatig op Facebook over de waanzinnige resultaten op Marken, in De Ronde Hoep en de Bovenkerkerpolder. En over de goede samenwerking en resultaten op basis van goede monitoring.

Ik werd nieuwsgierig: hoe krijgen ze dat daar allemaal voor elkaar? Wat kunnen wij hier ervan leren? Dus zocht ik contact met Mark: kunnen we eens langskomen? Dat kon. Bernard de Jong, een van de coördinatoren van onze weidevogelwerkgroep, organiseerde het bezoek. Met zijn twaalven reisden we naar het mooie Nes aan de Amstel, met deelnemers van de provincie, het ACK, het Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard, De Groene Motor (de provinciale organisatie voor ondersteuning van groene vrijwilligers), het Zuid-Hollands Landschap en natuurlijk de NVWK. Ook een jonge boer uit de Krimpenerwaard, die zich veel inzet voor weidevogels, ging mee. 12 mei was het zover.

Leerzaam

Mark begon zijn inleiding met wat volgens hem het belangrijkste is: de sfeer in de polder. Is er vertrouwen tussen de partijen, hebben boeren en vrijwilligers er zin in, willen ze leren? Iets later vertelde hij: "Voor vertrouwen is goede monitoring essentieel." Baseer je gesprekken op goede getallen, waar iedereen het over eens kan zijn. Daarover later meer.

Opgemerkt werd dat veldbezoeken een mooie manier zijn om vertrouwen te krijgen: je spreekt elkaar en laat je inspireren door de vogels.

Ook vertelde Mark over het proces van de zogenoemde certificering voor het uitvoeren van natuurbeheer binnen NNN-gebieden. Om natuurbeheer uit te kunnen voeren, moet je over een certificaat beschikken, zeg maar een bewijs van geschiktheid. Logisch, je krijgt immers veel subsidie, lees belastinggeld, om dat natuurbeheer uit te voeren. De boeren in De Ronde Hoep (een polder vlakbij de Bovenkerkerpolder) wilden het natuurbeheer zelf uitvoeren, maar vanwege de noodzakelijke certificering gaf de provincie de opdracht aan een terreinbeherende organisatie. Dat zorgde voor ongemak en verlies aan vertrouwen. Dit is een discussie die in het hele land speelt.

In de Krimpenerwaard hebben we vind ik een goede tussenoplossing gevonden: het beheer van de 2250 ha NNN in onze waard wordt uitgevoerd door het Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard, een samenwerking op basis van gelijkwaardigheid van agrarische organisaties en natuurorganisaties: de Agrarische Natuurcoöperatie

Delegatie van het bezoek naar de Bovenkerkerpolder, foto: Jaap Graveland

Krimpenerwaard, Weidehof, het Zuid-Hollands Landschap en de NVWK.
Ook noemde Mark dat het opnemen in een collectief van een vertegenwoordiging van vrijwilligers die actief zijn in het agrarisch natuurbeheer bijdraagt aan vertrouwen en effectief werken. In het Collectief Noord-Holland Zuid is dat Aad van Paassen, coördinator van de vrijwilligersinzet. In Zuid-Holland kennen ze dat ook, o.a. in het Agrarisch Collectief Midden-Delfland.
Mark heeft daarvoor een eigen variant van de bekende piramide van Maslov gemaakt. De Maslov piramide beschrijft wat mensen nodig hebben voor welzijn. Met onder aan de basisbehoeften zoals gezondheid en voldoende inkomen en eten, en bovenin zaken als erkenning en zelfontplooiing. Bijvoorbeeld: mensen kunnen zich pas druk maken over natuur en milieu als ze voldoende gezond zijn en een redelijk inkomen hebben. Vertaald naar de weidevogels: weidevogels hebben pas echt een kans als er een goed voedselbeleid is, boeren daardoor voldoende inkomen en perspectief hebben en er in de polder een wil tot samenwerking is. Dan volgen de lagen erboven in de piramide vanzelf. Ik vind dat een heel geschikte figuur om samen over agrarisch natuurbeheer te praten.

Lerend beheren, omgaan met regelgeving
Uitgangspunt is volgens Mark: lerend beheren. Stilstand is achteruitgang. Elk jaar wordt gekeken waar het beter kan en hoe om moet worden gegaan met veranderende regels en andere ontwikkelingen. Het doet me sterk denken aan het motto van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel: Doen, leren, beter doen.
En wat betekent dat dan in de praktijk? Nou, bijvoorbeeld het zoeken naar ruimte binnen de soms te strakke regels van het agrarisch natuurbeheer. Die regels zijn er omdat het geld voor het agrarisch natuurbeheer grotendeels afkomstig is uit het budget voor het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, het GLB. Om fraude en onjuiste besteding te voorkomen, moeten provincie en LNV strakke regels opleggen aan de collectieven, bijvoorbeeld over de maaidatum bij uitgesteld maaien. Dat betekent dat een boer gedwongen kan worden een perceel pas na 1 juni te maaien ook al zitten er geen weidevogels (meer). Mark vertelde verder dat hij probeert het geld voor legselbeheer zoveel mogelijk toe te sluizen naar inzet voor kuikenoverleving, vooral voor het creëren van kruidenrijk grasland. Want te lage kuikenoverleving is in veel gebieden de belangrijkste bottleneck in het huidige agrarische natuurbeheer.

Monitoring: de noodzaak van 'insteken'
Het goed monitoren van weidevogels, met name het verkrijgen van goede gegevens over het aantal paren met kuikens, is niet zo eenvoudig. Ik heb er zelf ervaring mee. Ik telde vijf jaar in polder De Nesse volgens de BMP-methode. Je doet dan circa zes tellingen per seizoen en noteert van elke waargenomen vogel het gedrag met een code die de broedzekerheid aangeeft. Oplopend van 1 'vogel in broedbiotoop' tot 16 'nest met kuikens'. Een belangrijke code is 7 'alarmerende vogel', omdat dit later in het seizoen een sterke indicatie is voor de aanwezigheid van kuikens. Een algoritme met kennisregels berekent uit de zes tellingen het aantal territoria. Het BMP-protocol

Territoriale grutto, foto: Bernard de Jong

schrijft voor dat je 'insteken' maakt, dus de percelen inloopt omdat je anders te veel vogels mist. Het maken van insteken is vooral belangrijk om goede gegevens te krijgen over het aantal paren met kuikens.
Maar veel beheerders hebben dat liever niet, want je verstoort de vogels en het kan extra predatie geven omdat predatoren op basis van het alarmeren nesten of kuikens vinden.
In mijn telgebied liggen percelen tot 1500 meter lang. Het is door afstand, ochtendnevel en warmtetrillingen later in de ochtend vrijwel onmogelijk een goede telling te krijgen van het aantal vogels achter op de percelen. En het enigszins betrouwbaar registreren van paren met kuikens is simpelweg onmogelijk. Pas als de oudervogels alarmeren voor een predator weet je dat er kuikens zitten. Dus het telresultaat is extreem afhankelijk van al of niet passerende predatoren.
In de Bovenkerkerpolder had men het geluk tellingen met en zonder insteken te kunnen vergelijken. Daaruit bleek dat het aantal paren met jongen dat werd geteld mét insteken twee keer zo hoog was als zonder insteken. Niet alleen dat: de variatie in het aantal getelde paren met jongen was bij tellingen zonder insteken veel hoger. Kortom, je hebt veel meer tellingen nodig voor een betrouwbare schatting van het aantal vogels en dus om te bepalen of het beheer effectief is. En je hebt meer jaren nodig om vast te stellen of de vogelaantallen toenemen. Terwijl we dat vanwege al die inspanning natuurlijk zo snel mogelijk willen weten.
Mark vertelde dat het predatierisico sterk wordt beperkt als je snel door de percelen loopt, tegelijk ook de vogels registreert in de naast gelegen percelen, en pas als je door het perceel bent het aantal vogels registreert. Daarvoor bestaan trouwens ook zogenoemde handtellers: apparaatjes waarmee je al lopend van ca. vijf soorten tegelijk het aantal waarnemingen kunt registreren. De NVWK gebruikt die onder andere voor het trektellen.

Er is een methode ontwikkeld die eenvoudiger is dan BMP en specifiek is gericht op bepalen van het aandeel paren met kuikens, toegespitst op de grutto: de BTS-telling. BTS staat voor het bruto territoriaal succes (BTS). Een goede BTS-telling kan niet zonder insteken.
Het is misschien ondertussen duidelijk dat goed monitoren van weidevogels essentieel is, maar niet zo eenvoudig. Ik zit in landelijke werkgroepen waarin we afspraken maken over monitoring en kijken waar dat wel en niet met vrijwilligers kan. Ik spreek veel vogeltellers en andere vrijwilligers. Voor mij is het zonneklaar dat je monitoring zoals hierboven omschreven niet zomaar van vrijwilligers kunt eisen. Het vergt affiniteit, kennis en discipline. De meeste vrijwilligers kunnen dat niet opbrengen. Daar is niks mis mee. Het is immers vrijwilligerswerk. Veel collectieven zetten dan ook betaalde krachten in om te helpen dit soort tellingen te doen. Helaas gebruiken die ook nog te vaak verschillende methoden, zodat gegevens niet altijd vergelijkbaar zijn.
Jammer genoeg staat het Zuid-Hollands Landschap geen insteken toe. Het is weinig motiverend om te weten dat je telresultaten onnauwkeurig zijn zonder insteken en onvergelijkbaar met tellingen mét insteken. Ik vond de tellingen (vier uur per telling, best een klus) daarmee te ondankbaar werk worden en ben er na vijf jaar mee gestopt.
We hebben niet voor niets landelijke protocollen. Bij andere vogeltellingen en tellingen van andere soortgroepen zoals vlinders en zoogdieren worden die wel toegepast. Het hanteren van verschillende methoden maakt het trekken van conclusies lastiger. Er zijn meer gegevens nodig, dus het komt neer op verspilling van belastinggeld. Ik vind het dus onbegrijpelijk dat provincies daar niet sterker op sturen: gestandaardiseerde monitoring van weidevogels in natuurterreinen en boerenland. Zo moeilijk is het allemaal niet.

In de Krimpenerwaard

Zoals dat gaat, van het een kwam het ander. Het leuke en leerzame veldbezoek was aanleiding om kort erna te gaan kijken in de Krimpenerwaard zelf. Mariëlle organiseerde het bezoek. Met deelnemers vanuit provincie, agrarisch collectief, natuurbeheercollectief, NVWK en met een jonge boer brachten we bezoeken aan diverse percelen van boeren langs de Kadijk-Oost en aan het bedrijf van de familie Mulder aan de West-Vlisterdijk, die ons ontving. Mariëlle lichtte toe hoe er werd gewerkt. De resultaten zagen we om ons heen: zeer hoge aantallen weidevogels en heel veel kuikens! Natuurlijk helpt het dat het weer dit jaar meezit: door een nat en koud voorjaar is het voedsel voor de oudervogels (voor een groot deel regenwormen) goed bereikbaar, kwam de grasgroei laat op gang waardoor de structuur open bleef, agrarische werkzaamheden opschoven in de tijd en het dus lang rustig bleef in de polder. Dat is maar een deel van het verhaal.
Het ACK weet steeds meer boeren te overtuigen mee te doen met agrarisch natuurbeheer en behaalt in deze twee gebieden ondertussen mooie resultaten. Het ACK gebruikt deze voorbeelden om ook elders in de polder de deelname en resultaten te verbeteren.

"Waarover spraken zij?"

Onder andere hier over, het kwam ook in de Bovenkerkerpolder al langs: heel belangrijk is of boeren er met hun hart inzitten. Veel deelnemende boeren ook buiten de Krimpenerwaard zeggen dat het ze niet om het geld gaat, maar dat ze het mooi vinden om al die weidevogels op hun land te hebben. Aan de andere kant: boeren krijgen nu alleen vergoedingen als compensatie voor gederfd inkomen (minder, en minder goed gras). Maar het kost hen ook veel extra tijd. En die wordt niet gecompenseerd. Het zou veel mooier en passender zijn, als boeren gewoon beloond worden voor deze inspanning. Nu hangt het succes te veel af van de goodwill van collectieven en boeren. Er wordt op diverse plekken nu aan gewerkt, onder ander onder de noemer van het Aanvalsplan Grutto.
De onderwerpen van het vorige veldbezoek kwamen weer langs: noodzaak van goede, gestandaardiseerde monitoring, BTS-tellingen. Ik vond het fijn om te horen dat dit punt, dat we vanuit de NVWK al jarenlang bepleiten, nu door zo'n beetje alle partijen wordt omarmd. De komende jaren kunnen we dan meters gaan maken.

Leerpunten

Minstens zo belangrijk: we kregen inzicht in wat we beter kunnen doen, als NVWK en ACK afzonderlijk, en in de samenwerking. Mij werd duidelijk dat het ACK en de deelnemende boeren zichzelf nu tekort doen door onvoldoende uit te dragen wat er allemaal aan inspanning wordt geleverd en welke resultaten dat ondertussen begint op te leveren. En ook dat we daar als NVWK tot nu toe te kort in zijn geschoten en dus in kunnen verbeteren. Ook werd duidelijk dat we elkaar duidelijker moeten zeggen waar we vinden dat het beter kan.
En we moeten verder in gesprek over de monitoring: welke verbeteringen willen we precies doorvoeren, wat kunnen de vrijwilligers van de NVWK voor hun rekening nemen, wat kan beter door betaalde krachten gebeuren? We zagen prachtige, hoopgevende tekens bij ons veldbezoek, maar je weet pas écht hoe het gaat als je goede territorium- en BTS-tellingen doet. Rudi Terlouw levert daarover al goede adviezen richting ACK en NVWK. Nu moeten we de losse eindjes afmaken en besluiten nemen. Ik heb goede hoop dat dit lukt en de provincie hierbij ondersteuning biedt.
Ook belangrijk: we moeten de monitoring en verantwoording van agrarisch natuurbeheer op boerenland en van natuurbeheer in het NNN-gebied in de Krimpenerwaard gelijk gaan trekken. Nu verschillen zowel monitoring als rapportage. Tegelijk zijn er soms verwijten over en weer en worden

Kruidenrijke rand bij de familie Mulder, foto: Jaap Graveland

beweringen gedaan over het succes van het weidevogelbeheer op agrarische percelen of percelen in beheer onder verantwoordelijkheid van het ZHL. Zonder dat er sprake is van goede, vergelijkbare getallen. Dat is vragen om problemen. Kortom, huiswerk genoeg.

Gruttopullen in het gras, foto: Bernard de Jong

De vos

Nog een factor die de Bovenkerkerpolder verbond met de Krimpenerwaard: predatie door de vos en maatregelen om predatie te voorkomen.

Er is veel discussie over de betekenis van predatie, naast het belang van waterpeil en beheer. Die drie zijn ook nog eens verstrengeld: het predatierisico is hoger bij laag waterpeil en onvoldoende effectief beheer. Dat maakt het ingewikkeld. Gebrek aan goede gegevens leidt vaak tot gepolariseerde discussies. Boeren raken ontmoedigd als ze zich inspannen voor weidevogels en dan de nesten leeggeroofd zien worden door de vos. Natuurbeschermers raken ontmoedigd in gebieden waar vossen en boommarters worden bejaagd, maar van effectief agrarisch natuurbeheer nog nauwelijks sprake is.

De discussie rond predatie gaat vaak over de vos. Want dat is ondertussen wel duidelijk: de vos is talrijk, laat zich lastig bestrijden en kan een geduchte predator zijn van weidevogels. Datzelfde geldt trouwens voor de huiskat en de hond. Ik hoorde onlangs dat een loslopende hond in de Krimpenerwaard routinematig in korte tijd zo'n beetje alle nesten op een perceel had gepredeerd. En op de beelden van wildcamera's in belangrijke weidevogelgebieden in de Krimpenerwaard staan heel veel verschillende katten... Dat blijft een uitdaging: elkaar aanspreken op het aanlijnen van de hond, het binnen houden van katten, of beter: helemaal geen kat nemen.

Boven: vossenraster in de Bovenkerkerpolder
Onder: vossenraster bij de familie Mulder; foto's: Jaap Graveland

Dan heeft de vos pech: die is van niemand, dus mag in bijna alle weidevogelgebieden worden bejaagd. Maar het is lastig om alle vossen weg te krijgen uit een gebied. Dus plaatsen steeds meer boeren vossenrasters in de vorm van elektrische bedrading. In de Bovenkerkerpolder zijn grote gebieden nu omrasterd, in Midden-Delfland ook. Wat deze gebieden gemeen hebben: er worden hele goede resultaten gehaald met agrarisch natuurbeheer en tegelijkertijd zorgen vossen plaatselijk voor het verdwijnen van alle nesten.

In de Krimpenerwaard is nu door snel handelen van boer (aanvraag, plaatsen) en provincie (subsidie) voor het eerst ook een vossenraster geplaatst. De resultaten lijken heel bemoedigend.

In polder Den Hoek zijn nu de inrichtingswerkzaamheden begonnen die van de polder een belangrijk weidevogelgebied moeten maken. Vossen kunnen vanaf het noorden dit gebied in komen. Een mogelijkheid is om een raster te plaatsen parallel aan de N210.

We moeten vaker op veldbezoek

Eigenlijk weten we dit ook wel, maar we doen het te weinig: met elkaar in gesprek, buiten tussen de vogels en niet in een suf kantoortje. In twee veldbezoeken hebben we ontzettend veel geleerd over elkaar en over het werk. Leuk en leerzaam! Dát is wat me het meest is bijgebleven.

Maar met stip op twee staat in m'n geheugen: het grote aantal paren met kuikens, bij Kadijk-Oost van alle vier bekende weidevogelsoorten: grutto, kievit, tureluur, scholekster, en veertig (40!!!) volwassen alarmerende grutto's in een dichte wolk boven een door het hoge gras lopende predator. Huiskat, bunzing, hermelijn? We kwamen het niet te weten. Maar het illustreerde prachtig wat we moeten zien te bereiken: een voldoende hoge dichtheid aan weidevogels, zodat ze predatoren kunnen verjagen.

Bij Kadijk-Oost en aan de West-Vlisterdijk zagen we dat effectief agrarisch natuurbeheer mogelijk is. Dat biedt hoop voor de toekomst!

Bernard de Jong leverde welkome correcties en suggesties. Dank daarvoor.

De zwarte stern in de Krimpenerwaard

Max Ossevoort

De zwarte stern broedt in Nederland in de veenweide- en moerasgebieden, dus ook in de Krimpenerwaard, van nature op gele plomp of krabbenscheer. Door het verdwijnen van deze planten moeten de zwarte sterns ondersteund worden met het leggen van vlotjes om tot broeden te kunnen komen. Dat heeft wel als voordeel dat de locaties van die vlotjes bekend zijn, waardoor het monitoren gemakkelijker is. Nadelen zijn dat het veel (vrijwilligers-)werk meebrengt en dat er materiaalkosten aan zijn verbonden. Jaarlijks worden door Stichting Zuid-Hollands Landschap (ZHL), het Agrarisch Collectief Krimpenerwaard en de Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard (NVWK) vlotjes uitgelegd. Overigens worden er ook sporadisch broedsels op natuurlijke vegetatie waargenomen. In dit verslag worden de resultaten van alle drie de partijen vermeld.

Algemeen

1. Als coördinator Zwarte Stern Krimpenerwaard is het 'Kansenboek Zwarte Sterns' (zie QR-code) voor mij leidend voor de uit te voeren acties. Dat betekent onder andere dat er naar toe gewerkt wordt dat we in 2027 in de Krimpenerwaard voor 250 broedparen zwarte sterns, vlotjes willen aanbieden.
2. De drie partijen hebben dit jaar op of omstreeks 5 juni, de landelijke broedparentelling voor de zwarte stern, de broedparen geteld. De kolonies liggen voor het grootste deel in de Krimpenerwaard; 3 locaties liggen aan de Oost-Vlisterdijk waardoor ze formeel in de Lopikerwaard liggen.
3. Volgend jaar gaan we in Schoonouwen op het gebied van L. Kool een nieuwe kolonie vlotjes uitleggen in een prachtige sloot met gele plomp. Natuurlijk hopen we dat de zwarte sterns dat jaar de vlotjes gelijk ontdekken.
4. De Zwarte sternwerkgroep van de NVWK bestaat inmiddels uit de volgende super actieve leden (in willekeurige volgorde): Wim Sloof, Adrie Noorlander, Krijn Makking, Joke Colijn, Martin van der Wal, Barbara Clemens, Bert van Ooijen en Hans Plas.
5. De meeste kolonies/vlotjes liggen in het oostelijke deel van de Krimpenerwaard zoals ook op onderstaande afbeelding is te zien. Dit komt enerzijds omdat in de sloten in het westen veelal krabbenscheer in de sloten voor komt. Krabbenscheer biedt weinig bescherming aan de jonge pullen in relatie tot vliegende predatoren zoals kleine mantelmeeuw, zwarte kraai en bruine kiekendief. Vlotjes in dat soort sloten worden niet of nagenoeg niet bezet. Anderzijds zijn de gebieden in het oosten meer open doordat er minder bomen en grienden zijn.

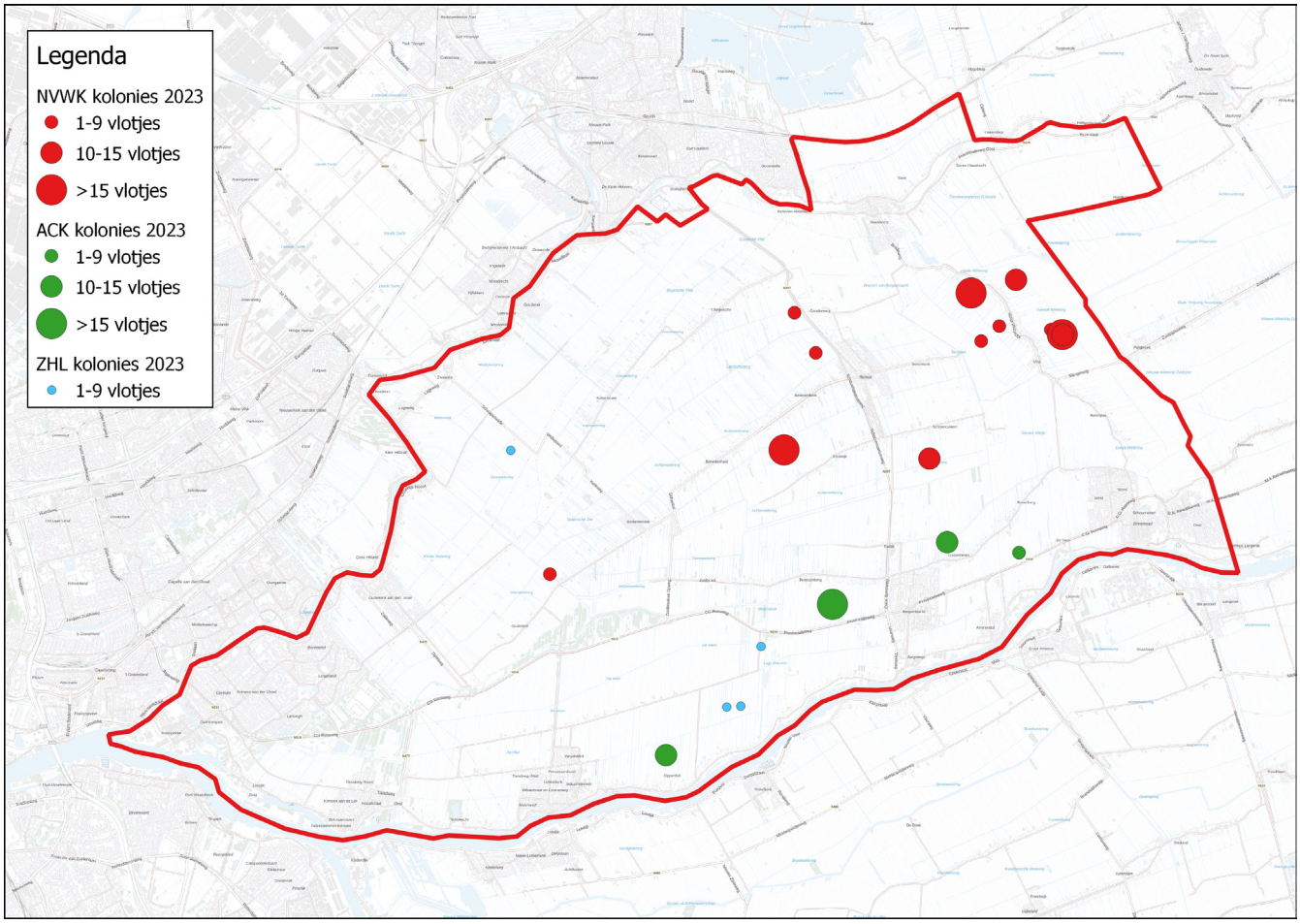

Resultaten 2023 van de NVWK kolonies

Dit jaar zijn door vrijwilligers van de Zwartesternwerkgroep NVWK en door een aantal agrariërs de vlotjes voor de zwarte stern weer rond 25 april in de Krimpenerwaard uitgelegd.

Het monitoren van de kolonies heeft eenmaal per week plaats gevonden, behalve in de periode waarin jongen vliegvlug worden: dan idealiter twee maal per week. De resultaten worden per locatie vermeld.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam H. Mulder, West-Vlisterdijk	30 (22 om 8)	11 (11 om 0)	26

De familie Mulder legt de vlotjes jaarlijks zelf uit. De vlotjes zijn uitgelegd in 2 met gele plomp begroeide brede sloten . Er stond een mooie brede grasrand ter bescherming van beide kolonies. De bezetting zit na 2 slechte jaren (2022: 7 broedparen) op een veel hoger niveau. De 11 paartjes brachten 26 jongen groot en dat is met 2,4 jong per broedpaar een bijzonder hoog gemiddelde.

Nestje van een zwarte stern in een sloot met gele plomp, foto: Max Ossevoort

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam. van Eijk, Oost- Vlisterdijk 4	34	10	15

De vlotjes werden uitgelegd in een brede met gele plomp bedekte sloot. Dit jaar was er een daling van het aantal broedparen t.o.v. het vorig jaar van 23 naar 10. De oorzaak van deze daling is onbekend, maar er is geen vorm van predatie waargenomen. Het aantal waargenomen vliegvlugge jongen lag echter nauwelijks lager (2022:18). Met 15 vliegvlugge jongen komt het gemiddelde broedsucces op 1,5.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam. G. Oskam, Oost-Vlisterdijk/Slangenweg	35	32	47

De kolonie is gemonitord door Krijn Makking uit de Lopikerwaard. Er liggen 2 kolonies in mooie brede, met plompenblad bedekte sloten met een tussenruimte van ongeveer 100 meter. Beide kolonies waren bezet. De bezetting van 32 broedparen (2022: 26 broedparen) zorgt voor een verder stijgende lijn gerekend vanaf 2021. Het aantal van 47 vliegvlugge jongen geeft een gemiddeld broedsucces van 1,46.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
L. Kool, Schoonouwen	23 (12 om 11)	10 (3 om 7)	12

Er werden op 2 locaties vlotjes uitgelegd in 2 sloten met matige bedekking van gele plomp. Langs beide kolonies werd een lange en brede graskant gespaard langs de kolonie. Het aantal broedparen bleef nagenoeg gelijk (2022:11). De 10 broedparen zorgden voor 12 vliegvlugge jongen waardoor het totaalresultaat van deze locatie op een gemiddeld broedsucces van 1,2 komt.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam. M. Verburg, Benedenkerkseweg	38 (33 om 5)	16	17

De vlotjes worden door de familie Verburg zelf uitgelegd. De 16 bezette vlotjes lagen allemaal in de put, een sterke verbreding van een sloot met krabbenscheer. In de put ligt voornamelijk gele plomp gemengd met wat gele lis. De overige vlotjes lagen in de sloot die ook langs de put loopt en die bedekt is met krabbenscheer. Daar waar vorig jaar nog gebruik werd gemaakt van de vlotjes in de sloot met krabbenscheer is dat dit jaar niet het geval geweest. Dit jaar produceerden de 16 broedparen 17 vliegvlugge jongen wat een gemiddeld broedsucces is van 1,06.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam. P. Verdoold, Benedenkerkseweg	16	3	0

De sloot is begroeid met gele plomp. Vorig jaar was er eveneens een bezetting van 3 paartjes die 2 jongen groot brachten, maar dit jaar zijn er geen vliegvlugge jongen waargenomen. We hopen dat het volgend jaar beter zal gaan.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
K. de Jong, Goudseweg	10	6	5

Vorig jaar werd hier voor het eerst een kolonie van 8 vlotjes uitgelegd in een sloot met gele plomp, echter zonder resultaat. Pas in juni vond hier dit jaar bezetting van de vlotjes plaats. De 6 paartjes hebben met succes 5 jongen groot gebracht wat het gemiddelde per broedpaar op 0,83 brengt. Volgend jaar zullen we meer vlotjes uitleggen waardoor de kolonie robuuster kan worden.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
A. van Diemen, Oost-Vlisterdijk	15	3	0,3

In 2022 was er in deze kolonie geen bezetting. Gelukkig dit jaar wel, maar de 3 broedparen brachten samen maar 1 (waargenomen) jong groot wat het gemiddelde op 0,3 brengt.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
A. de Jong, West-Vlisterdijk	24	12	19

Vorig jaar was er geen bezetting in de kolonie. We waren dan ook erg verheugd toen in juni alsnog bezetting plaats vond. Het is een mooie brede sloot met gele plomp. De 12 broedparen brachten 19 jongen groot wat het gemiddelde op 1,6 brengt. Een mooi resultaat.

Naam	Vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
L. van Erk, Westeinde	24	3	0

De vlotjes liggen in de Molensloot waarlangs een fietspad loopt. Het is eigenlijk de enige plaats in de Krimpenerwaard waar vanaf dat fietspad de kolonie rustig geobserveerd kan worden zonder merkbare verstoring voor de vogels. Echter net als vorig jaar was hier geen eindresultaat, in dit geval opnieuw door verstoring van de hele kolonie door dagjesmensen die met vaartuigen midden tussen de vlotjes lagen!

Foto: Bert van Ooijen

Het totaalresultaat van de NVWK in 2023

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar
233	106	145	1,37

Dit jaar zijn er 33 vlotjes meer uitgelegd dan in 2022. De bezetting van die vlotjes was dit jaar veel beter (2022: 81 broedparen). Het broedsucces lag ook beduidend hoger dan in 2022 (83 vliegvlugge jongen) met een NVWK record van 145 vliegvlugge jongen. Hierdoor komt het gemiddelde broedsucces op 1,37 wat een erg mooi resultaat is. Ieder jaar vindt in de eerste helft van juni wel predatie plaats. In de Krimpenerwaard hadden we daar niet merkbaar last van, maar in diezelfde periode nam het aantal broedparen in de Krimpenerwaard, zeer waarschijnlijk door predatie elders, toe met 43 en dat is wél uitzonderlijk. Het aantal waargenomen jongen is dit jaar hoger. Zeker is dat dit mede komt doordat in de periode van het vliegvlug worden van de jongen (bijna) alle kolonies 2 keer per week werden gemonitord zodat weinig jongen bij de tellingen werden gemist.

Nestje van een zwarte stern op een vlotje, foto: Max Ossevoort

Resultaten 2023 in de Krimpenerwaard van de ZHL kolonies

Polder Den Hoek, 7 kolonies gemonitord door Adrie Noorlander

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar.
80	17	onbekend *)	-

Ofschoon de omstandigheden in polder Den Hoek niet wezenlijk zijn veranderd ten opzichte van 2022 daalde het aantal broedparen van 40 in 2022 naar 17 in 2023. De oorzaak van deze sterke daling is onbekend.

Omgeving eendenkooi Nooitgedacht, Berkenwoude, 6 kolonies gemonitord door Max Ossevoort.

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar.
51 (10, 9, 10, 12, 10)	0	-	-

In 2021 en 2022 (2022: 40 broedparen en 36 vliegvlugge jongen) werden de kolonies bezet. Dit jaar vond geen bezetting plaats. De reden hiervoor is onbekend

Polder de Nesse, 5 kolonies; 3 kolonies bij de broedparentelling zijn geteld met de drone

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar.
53 (9, 10, 10, 12, 12)	4	Onbekend *)	-

Ook dit jaar zijn 3 kolonies bij de broedparentelling geteld met de drone. Deze drone werd kosteloos ingezet door Raymond de Vries van 4D Precisie Natuurbeheer. Alle 5 de kolonies liggen in sloten met krabbenscheer. Slechts 1 kolonies werd bezet. Het aantal vliegvlugge jongen is onbekend. In deze polder is een sterke daling van het aantal broedparen en dientengevolge van het aantal vliegvlugge jongen (2022: 40 broedparen en 36 vliegvlugge jongen).

Het totaalresultaat van het ZHL in 2023

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar
184	21 *)	Onbekend *)	NTB

*) Door opgelegde restricties van het ZHL mocht er alleen vanaf de wegen gemonitord worden. Door deze beperking van het monitoren konden geen vliegvlugge jongen worden vastgesteld.
Het aantal vlotjes is gelijk gebleven ten opzichte van 2022. Het aantal broedparen is drastisch gedaald van 81 naar 21! De oorzaak hiervoor is niet bekend.

Resultaten 2023 van de ACK kolonies

De kolonies zijn gemonitord door medewerkers van het ACK bestaande uit Mariëlle Oudenes en Celia Bakker

Naam	Aantal vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam. P. Schmidt, Tussenlanen	18	12	21

De vlotjes werden in 2 groepen uitgelegd in een sloot met gele plomp. Van de 18 vlotjes werden er 12 bezet en werden er 21 jongen vliegvlug (2022:14), een positieve ontwikkeling. Het gemiddelde broedresultaat komt hierdoor op 1,75 wat een heel goed resultaat is.

Naam	Aantal vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Schep Holsteins Holland BV, Bovenberg	8	7	16

De vlotjes werden evenals in 2022 uitgelegd in een sloot met gele plomp. Van de 8 vlotjes werden er 7 bezet (2022:4) en werden er 16 jongen vliegvlug (2022:7). Het gemiddelde broedresultaat komt hierdoor op 2,3, een ongekend goed resultaat.

Naam	Aantal vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
VOF J. en P.G. Slingerland, Opperduit	24	12	onbekend

De drie plekken werden vlotjes uitgelegd in twee sloten met gele plomp. Van de 24 vlotjes werden er 12 bezet. Tussentijds zijn er door de agrariër en de medewerkers van het ACK diverse keren kuikens waargenomen, maar er is niet consequent gemonitord. Er is om die reden niet te zeggen wat het eindresultaat was. Een deel van de kolonie was rond 13 juli verdwenen. Onduidelijk is of de kuikens verplaatst zijn naar de andere kolonie verder op in de sloot. (In 2022 was het gemiddelde broedresultaat 2,2, dankzij 11 vliegvlugge jongen op 5 broedparen.)

Naam	Aantal vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
Fam. F. de Jong, Benedenberg	16	10	18

De kolonie bestond uit 2x8 vlotjes in een sloot met gele plomp. Dit jaar steeg het aantal broedparen van 5 naar 10, een verdubbeling van 2022. De 10 broedparen brachten 18 vliegvlugge jongen voort wat een heel goed gemiddeld broedsucces is van 1,8 vliegvlug jong.

Naam	Aantal vlotjes	Broedparen	Vliegvlugge jongen
J.J. Bos – P. Schmidt, Tussenlanen	5	2	5

Dit jaar waren voor het eerst vlotjes gelegd in de scheisloot tussen Jaco Bos en Paul Schmidt. Er zijn bij wijze van proef 5 vlotjes uitgelegd in de ietwat smalle sloot. Toch vond wel bezetting plaats en dat is goed nieuws. De 2 broedparen brachten 5 vliegvlugge jongen groot wat het gemiddeld resultaat op 2,5 per broedpaar brengt. Een uitzonderlijk hoog gemiddelde. Volgend jaar misschien maar meer vlotjes uitleggen!

Daarnaast werden er vlotjes uitgelegd bij M. van Herk, Ammerstol (8), bij P. Bogaard, Vlist (10), bij M. Steenkamer, Westvlisterdijk (8), bij J. Aantjes, West-Vlisterdijk (8), bij VOF M.& A.& F. de Vries, Benedenheulseweg (16), bij J. Schep, Zuidbroek (8), bij J. Vonk Noordergraaf, IJsseldijk-Noord (8), bij M. Halling, IJsseldijk-Noord 9, bij A. Vonk-Noordergraaf, IJsseldijk-Noord (8), bij A. de Vos in polder Oudeland-Noord (8), bij R. Snoek, Bergambacht Lekdijk (8) en als laatste bij de familie De Vos, Schuwacht (8). Helaas hebben deze vlotjes geen bezetting gehad.

Het totaalresultaat van het ACK in 2023

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar.
178	43	60	1,39

Het aantal broedparen is dit jaar van 25 in 2022 gestegen naar 43. Het aantal vliegvlugge jongen is ook gestegen van 40 naar 60, ondanks de onbekende resultaten bij VOF Slingerland. Hierdoor kunnen we spreken van een mooi gemiddeld resultaat.

Het totaalresultaat van alle door de NVWK, het ACK en het ZHL uitgelegde vlotjes

Aantal vlotjes	Broedparen	Aantal vliegvlugge jongen	Gemiddeld per broedpaar
595	170 *)	205	1,37

*) Van de 21 ZHL-broedparen is niet bekend hoeveel vliegvlugge jongen zij hebben groot gebracht. Het gemiddeld broedsucces is de uitkomst van het aantal vliegvlugge jongen (205) gedeeld door de 170-21 broedparen. Het resultaat van 1,37 vliegvlug jong per broedpaar is een mooi gemiddelde.

Conclusies:

1. De zwarte stern heeft een gemiddelde nodig van 0,78 vliegvlug jong per broedpaar om de populatie in stand te houden. Met een totaal gemiddeld broedsucces van 1,37 zitten we daar ruim boven, dus dat is positief. De NVWK waarnemers hebben ten tijde van het vliegvlug worden van de jongen twee maal per week de kolonies bezocht. Dit blijkt net als vorig jaar preciezere aantallen vliegvlugge jongen op te leveren. Bij het 1x per week monitoren van een kolonie mis je jongen die vliegvlug worden en met hun ouders de kolonie verlaten.
2. Ook dit jaar wordt de door diverse oorzaken de oppervlakte van gele plomp in de sloten in de Krimpenerwaard minder. Hierdoor is op 2 plaatsen geen kolonie meer uitgelegd. Een plan voor her-enting van gele plomp krijgt vorm.
3. Inzet van een drone door Raymond de Vries van 4D Precisie Natuurbeheer blijkt een uitstekende methode om de broedparentelling voor de zwarte stern uit te voeren. Met name waar restricties van monitoring gelden en de kolonies erg ver van de wegen vandaan liggen. De vogels blijven rustig op hun nest zitten tijdens het overvliegen, waardoor enerzijds de mate van verstoring wordt verlaagd en anderzijds een nauwkeurige score bereikt kan worden.

Verder: Ik wil het ACK, het ZHL, alle boeren, alle vrijwilligers en ook Raymond de Vries van 4D Precisie Natuurbeheer dit jaar weer bedanken voor hun inzet, waardoor we gezamenlijk goede resultaten hebben kunnen behalen. Komend jaar gaan we uiteraard proberen het gemiddeld aantal vliegvlugge jongen per broedpaar nog te vergroten.

Vermoede broedgevallen

Mocht u vermoedens hebben over mogelijke broedgevallen van zwarte sterns, bijvoorbeeld op natuurlijk materiaal, wilt u dan contact opnemen met hetzij Wim Sloof (06-18242683), hetzij Max Ossevoort (0182-350778 of 06-58870179). Zij kunnen deze broedparen dan in voorkomend geval monitoren.

Jonge zwarte sterns proberen zich te verstoppen, maar voor een telelens zijn ze niet veilig, foto: Max Ossevoort

Plasdras met Bosmanmolen
Project uit Actieplan Boerenlandvogels gerealiseerd

Koptekst en foto's: Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK), overige tekst: Ingrid Schmidt

De familie Schmidt heeft een melkveehouderij aan de Kadijk-Oost in Bergambacht en zet zich al jaren in voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Samen met het ACK hebben ze op bijna 40 hectare afspraken over weidevogelbeheer met beheerpakketten als legselbeheer, plasdras, kruidenrijk grasland en uitgestelde maaidatum. Indien nodig passen ze lastminute beheer toe. Het bedrijf van Rob en Ingrid ligt in de prachtige polder van Bergambacht en ze hebben ruimte om te extensiveren en nog meer te realiseren ten gunste van de weidevogels. Door middel van financiering vanuit het Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2019–2027 ontstond de mogelijkheid een aantal percelen in richten voor de weidevogels. Met elkaar is een plan gemaakt en in het najaar van 2022 is een eerste deel van het plan uitgevoerd. Het is een prachtig voorbeeld voor collega-agrariërs, mits inpasbaar in de bedrijfsvoering.

Verslag van Ingrid Schmidt over haar ervaring in het afgelopen broedseizoen

Een van de ideeën was het aanleggen van een plasdras op een van onze percelen. Aangezien we hier al goede ervaringen mee hadden hebben we samen met het ACK een plan gemaakt om dit voor de langere termijn mogelijk te maken. Het plaatsen van een Bosman watermolen om het waterpeil in de sloot langs de betreffende percelen te verhogen was een mooie optie. De molen is aan het eind van een perceel geplaatst en de sloot is op twee plaatsten afgesloten door middel van een houten dam, voorzien van uitneembare planken, zodat het peil op de gewenste hoogte kan worden gebracht. Door de wind wordt het waterpeil omhoog gezet, zodat de twee aangrenzende percelen gedeeltelijk onder water komen te staan en drassig worden. Het gebied wordt daardoor zeer aantrekkelijk voor de weidevogels en deze trokken er dan ook in groten getale naar toe om er te foerageren en in de buurt te nestelen.

Daarnaast besloten we om een deel van de plasdraspercelen in te zaaien met een kruidenrijk mengsel. Behalve dat het er erg mooi uitziet als de kruiden in bloei staan, geeft het ook een perfecte dekking voor de kuikens en trekt het insecten aan, heerlijk voedsel voor de vogels.

Dit seizoen hebben we echt genoten van deze prachtige weidevogelhabitat. De weidevogels vonden hun weg naar onze percelen, maakten nesten, legden eieren die, zo zagen we, met trots werden uitgebroed en behoorlijk wat kuikens zijn vliegvlug geworden.

Heel mooi om de vogels bezig te zien en ook om hun karakteristieke roep te horen. Het is altijd een mooie 'wedstrijd' in het voorjaar wie de eerste grutto spot, evenals wie het eerste weidevogelnest vindt. Wat ook heel mooi was, is dat zwarte sterns onze plas-dras wisten te vinden. Deze broedden al een paar jaar in naburige sloten, maar dit jaar hebben we ze dus ook gespot op onze plasdraspercelen. Het is een prachtig gezicht om al die vogels druk bezig te zien met hun broedsels en hoe ze bijvoorbeeld samen met de grutto's mooi samenwerken om een kraai uit hun territorium te verjagen en zo hun eieren of kuikens beschermen. Zwarte sterns vliegen bijna tegen je hoofd aan om je aandacht af te leiden van hun kroost en ook de grutto's vliegen luid roepend met je mee om dezelfde reden. Dit in combinatie met de prachtig bloeiende kruidenpercelen maakte dit voorjaar tot een feestje in de polder.

De watermolen zorgt voor een hoog slootpeil, te midden van kruidenrijke percelen

Door middel van planken in de opening van de damwand kan de hoogte van het peil geregeld worden

Faunaraster werkt
Familie Mulder weert nachtelijke grondpredatoren

Tekst en foto's: Agrarisch Collectief Krimpenerwaard (ACK)

In de polders in de Krimpenerwaard zien we dit weidevogelseizoen een toename van predatoren. In meerdere gebieden rukt de vos op met alle gevolgen van dien. In het winterseizoen bespreekt het ACK met boeren een plan van aanpak. Zo is er voor de Krimpenerwaard een predatiepreventie en –beheerplan met daarin maatwerkplannen die de situatie per polder inzichtelijk maken. Aan de hand van veldopnames zijn de geschikte habitat, nestgelegenheid of bijvoorbeeld de routes van predatoren geïnventariseerd.

Voor iedere polder zijn er diverse maatregelen die kunnen helpen. Door bijvoorbeeld het verwijderen van overjarig hout, maaien van ruigtes of het opruimen van dekking biedende rommel wordt het gebied onaantrekkelijk gemaakt voor predatoren. Ook met het doorbreken van looppaden, dammen of oude brugdekken maken we het de roofdieren lastig.

Bij de familie Mulder in Vlist zagen we op verschillende wildcamera's langs de kavelpaden dat grondpredatoren als katten en marterachtigen zich een weg baanden naar de weidevogelpercelen.
Een onderzoek naar de rol van predatoren wilde de familie niet afwachten en ze besloten om dit voorjaar twee faunarasters neer te zetten met subsidie van de provincie Zuid-Holland.

Het eerste raster van 40 meter staat vooraan over de gehele breedte van een plas-dras perceel. Het is met palen in de grond verankerd en voorzien van dassengaas en een plastic amfibieën scherm. Bovenop het raster moeten schrikdraden - die continu onder stroom staan de katten weerhouden om er overheen te springen.
Het tweede is een predatiewerend hek dat bestaat uit een elektrische poort met dassengaas. De poort staat op het kavel pad en sluit de toegang naar twee weteringen en percelen af. De stroom wordt geleverd via zonnepanelen die met een knop kunnen worden bediend. De poort gaat alleen open voor landbouwmachines en de koeien.

Om te monitoren of het werkt staan bij beide rasters wildcamera's. Het is duidelijk te zien dat vooral de katten het proberen, maar gelukkig zonder succes (zie foto's onder).

Vanuit de weidevogelmonitor blijkt ook dat er minder predatoren actief geweest zijn. Hieruit kunnen we voorzichtig concluderen dat de faunarasters een positief effect hebben.
Wellicht kunnen we deze methode ook elders toepassen, omdat de predatiedruk overal in de polders toeneemt. We moeten dus creatief nadenken over hoe we de weidevogels in de Krimpenerwaard kunnen beschermen tegen roofdieren.

Alle foto's afkomstig van de geplaatste wildcamera

In de media

Maaien in de natuur – hoe zit dat?

www.zuidhollandslandschap.nl - 1 augustus 2022

Terwijl de meeste Nederlanders van een luie vakantie genieten, is het voor boswachters in regio Veenweiden nu flink aanpoten. De hooibouw is een belangrijke periode voor het beheer van onze graslanden. Maaien is een uitgekiende klus, waarbij het Zuid-Hollands Landschap rekening houdt met weidevogels, insecten en bloemen. Een complexe puzzel om de biodiversiteit weer terug te brengen. We liepen een dag mee met de werkzaamheden in de Nespolder en stelden vijf vragen aan boswachter Joosje.

1. Boswachters zonder bos?
Boswachters in een uitgestrekt polderlandschap, dat is geen voor de hand liggend plaatje… "Je kunt ons misschien wel beter weidewachters noemen! In de veenweidegebieden bestaat ongeveer een derde van de grond uit graslanden. In de zomer moeten al die honderden hectares gemaaid worden. Dat doen we met verschillende soorten trekkers. Van flinke joekels tot lichte, kleine trekkertjes die niet wegzakken in de zachte veengrond. Voor elk type grasland heb je geschikt materieel nodig om de klus te klaren."

Boswachter Siebe aan het werk op de trekker

2. Waarom is het nodig om graslanden te maaien?
Als we het gras niet meer maaien en de scheuten laten groeien, dan staat er over een paar jaar een heus bos! Er zijn allerlei soorten die juist baat hebben bij een open landschap. Denk aan weidevogels, kruiden en insecten. Daarnaast maaien we ook om de bodem te verschralen. Verschralen is het afvoeren van voedingsstoffen, zoals stikstof en fosfaat. Veel grassen, kruiden en bloemen doen het goed op voedselarme grond. Om ervoor te zorgen dat die flora behouden blijft, is maaien en afvoeren belangrijk."

3. De meeste boeren maaien al in mei. Waarom starten jullie zo laat?
"In het voorjaar maken we ruim baan voor alle weidevogels die in onze graslanden broeden. Het bekendste voorbeeld is natuurlijk de grutto, onze nationale weidevogel. Maar ook tureluurs, kieviten en scholeksters vinden het heerlijk in het hoge kruidenrijke gras. Zij hebben tijd en rust nodig om eieren te leggen en hun kuikens groot te brengen. In juni beginnen we met het uitlopen van de weidevogelgebieden. Als de kuikens vliegvlug zijn of al vertrokken zijn, dan kunnen we met een gerust hart met het maaien beginnen.

4. Dus dat uitgestelde maaien is puur voor de weidevogels?
"Oh, zeker niet! We kijken ook naar insecten en bloemen. Als je te vroeg begint, dan maai je letterlijk het eten voor de insecten weg. Daarnaast hebben bloemen en grassen ook tijd nodig om tot bloei te komen en hun zaden te verspreiden, zodat ze er volgende jaar weer staan. Het type begroeiing bepaalt dus wanneer je het eraf kunt halen. Grasland zonder weidevogels maaien we soms al in mei, maar vochtige hooilandjes met grote ratelaar en koekoeksbloem, die maaien we pas eind juli als de zaden zijn gevallen."

5. Waarom zie jij maaien als onderdeel van natuurbeheer?
"Van een afstandje ziet gras er misschien saai en eentonig uit. Maar anders dan op gangbare landbouwgrond, vind je op onze percelen een rijke variatie aan grassen, kruiden en bloemen. Dat beeld bereiken we alleen met uitgekiend beheer. Vroeger bestond de Krimpenerwaard voor een groot deel uit natte schraallanden en vochtige hooilanden. Daarin groeiden verschillende orchissen, ratelaars en Spaanse ruiter. Die soorten zie je nu veel minder. Door uitgekiend maaibeheer proberen we dat beeld weer terug te brengen. Bloemen en kruiden trekken allerlei insecten, vogels en kleine zoogdieren aan en dat brengt leven in de polder!"

Impuls voor de Voorofsche Polder

www.zuidhollandslandschap.nl, Ad Spruijt - 25 november 2022

De Voorofsche polder is een belangrijk weidevogelgebied, maar de laatste jaren neemt het aantal nesten er af en lukt het steeds minder gruttokuikens om op te groeien. Vandaar dat het Zuid-Hollands Landschap hier aan de slag ging, met hulp van vrijwilligers en donateurs.

Rollen gaas liggen in de berm. In de verte is een machine aan het graven. Het is duidelijk: de werkzaamheden in de Voorofsche Polder zijn in volle gang. "Maar ruim voor het broedseizoen begint zal het hier weer een oase van rust zijn hoor, met volop geluiden van weidevogels." voorspelt projectleider Quincy

de Bruijn, die op kaplaarzen komt aanstappen. Hij heeft net met drie vaste vrijwilligers een ronde gemaakt over de percelen. “Zij kennen het gebied op hun duimpje, ze doen enorm waardevol werk.”
Hun jaarlijkse tellingen maken namelijk duidelijk hoe het gaat met de weidevogels in de polder. In deze regio heeft het natuurgebied tussen Waddinxveen en Boskoop een van de hoogste broedaantallen weidevogels per hectare. Maar wat de tellingen óók laten zien: het aantal gruttobroedparen neemt af: waren het er in 2015 nog zeventig, intussen zijn dat er nog maar veertig. Bovendien blijkt dat het maar 30 procent van de jongen lukt om daadwerkelijk groot te worden, terwijl een percentage van minimaal 65 procent nodig is om de populatie niet achteruit te laten gaan.

Droge grond
Wat er misgaat? “Kijk, maar naar beneden.” zegt Quincy, terwijl we door het hart van het gebied lopen. De grond onder onze voeten is droog en hard. “Kuikens voeden zich onder andere met bodemdiertjes. Maar daar kunnen ze in die harde grond maar moeilijk bij komen met hun snavels. Hierdoor verhongeren veel kuikens.”
Ook groeit het gras in een drogere bodem hard. “Bij bepaalde grassoorten kunnen kuikens zich soms maar moeilijk door zo’n hoge, dichte muur van gras heen werken. Het kost ze te veel energie, waardoor ze overlijden. En dan is er hier ook nog het gevaar dat je als kuiken gepakt wordt door een bunzing, hermelijn, buizerd of zwarte kraai…”

Natte grond
Maar: het tij kan gekeerd worden. Dankzij de actie Code Rood voor Weidevogels uit 2020, kunnen nu nodige aanpassingen in het gebied worden gedaan. Quincy loodst ons langs nieuw gegraven sloten en over splinternieuwe dammetjes en stuwen aan de rand van het gebied. Over een paar maanden moet er ook nog een molentje staan. “Daarmee malen we dan in het voorjaar water het gebied in. Met behulp van de dammen en stuwen kunnen we vervolgens de grond precies zo drassig houden dat kuikens makkelijk bij wormen en andere bodemdieren kunnen komen. Het gras zal in die vochtige grond ook minder hard groeien, waardoor kruiden meer kans krijgen. Die kruiden zorgen voor meer openheid, zodat kuikens zich makkelijker door het gebied kunnen bewegen. Bovendien trekken ze insecten aan, die voedsel vormen voor de vogels.”

Visdieven
En die rollen gaas in de berm? “Die plaatsen we om te voorkomen dat bunzingen en hermelijnen het gebied in kunnen. Verder hebben we bomen verwijderd waarin hun natuurlijke vijanden zich kunnen verschuilen én we hebben broedeilanden aangelegd. We hopen dat daar visdieven op afkomen. Die zouden een mooie versterking kunnen vormen voor de luchtmacht van weidevogels, die hier elk voorjaar opstijgt om vijanden als de zwarte kraai te verjagen.” Hij hoopt dat de maatregelen snel effect zullen hebben op het broedsucces van grutto’s. “Onze vrijwilligers staan te popelen om straks nieuwe tellingen uit te voeren, zodat ze de resultaten zien van al dit werk.”

Beleef het zelf
De Voorofsche Polder is in het belang van de weidevogels niet opengesteld voor publiek. Toch kunt u in het voorjaar de vogels wél heel goed bekijken, vanaf het wandelpad tussen Waddinxveen en Boskoop, aan de oostzijde van het Gouwebos. Er broeden o.a.grutto’s, kieviten, tureluurs en scholeksters. Dus verrekijker mee en geniet!

Kievit, grutto en scholekster bij Beleef de Lente

www.vogelbescherming.nl/ – 16 maart 2023

Beleef de Lente van Vogelbescherming Nederland gaat opnieuw de boer op! Vanaf vandaag staat de camera in de polder Eemland bij Bunschoten weer live. Boeren zetten zich daar al jaren gezamenlijk in voor de bescherming van weidevogels. Vorig jaar stond deze camera voor het eerst aan. Ruim vier maanden lang konden alle kijkers van Beleef de Lente genieten van broedende grutto’s en kieviten. Kijk op Boerenlandvogels | Vogelbescherming
Een kleine maand geleden zette Vogelbescherming de camera’s van Beleef de Lente weer aan. Sindsdien hebben al honderdduizenden mensen meegekeken bij het jong van de bosuilen, parende steenuiltjes en zeearenden die inmiddels twee eieren hebben. Vorig jaar trok Beleef de Lente ruim 1,5 miljoen unieke bezoekers. Een groot deel daarvan keek wekelijks, een deel zelfs dagelijks. Met Beleef de Lente brengt Vogelbescherming het leven van de vogels in het broedseizoen letterlijk in de huiskamers van de mensen. Zo wil Vogelbescherming laten zien hoe bijzonder vogels zijn en dat bescherming noodzakelijk is. Kijk mee op www.beleefdelente.nl.

Mobiele camera-unit
De camera’s van Beleef de Lente worden normaliter in de winter geïnstalleerd. Zo worden de vogels niet gestoord als het broedseizoen van start gaat. Maar een kievits- of gruttonest heeft geen vaste plaats, dus voor het plaatsen van de camera is een speciale mobiele unit ontwikkeld. Daarbij is de camera via een 100 meter lange kabel verbonden aan een karretje waarop, naast een zender, twee grote zonnepanelen zijn bevestigd voor de broodnodige stroom. Op deze manier kan Vogelbescherming zonder verstoring toch gemakkelijk dicht bij het nest komen met de camera.

Jongen weg? Camera verplaatst!
De jongen van kieviten en grutto’s zijn nestvlieders, dat betekent dat ze al meteen kunnen lopen zodra ze het ei uit zijn. Ze verlaten dan ook meestal binnen 24 uur het nest, zodat we ze op dat moment daar niet meer kunnen volgen. Gelukkig kent polder Eemland, mede dankzij Collectief Eemland, verschillende fraaie plasdrasgebiedjes. Als de jongen zijn uitgekomen, wordt de camera naar zo’n voor weidevogels zeer aantrekkelijk gebied verplaatst. Op die manier kunnen we alsnog de jonge kieviten en soorten als grutto en gele kwikstaart volgen.

Jaar van de scholekster

Vogelbescherming hoopt bij de boerenlandcam ook de scholekster voor de camera te krijgen. Deze vogel met zijn oranje snavel broedt zowel op het wad, als daken in de stad en het boerenland. De scholekster gaat net als andere boerenlandvogels hard in aantal achteruit. Door middel van onderzoek hoopt Vogelbescherming samen met Sovon Vogelonderzoek Nederland te achterhalen wat mogelijke oorzaken zijn en welke maatregelen daarvoor genomen kunnen worden. Er staat daarom bij Beleef de Lente ook een webcam op een dak waar scholeksters broeden. Deze gaat in april live.

Van de redactie: Op https://www.vogelbescherming.nl/beleefdelente/filmpjes/bekijken/van-3-ei-tot-1-schollie is de hele broedcuclus te volgen: van eileg tot het uitkomen, zorgzame ouders die kun kroost insecten brengen en beschermen, inclusief windstoten en tijdens rampspoeden met veel alarmering van de ouders als successievelijk twee van de drie kuikens van het dak worden geplukt door een roofvogel. Slim dat het overgebleven jong zich overdag sindsdien weinig liet zien en slechts 's nachts voor de camera verscheen. Ook de definitieve sprong van het dak vond plaats in het volslagen duister. Succes, overlever!

Scholekster, foto: Dirk-Jan Saaltink

Eerste kievitsnest in de Krimpenerwaard

Het Kontakt – 21 maart 2023

Dit jaar is de pimeur van het eerste kievitsnest in de Krimpenerwaard voor polder Bergambacht-Oost.

Weidewachter Bouw Breedveld zag woensdag vanaf de weg een kieit druk in de weer. In een perceel van boer Floor de Jong, aan de Tussenlanen in Bergambacht, vond hij het eerste kievitsnest van dit jaar. Op het perceel was het al een drukte van belang. Naast verschillende stellen kieviten waren er ook grutto's en tureluurs die een plekje in de polder aan het veroveren zijn.

Met het eerste kievitsnest is het weidevogelseizoen 2023 officieel van start gegaan, meldt Weidehof Krimpenerwaard: 'Inmidels zijn er meer dan 120 boerenbedrijven actief betrokken bij het weidevogelbeheer in de Krimpenerwaard. Zo proberen we met elkaar de weidevogelpopulatie in stand te houden'. Voor meer informatie: www.weidehofkrimpenerwaard.nl.

Bouw Breedveld bij 'zijn' kievitsnest, foto: Mariëlle Oudenes

Een mooi kievitsnest met al drie eieren, foto: Mariëlle Oudenes

Aanvalsplan Grutto: er moet een tandje bij

www.vogelbescherming.nl - 30 maart 2023

De grutto's zijn terug! In grote groepen zoeken ze nu op natte weilanden voedsel om aan te sterken voor het broedseizoen. Ook de broedplaatsen worden al bezocht: balts- en paarvorming zorgen voor een heerlijk schouwspel in onze weidevogelgebieden. Boeren en natuurbeschermers vinden elkaar weer in hun passie voor onze nationale vogel. Heel weidevogel-minnend Nederland kijkt reikhalzend uit naar het nieuwe broedseizoen. De spanning neemt met de dag toe. Want hoe gaan de grutto's het dit jaar doen? En: krijgen ze hulp van het Aanvalsplan Grutto?
Ook op de burelen van Vogelbescherming wordt deze spanning gevoeld. Gaat het Aanvalsplan Grutto slagen? Het Aanvalsplan Grutto, dat op initiatief van Pieter Winsemius (oud-minister van VROM), Vogelbescherming Nederland, It Fryske Gea en de Friese Milieu Federatie is opgesteld, met inbreng van provincies, landbouworganisaties en wetenschappers. Het plan dat redding moet bieden voor de weidevogels in ons land, waarvan de grutto de belangrijkste vertegenwoordiger is.

Netwerk van bolwerken van weidevogels
Het Aanvalsplan Grutto ziet er in een notendop zo uit: 35 gebieden van 1000 hectare zijn geselecteerd waar boeren en natuurbeheerders zich maximaal inzetten voor weidevogels. Open graslandgebieden, waar een weidevogelparadijs wordt geschapen door een hoog waterpeil en veel kruiden- en bloemenrijk grasland dat laat gemaaid wordt, zodat de jongen kunnen overleven. Langdurige overeenkomsten voor agrarisch natuurbeheer en een verhoogde melkprijs bieden boeren zekerheid van een goed inkomen.

Kar loopt vast na flitsende start
Het enthousiasme was groot en het Aanvalsplan Grutto maakte daarom in 2022 een flitsende start, nadat de Tweede Kamer én de vorige minister van LNV Carola Schouten eind 2021 het plan omarmden en 70 miljoen euro toezegden voor de uitvoering tot 2027. Dat bedrag is nodig voor meer en beter weidevogelbeheer, dat door provincies via het agrarisch natuurbeheer uitgezet moet worden.
Maar nu dreigt de kar vast te lopen. Piet Spoorenberg van Vogelbescherming legt uit waarom. "Het plan mikt op 40% van de bedrijfsoppervlakte dat ingericht wordt voor weidevogels, dat hebben we echt nodig. Maar daarmee verliest een boer veel inkomen, want dit betekent dat er natuurlijk veel minder melk per hectare geproduceerd wordt. Dus moet de vergoeding vanuit de regeling voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) écht omhoog."
En: de contracten, die nu maar hooguit voor 6 jaar worden afgesloten, zijn veel te kort. "Hierop kunnen agrarische bedrijven hun verdienmodel en investeringsplannen niet baseren.
Er moet écht zicht komen op langetermijncontracten. Er wordt nu wel gesproken over een termijn van 12 jaar, maar 20 of 30 jaar zou nog veel beter zijn", vindt Spoorenberg.

Zuivelindustrie laat het afweten
De zuivelindustrie loopt helaas ook nog niet erg warm voor het Aanvalsplan Grutto, alle mooie reclamepraatjes en -plaatjes met grutto's en bloemen ten spijt. "PlanetProof van FrieslandCampina bijvoorbeeld is vooral gericht op het verminderen van de uitstoot van CO2 per liter melk – op zich uitstekend natuurlijk – maar niet op het verbeteren van de biodiversiteit en dus het leefgebied van de weidevogels. Boeren krijgen nu alleen een vergoeding voor het gras dat ze nu minder kunnen maaien. Maar dat ze minder melk kunnen produceren, wordt niet meegenomen in de vergoeding. De productie blijft hoog op de percelen, en dat is niet goed voor weidevogels", aldus Piet Spoorenberg van Vogelbescherming.

NPLG biedt kansen
Piet Spoorenberg ziet meer mogelijkheden om boeren tegemoet te komen als ze een deel van hun land inrichten voor weidevogelbeheer: "Vanuit het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) zouden middelen beschikbaar moeten komen voor het Aanvalsplan Grutto. De overheid kan daarmee grond opkopen en dat dan voor een veel lager bedrag verkopen aan boeren die weidevogelbeheer willen doen. Bijvoorbeeld door de inzet van landschapsgrond, een belangrijk instrument uit het NPLG."
Landschapsgrond is een tussenvorm van natuur- en landbouwgrond. De grond wordt afgewaardeerd met een kwalitatieve verplichting en de boer wordt hiervoor gecompenseerd. De grond blijft dus gewoon in agrarisch bezit en mag ook zo gebruikt worden, mits extensief. "Veel boeren zijn hier enthousiast over, omdat dit instrument hen de mogelijkheid biedt natuur- en vogelvriendelijk te boeren."

Friesland aan kop
Maar hoe zit het nu met de voortgang van het Aanvalsplan Grutto? Helaas loopt dat nog niet zo hard. Spoorenberg: "In Friesland zijn er nu twee gebieden waar agrarische collectieven en provincie bezig zijn met het opkopen en afwaarderen van de grond en om een verdienmodel te creëren voor de veehouders. In andere provincies en gebieden worden wel gesprekken gevoerd, maar duurt het allemaal wel lang.
Mooi is wel weer dat in Oosterwolde (Gelderland) een groep boeren zelf aan de slag gaat met het Aanvalsplan Grutto. En daar word ik dan wel weer heel blij van, net zoals van baltsende grutto's!"

Minister aan zet
De conclusie is toch dat er wel een tandje bij mag, nee móet. Op maandag 3 april ontmoet minister Van der Wal de initiatiefnemers van het Aanvalsplan Grutto tijdens een werkbezoek in een weidevogelkerngebied. De hoop is dat de minister, die zich inmiddels van haar realistische, daadkrachtige natuurbeschermingskant heeft laten zien, net zo enthousiast wordt voor het Aanvalsplan Grutto als haar voorganger Carola Schouten eerder. Want zeker is dat de grutto in dit land het niet zal redden zonder de inzet van boeren en natuurbeheerders, maar ook niet zonder die van de markt én de overheid.

Voorbeeldboerderijen vergroten biodiversiteit op erf en land

www.vogelbescherming.nl, Idde Lammers - 20 april 2023

Rond Amsterdam heeft Vogelbescherming Nederland twee boerderijen gekozen voor het project 'Voorbeeldboerderijen'. "We gaan een reeks maatregelen treffen die de erven en omliggende gronden natuurinclusiever maken", vertelt Wessel van Vliet, projectleider bij Vogelbescherming. "We willen laten zien dat biodiversiteitsherstel, duurzame landbouw en een gezond inkomen voor agrariërs goed samen kunnen gaan. Hopelijk doet goed voorbeeld bij andere agrariërs goed volgen…"
Bijna 90 paar broedvogels hadden John en Saskia Joha vorig jaar op het land van hun Hoeve Kazan in het Zuid-Hollandse Nieuwveen. Graspiepers, gele kwikstaarten, krakeenden, tureluurs, kieviten, scholeksters, bergeenden, een zomertaling en 28 paartjes grutto vonden het land van de biologische boerderij geschikt genoeg om voor nageslacht te zorgen. Een fraai resultaat, maar het kan nog beter. En daar wordt de komende drie jaar hard aan gewerkt. Hoeve Kazan is één van de boerderijen die deel uitmaken van het project 'Voorbeeldboerderijen' van Vogelbescherming. Binnen dit project worden op twee boerderijen maatregelen genomen om de biodiversiteit op het platteland te vergroten en kennis over biodiversiteitsherstel op te doen. "We willen aan burgers en andere boeren laten zien dat het vergroten van de biodiversiteit samen kan gaan met duurzame landbouw en een gezonde financiële boterham voor agrariërs", vertelt projectleider Wessel van Vliet van Vogelbescherming.

Beleefroute over erf
Op Hoeve Kazan wordt het erf natuurvriendelijker ingericht. Er komen meer inheemse bomen en struiken rond de boerderij. In het voorjaar profiteren de insecten van de bloesems en in de herfst zijn er bessen voor de vogels. Ook worden er nestkasten voor steenuil, torenvalk en kauw opgehangen. Een landschapsarchitect en buiten-educator werken momenteel aan het ontwikkelen van een beleefroute over het erf. Bezoekers kunnen op termijn zelf ervaren hoe biodivers een natuurvriendelijk ingericht erf kan zijn. We vinden het belangrijk om de biodiversiteit verder te vergroten, vertelt Saskia Joha. "Hoe robuuster dat systeem is, hoe sterker het wordt. En je wordt natuurlijk ook gewoon blij van alles wat er om je heen zoemt en zingt." Saskia en John zijn in 2003 in Nieuwveen begonnen als biologische boer, in 2015 en 2016 kwamen daar de landerijen in de Bovenkerkerpolder bij. "De natuur heeft binnen onze bedrijfsvoering altijd prioriteit gehad. Maar verbinding met de maatschappij vinden we ook belangrijk. We willen bezoekers graag laten zien en ervaren op welke manieren je op eenvoudige wijze iets voor de biodiversiteit kunt betekenen. Overigens wordt alles wat we produceren via onze eigen boerderijwinkel verkocht. Directer en transparanter kun je het toch niet hebben?"

Parende grutto's, foto: Bernard de Jong

Medicinale knabbelhaag
"We vinden het leuk om door Vogelbescherming geselecteerd te zijn als 'voorbeeldboerderij'. Het stelt ons in staat nog meer voor de natuur te doen dan voorheen. Zo hebben we bijvoorbeeld een 40 meter lange knabbelhaag aangeplant. Op termijn kan deze als natuurlijke afrastering voor het vee fungeren. Onze 75 Limousin-koeien mogen er dan van knabbelen. Dat vergroot het voedselaanbod voor het vee en houdt ze gezonder." Daarnaast is er binnen het project bodemonderzoek gedaan. Saskia: "We willen met natuurlijke middelen de verhouding van de nutriënten in de bodem verbeteren. Dit is gunstig voor het bodemleven en het draagt bij aan een nog kruidenrijkere vegetatie. Dat trekt insecten aan waar de weidevogels weer van profiteren. Meer wormen in de grond betekent meer voedsel voor soorten als grutto en scholekster."
Op Hoeve Kazan zijn bezoekers welkom op woensdagmiddag, vrijdag en zaterdag. Voor kinderen is er een speurkaart. Vanaf 1 juni 2023 is de beleefroute klaar.

Kennis delen
De tweede deelnemende boerderij is De Koningshoeve-Ettingen in Spaarnwoude waar Gertjan van Tunen bedrijfsleider is. Op De Koningshoeve-Ettingen gaat het vooral om het verbeteren van de bodemkwaliteit, ingrepen in de waterhuishouding, ecologisch slootschonen en het opzetten van een Living Lab. Of de ingrepen de biodiversiteit daadwerkelijk vergroten, wordt nauwgezet gemonitord. "De opgedane kennis en resultaten worden met behulp van dit Living Lab gedeeld met andere boeren en professionals uit de agrarische sector. Hopelijk doet goed voorbeeld, goed volgen", aldus Wessel van Vliet van Vogelbescherming.

Betere omstandigheden voor vogels
"Op onze 430 hectare land grazen 550 Limousin-koeien", vertelt Gertjan van Tunen van De Koningshoeve-Ettingen. "We hebben speciaal voor dit ras gekozen omdat ze het goed doen op kruidenrijke graslanden. In het voorjaar en de zomer lopen ze de hele dag buiten, samen met hun kalfjes. Ook in het najaar kunnen ze bij lekker weer de semi-open stal verlaten. Een deel van ons land maaien we pas in juli. Dan hebben de weidevogeljongen alle tijd om veilig groot te worden. Het bloemrijke land trekt zoveel insecten aan, dat de kuikens voldoende voedsel kunnen vinden. Door de aanpassingen die we in het kader van het project 'Voorbeeldboerderijen' treffen, zullen de omstandigheden voor de vogels nog verder verbeteren. We hebben bodemonderzoek laten uitvoeren om er achter te komen hoe we de bodemkwaliteit verder kunnen verbeteren. Nog kruidenrijkere graslanden met meer structuur en openheid zou ideaal zijn voor de weidevogels."
"Ook gaan we de waterhuishouding verbeteren. We hebben het waterpeil in een plasdras-situatie verlaagd waardoor deze plek geschikter is voor grutto's die in het voorjaar terugkeren uit het zuiden. Enkele nieuwe stuwen zorgen op een ander stuk land juist voor een iets hoger waterpeil waardoor het grasland vochtiger blijft. Het bodemleven trekt hierdoor naar boven waardoor ze bereikbaar zijn voor weidevogels. We hebben nu jaarlijks zo'n 70 paar grutto, 120 paar kievit, 35 paar tureluur, verschillende eendensoorten en kleinere soorten als veldleeuwerik en kwikstaart op ons land. We hopen en verwachten dat deze aantallen door de maatregelen toenemen." Binnen het project kon ook een zogeheten 'wildredder' gefinancierd worden. Dit apparaat kan voorop de maaier gemonteerd worden en zorgt ervoor dat vogels en zoogdieren zich op tijd uit de voeten maken, in plaats van dat ze zich in het lange, nog te maaien gras verborgen houden.

Het eerlijke verhaal
Het vlees van de Limousin-koeien gaat naar slagers in de regio en wordt als pakketten verkocht op de website grutto.com. "We vinden het belangrijk om onze producten zo dicht mogelijk bij huis te verkopen", vertelt Gertjan. "Je kunt mensen dan het eerlijke verhaal achter onze producten vertellen en ze zijn in staat om zelf te zien waar het vlees en onze biologische melk vandaan komt."

Geïnspireerd geraakt
Het project 'Voorbeeldboerderijen' heeft een looptijd van drie jaar en wordt volledig gefinancierd door stichting Edwin Bouw Fonds en een grote particuliere gift. "Het herstel van biodiversiteit is een langdurig proces", vertelt Wessel van Vliet. "Sommige maatregelen, zoals bijvoorbeeld het ophangen van nestkasten, kunnen al op korte termijn effect hebben, maar het verbeteren van de bodemkwaliteit duurt langer. Bovendien onderzoeken we binnen het project nog welke methodes het beste werken. Over drie jaar hebben we hier naar verwachting beter zicht op. Onze 'voorbeeldboeren' zullen de huidige maatregelen ook na drie jaar continueren en hopelijk met hen vele geïnspireerd geraakte anderen."
Kijk voor meer informatie over beide voorbeeldboerderijen op: www.hoevekazan.nl en www.koningshoevebv.nl.

Hoe krijg je biodiversiteit in je slootrand?

weidewinst.nl

Door de randen te laten staan creëer je een aantrekkelijke plek voor biodiversiteit. En het leuke is, je moet vooral minder doen. De slootkant wordt niet bemest en is dus van nature al een ideale plek voor kruiden. Met een of twee meter extra rand en meer gericht beheer is er nog veel meer te winnen met de slootkant. Bij 2 meter brede randen langs beide sloten voldoen veel percelen in het veenweidegebied (circa 40m breed) al aan de voorwaarde van 10% kruidenrijk grasland van veel zuivelmerken.

Wat voor beheer vraagt het?
•Slootrand later oogsten - In het voorjaar en de zomer betekent dit dat je de slootrand op een ander moment oogst dan de rest van je perceel. Tenzij je de rand in een kruidenrijk perceel aanlegt en je beide tegelijk oogst. Waar moet je verder aan denken:
•Niet bemesten in de slootrand - Bij bemesting gaan grassen snel domineren en de kans op afspoeling van meststoffen naar de sloot is groter. Blijf daarom uit de buurt van je slootkant om kruiden een kans te geven.
•Instrueer de loonwerker - Komt de loonwerker maaien of bemesten? Instrueer de loonwerker goed van tevoren zodat hij niet per ongeluk toch de randen meeneemt. Zij moeten ook even wennen.
•Zorg bij beweiden voor afrastering - Door een afrastering kunnen de koeien niet in (een deel van) de slootranden komen. Dit geeft minder vertrapping en beschadiging. Dit spaart de flora en fauna in de slootrand en zal ook de kwaliteit van het slootwater verbeteren.
•Laat kruiden een keer tot bloei komen - De meeste kruiden vullen hun wortelreserves aan kort voor de bloei. En als ze zaad zetten (na de bloei) kunnen ze zichzelf verspreiden. Zo kunnen randen een zaadbank worden voor meer diversiteit in de rest van het perceel. En insecten en weidevogels profiteren ook van de bloeiende randen.
•Ongewenste kruiden maaien - Komen er veel ongewenste (ruige) kruiden op (bijv. brandnetel-haarden, pitrus of paardestaart-achtigen) ga dan wel tijdig maaien om sterke uitbreiding te voorkomen.

Wat is de opbrengst?
•Ruwvoer of compost - Het grove maaisel van de slootkant kan geschikt zijn als ruwvoer voor droge koeien. Is het maaisel te grof kun je er ook voor kiezen om het maaisel te composteren. Bokashi bijvoorbeeld is een goede bron van organische stof, goed voor bodem en bodemleven.
•Vergoeding mogelijk - Wil je ook graag een vergoeding voor je kruidenrijke rand? Samen met het agrarisch collectief kun je mogelijkheden bespreken. Neem hiervoor contact op met het collectief uit jouw regio: https://www.boerennatuur.nl/collectieven/

Welke kruiden inzaaien in de slootrand?
•Op veengrond is kruiden inzaaien een grotere uitdaging door de stikstofrijke bodem. Regelmatig zijn slootkanten al kruidenrijker en kunnen zo fungeren als zaadbank voor de rest van het perceel. Maar ook als er weinig (bijzondere) kruiden staan kunnen slootkanten een eerste goede optie zijn om kruiden in te zaaien. De slootranden zijn door de jaren heen vaak veel minder bemest, zijn vaak opener en hebben daardoor de beste kansen voor kruiden.

Kruiden inzaaien in de slootrand
Primair doel: In de schrale slootkant is het makkelijker om wat bijzondere bloemen in te zaaien. Deze bloemen geven de biodiversiteit een nog grotere boost doordat ze veel insecten aantrekken en hierdoor ook voedsel bieden voor weidevogelkuikens.
Welke kruiden: De standaardmengsels voor kruidenrijk grasland kunt u in de rand ook gebruiken. Maar denk ook eens aan kruiden die specifiek passen in de slootrand, dit zijn bijvoorbeeld koekoeksbloem, pinksterbloem, (moeras)rolklaver, gele lis, valeriaan, brunel, moeraslathyrus, paarse dovenetel en watermunt. Je kan zelf een mengsel samenstellen, wat (bijzondere) kruiden bijmengen bij een standaard kruidenrijkgraslandmengsel of een kant en klaar mengsel aanschaffen, zoals het slootkantmengsel (B144) van Biodivers
Methode inzaaien: Inzaaien in de slootrand vraagt om een zaaimachine die breder werkt dan de trekker. Eventueel kan de slootrand gefreest worden vooraf, maar vaak is de zode in de rand open genoeg om direct door te zaaien.
Extra info: Zaad van de meeste genoemde kruiden en specifieke mengsels zijn te koop bij bijvoorbeeld www.neutkens.nl, www.cruydthoeck.nl en www.biodivers.nl. Gebruik de laagste genoemde hoeveelheden zaad bij gunstige inzaai-omstandigheden.

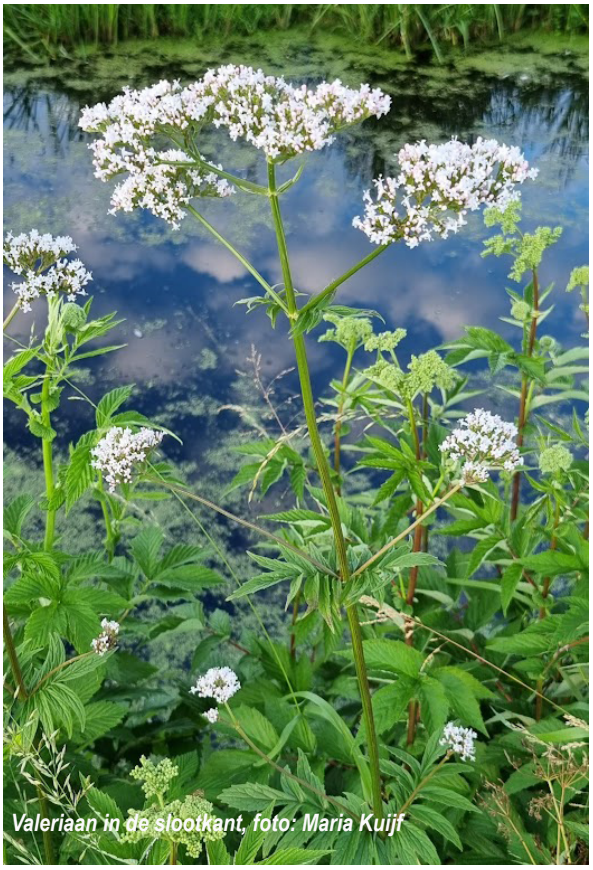
Valeriaan in de slootkant, foto: Maria Kuijf

Zeven belangrijke voordelen van kruiden voor jouw bedrijf

weidewinst.nl

Door onderzoek en verkenningen in de praktijk weten we steeds beter welke functies kruiden kunnen vervullen in een veehouderijbedrijf. De belangrijkste voordelen van kruiden in de wei: 1.Diepere beworteling 2. Stabiele grasproductie onder moeilijke omstandigheden 3.Minder ongewenste kruiden 4. Rijker bodemleven 5. Positieve gezondheidseffecten voor het vee, 6. Groot effect op de biodiversiteit, 7.Waardering door burger en consument

1) Dieper beworteling
Grasland met meer verschillende planten heeft een betere bodemstructuur en is weerbaarder tegen zware neerslag dan puur grasland. Grassen hebben veel fijne wortels, kruiden daarentegen hebben een heel ander bewortelingspatroon. Chichorei en paardenbloem bijvoorbeeld hebben een penwortel. Smalle weegbree, boterbloem en witte klaver hebben een grof wortelstelsel met dikke wortels en weinig vertakkingen. Met kruiden wordt het bewortelingspallet van grasland dus gevarieerder, waardoor grovere poriën ontstaan (structuur) en ook nutriënten en water in diepere bodemlagen bereikt kunnen worden.

2) Stabiele grasproductie onder moeilijke omstandigheden
Een gevarieerd graslandmengsel met kruiden kan evenveel of meer droge stof per hectare produceren dan een ‘standaard’ graslandmengsel, vooral bij niet te hoge aandelen kruiden (<25%). Het belangrijkste voordeel van een gevarieerd grasland is dat het onder droge weersomstandigheden minder gevoelig is voor productieverlies door het diverse bewortelingspallet van de kruiden. Door onderzoek is duidelijk geworden dat zelfs na een korte droge periode, percelen met kruiden een betere opbrengst leveren dan percelen zonder kruiden. In 2013 bijvoorbeeld hadden we een droge zomer en was de opbrengst met kruiden aanzienlijk hoger (zie onderstaande afbeelding), dit resultaat zien we in meerdere onderzoeken, en op alle bodemtypes, terug.
Kruidenrijk grasland geeft hogere productie onder moeilijke omstandigheden, zie het groene staafdiagram.

3) Minder ongewenste kruiden
Een perceel met veel plantensoorten mag dan divers zijn, als het vooral vol staat met bijvoorbeeld zuring, straatgras of heermoes, is het niet erg productief en is het slecht melken van zo’n perceel.
Maar ook bij het vermijden van ongewenste kruiden kan de inzaai van een geschikt kruidenrijk mengsel van waarde zijn. Dit bleek uit een onderzoek uitgevoerd bij een boer op zandgrond; des te rijker het ingezaaide mengsel des te minder spontaan gevestigde (grotendeels ongewenste) kruiden er drie jaar na inzaai aanwezig waren:
Percentage spontaan gevestigde kruiden bij 4 verschillende grasmengsels (gemiddelde van 3 verschillende bemestingniveau’s en drie herhalingen per grasmengsel), zie het oranje staafdiagram.

4) Rijker bodemleven
Variatie bovengronds gaat samen met een rijker en gevarieerder bodemleven. De hoeveelheid wormen in je bodem zijn een goede indicator voor de activiteit van het bodemleven. Door onderzoek zagen we bijvoorbeeld dat klaverrijk grasland een rijker bodemleven aan wormen heeft dan grasland waar nauwelijkd kruiden in voorkomen (zie afbeelding met blauw staafdiagram). Bodemleven is essentieel voor bijvoorbeeld het verteren van mest en gewasresten, het opnemen van voedingsstoffen en water door planten, en voor de bodemstructuur. Het bodemleven bestaat uit een verzameling van bacteriën, schimmels, nematoden, potwormen, springstaarten en regenwormen, en samen kan het bodemleven wel een gewicht bereiken van 4000 kg per hectare! Kruiden kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

5) Positieve gezondheidseffechten voor het vee
Kruiden kunnen ook gezond zijn. In veel kruiden zitten meer vitamines en mineralen dan in grassen. Daarnaast zitten er in sommige kruiden specifieke stoffen die een gezondheidsbevorderende werking hebben. Zo bevat smalle weegbree Aucubine dat bacteriën op afstand houdt, en in paardenbloemen zit Taraxine dat vocht afdrijft en de lever- en nierfunctie ondersteunt. Kruiden kunnen daarmee bijdragen aan de gezondheid van de dieren en de weerstand van de veestapel verbeteren. Er zijn ook aanwijzingen dat kruiden de smakelijkheid van het ruwvoer, en daarmee de voeropname vergroten (waardoor de melkgift kan stijgen). De smakelijkheid wisselt per kruid en de toestand van het vee: zo wordt klaver graag gegeten door koeien, maar bij een hoog eiwitoverschot juist enigszins gemeden.

6) Groot effect op de biodiversiteit
Grasland is de belangrijkste landgebruiksvorm van Nederland. Met een kruidenrijk grasland kun je daarom een belangrijke bijdrage leveren aan de Nederlandse biodiversiteit. Kruiden zelf verhogen de biodiversiteit maar zijn ook belangrijk voedsel voor insecten (nectar), en de insecten zorgen weer voor de bestuiving van kruiden. Verder zijn insecten, of de larven daarvan, onmisbaar als voeding voor weidevogelkuikens. Zo heeft een Gruttokuiken duizenden insecten per dag nodig om te kunnen overleven. Kuikens kunnen ook makkelijker door kruidenrijk grasland lopen, dit spaart tijd en energie, die het kuiken weer kan investeren in meer eten en groeien. Kruiden geven dus een enorme boost aan de biodiversiteit in je grasland.

7) Waardering door burger en consument
Het grasland bepaalt voor een groot deel de belevingswaarde van het platteland. Zo fietsen we in het voorjaar graag langs een weide met bloemen. Sommige verzuivelaars proberen gericht in te spelen op dit imago-beïnvloedende aspect. Niet voor niets staan er op etiketten of melkpakken vaak afbeeldingen van gras met kruiden. Binnenkort worden kruiden beloond met een hogere melkprijs, bijvoorbeeld door Albert Heijn. Ook de biodiversiteitsmonitor, in het leven geroepen door Friesland Campina in samenwerking met de Rabobank en het Wereld Natuur Fonds, zet in op een hogere waardering van melk van kruidenrijk grasland.

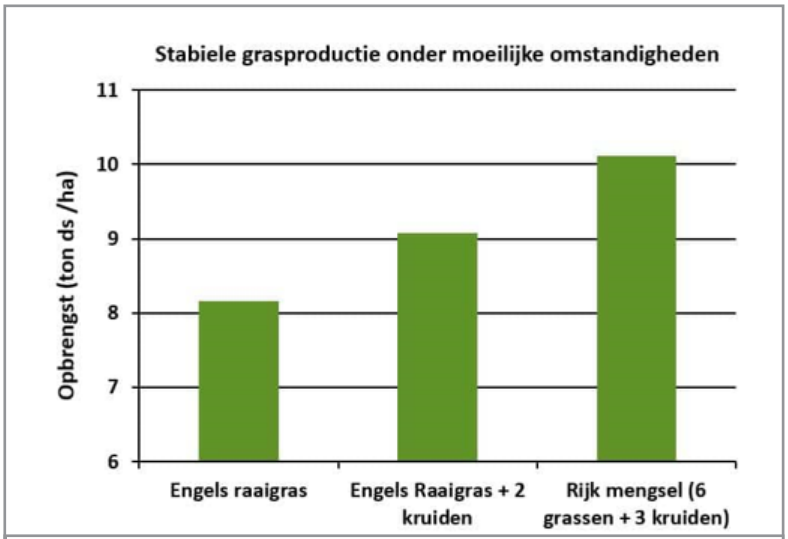

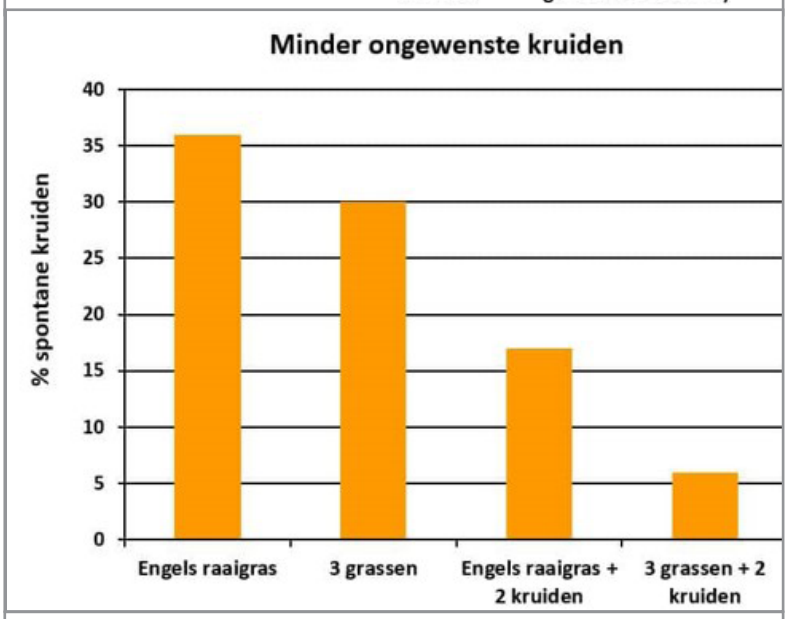

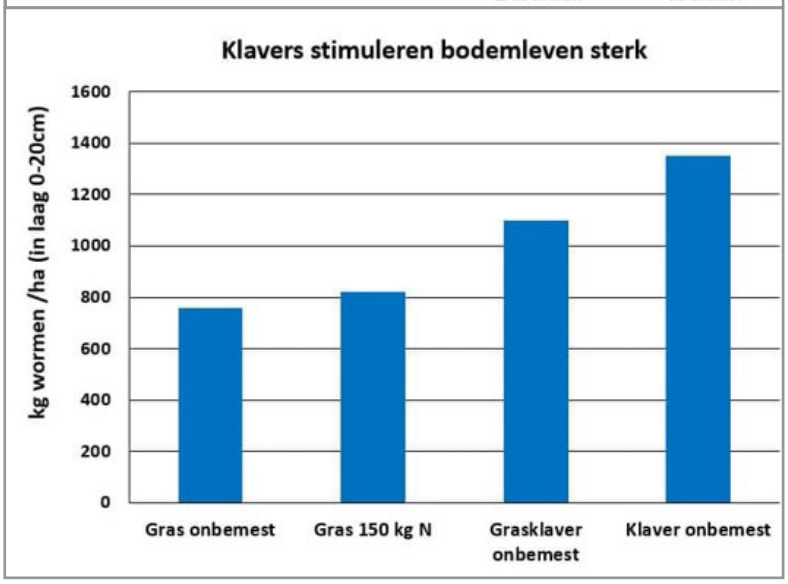

Bron: De Wit, J, N. van Eekeren, J.P. Wagenaar & F.W. Smeding, 2013: Diverse grassland mixtures for higher yields and more stable sward quality. Grassland Science in Europe 18, 180-182.

Weidegang en weidevogels

weidewinst.nl

Ook insecten en weidevogels profiteren van koeien in de wei. De koeienvlaaien vormen een broedplaats voor wormen, vliegen en kevers, belangrijke voeding voor de weidevogels (zie het artikel hieronder). Ook zorgt beweiden voor meer structuur in de wei, met verschillende grashoogtes en bossen. Dit is perfect voor weidevogel kuikens: ze kunnen makkelijker door een beweid perceel lopen dan door een zwaar grasgewas.

Ook vormen de bossen en kuilen mooie schuilplekken voor de kuikens tegen roofdieren. De kievit en scholekster hebben een voorkeur voor kort gras en er zijn aanwijzingen dat weidende koeien roofdieren afschrikken. Wel moet bij beweiding in het broedseizoen rekening gehouden worden met de weidevogels (beschermen met schrikdraad of een nestbeschermer): vooral bij veel dieren op een beperkt oppervlak is de kans op vertrapping groter, zeker bij onrustige kuddes (bijvoorbeeld jongvee dat net naar buiten gaat).
Tenslotte is voorweiden een hulpmiddel voor grasland met een uitgestelde maaidatum wat te groeizaam is: het helpt te voorkomen dat er eind mei een massaal, ondoordringbaar grasgewas komt. Bij weidevogelbeheer kan voorweiden tot uiterlijk 1 of 8 mei.

Gepredeerd nest, foto: Maria Kuijf

Een koeienvlaai zit vol leven

weidewinst.nl

De koeienvlaai is een broedplaats voor biodiversiteit. Bovengronds trekt een koeienvlaai mestkevers en vliegen aan die graag hun eitjes in de vlaai leggen. Ondergronds bied de vlaai een vochtige plek vol voedsel voor wormen. Weidemest is dus een belangrijke factor voor het verhogen van de biodiversiteit.

In een onderzoek naar de afbraak van koeienvlaaien op zand en veen zagen we een enorme toename in aantal wormen onder de koeienvlaaien vergeleken met plekken zonder koeienvlaaien. Ook het aantal juveniele (jonge) wormen nam ontzettend toe (zie nevenstaand figuur), de koeienvlaai vormt dus een belangrijke broedplaats voor wormen. Ook hadden de koeienvlaaien een grote aantrekkingskracht op mestkevers en mestvliegen. Een toename in wormen is positief voor de bodemgezondheid (verbeterde structuur) en de wormen vormen een belangrijke voedselbron voor weidevogels. De insecten in de vlaai zijn als ze volwassen zijn en rondvliegen weer een belangrijke voedselbron voor weidevogelkuikens die nog geen wormen kunnen eten.

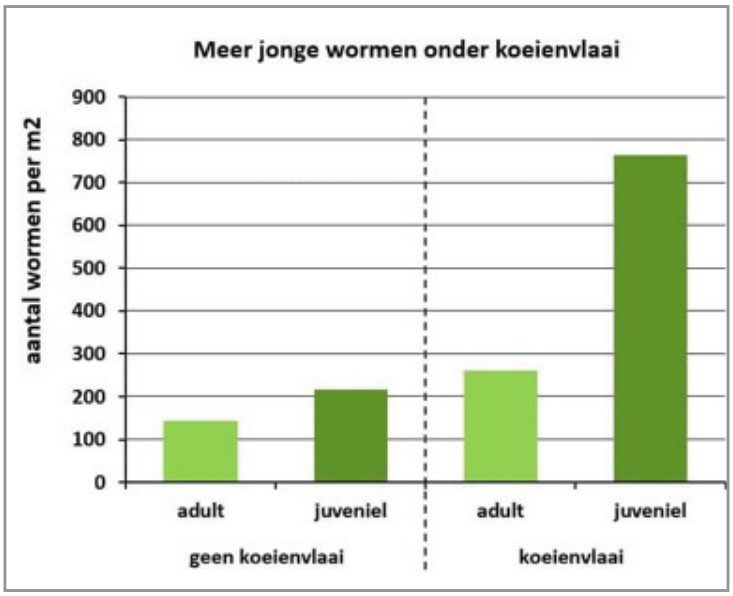

Onder koeienvlaaien zijn er bijna twee keer zoveel volwassen wormen, en drie keer zoveel juveniele worden vergeleken met plekken zonder koeienvlaaien.
(Louis Bolk Instituut-Carmen versteeg)

Predatie en weidevogels - een onbegrepen drama

https://www.foodlog.nl, Ben Koks ecologie en akkerbouw - 23 mei 2023

Steevast is het raak. Jaarlijks komen in mei de nare verhalen en foto's los over door roofdieren gedode boerenlandvogels. Via regionale bladen en sociale media komen ze in de landelijke pers. Het ritueel volgt een vast patroon. Boeren, jagers en vrijwilligers zeggen dat ze hun best doen voor grutto en veldleeuwerik. Daarom protesteren ze tegen de huiskat, steenmarter, vos, ooievaar, buizerd en kraai die alleen maar dood en verderf zouden zaaien.
Op sociale media zie je ieder voorjaar weer talloze leeggepeuzelde eischalen, lege nesten en grutto's met afgebeten koppen langskomen. Hoewel steenmarters en vossen overwegend muizen eten, weten ze inderdaad ook wel raad met eieren van wulp en kievit. Ook de nestjongen van veldleeuwerik en grutto zijn pas veilig als ze zijn uitgevlogen. Het gevaar komt ook van boven; ooievaars en kleine mantelmeeuwen ruimen doorgaans dode en verminkte dieren op. Dat is geen predatie, maar een logisch natuurlijk gedrag; ieder systeem kent zijn opruimers.

Emotie begrijpelijk

Predatie is een natuurlijk proces. Maar wat als het systeem uit balans is geraakt, zoals onze agrarische gebieden maar ook in onze vele natuurgebieden aan de hand is. Wat als veel oorspronkelijke elementen en structuren zijn verdwenen uit het landschap en de bodems niet meer zijn wat ze waren? Of als er alleen nog maar wat geïsoleerde enclaves zijn overgebleven waar de predatoren hun prooi alleen nog maar op hoeven te wachten? Ja, dan heeft predatie in vele gevallen een negatief effect met dalende trends tot gevolg. Dat weidevogelbeschermers er in zulke situaties alles aan doen om predatie de kop in te drukken is vanuit emotioneel oogpunt begrijpelijk. Het liefst ruimen ze predatoren behalve legaal ook illegaal uit de weg als ze zien dat hun geliefde vogels verdwijnen.

Kijk eens met andere ogen naar het jaarlijkse predatoren-zijn-het-probleem circus. De manier waarop boeren (en loonwerkers) - vaak door weersomstandigheden gedwongen - hun gras binnenhalen en bemesting toedienen laten ze buiten beschouwing. Ze geloven dat de gereedschapskist van Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) de boerenlandvogel redt.

Ik durf te voorspellen dat zelfs als de moreel aanvechtbare stap zou worden gezet om alle vormen van predatie uit te bannen in gebieden met weide- en of akkervogels, de trend naar beneden niet zal keren. Kijk daarom eens met andere ogen naar het jaarlijkse predatoren-zijn-het-probleem circus. De kosten en het resultaat van die anderhalve grutto die met een heuse drone wordt gevonden en de legsels van de kievit die zelfs vijf keer achter elkaar nog mislukken, zijn in totaal scheef gegroeide verhouding komen te staan. Het heeft geen zin om daar geld achteraan te blijven gooien als de populaties blijven dalen. Het is niet mijn bedoeling om het ANLb te begraven; integendeel. Wel pleit ik voor het maken van andere keuzes dan nu.

Smeltende ijsschotsen

Sinds 1989 volg ik de vogels in het boerenland systematisch. Zowel in Nederland, als daarbuiten. Nog steeds kom ik met plezier buiten. In het voorjaar, zo tussen eind april en half mei, zag ik in de loop der jaren zich een duidelijk patroon aftekenen. De laatste deelpopulaties van boerenlandvogels concentreren zich op plekken waar ze ofwel altijd al hebben gebroed, mislukt of niet - veel individuen worden erg oud en zijn plaatstrouw - of waar de beschikbaarheid van voedsel en geschikte broedplaatsen nog voldoende op orde zijn. Helaas zijn zulke plekken als een serie ijsschotsen die in tijd en ruimte smelten en daardoor steeds verder uit elkaar drijven.

Kijken vanuit de predator

Anders dan ecologen die prooidieren zoals de grutto en de veldleeuwerik vanuit de landbouw in hun natuurlijke omgeving bestudeerden, begon ik vanaf de kant van de predatoren. Sinds eind jaren ’80 probeer ik de vier soorten kiekendieven zowel te beschermen als te onderzoeken. Dat doe ik onder meer door het opbouwen van langjarige relaties met boeren en loonwerkers en met vrijwilligers en wetenschappers. Via hun waarnemingen en verhalen heb ik de ontwikkeling van de vogels beter kunnen volgen.

Kiekendieven zijn gespecialiseerde roofvogels. Zoals hun naam al doet vermoeden pikken ze af en toe een kuiken. Die kuikentjes spelen een belangrijke rol in het dieet van grauwe kiekendieven. Volkomen normaal trouwens. Naar verloop van tijd, na jarenlang onderzoek en veldwerk, kom je er achter dat alleen beschermen en her en der wat akkerranden en vogelakkers aanleggen niet toereikend is voor deze vogels. Om aan de ecologische randvoorwaarden te voldoen waaronder deze elegante vogels kunnen overleven, moet je snappen hoe de ecologie van bijvoorbeeld de veldmuis, de veldleeuwerik en bijvoorbeeld de gele kwikstaart werkt. Die laatste twee staan op de Rode lijst én op het menu van de kiekendievenfamilie. Ook grutto-onderzoekers zouden er trouwens baat bij hebben om de cycli van de veldmuis in relatie tot landgebruik in cijfers te bestuderen.

Langjarige onderzoek vanuit het perspectief van in kuikens gespecialiseerde roofvogels en hun relatie met de beschikbaarheid van prooidieren leert je de mechanismen kennen om de integrale natuurdoelen van soorten te halen in regulier agrarisch gebied. Wie kiekendieven uitrust met zenders en loggers ontdekt bovendien hoe de dieren het fijnmazige en gespreide voedselweb in hun habitat gebruiken. Als je het eten en gegeten worden van dieren snapt vanuit het perspectief van zowel predator als prooi, dan kun je coherente maatregelen nemen in plaats van verwoede pogingen doen om de ene beschermde soort tegen de andere te beschermen. Natuur is één geheel, alles hangt met elkaar samen, zowel in agrarische gebieden als in de gebieden met het etiket ‘natuurgebied’. Het eertijds succesvolle Groningse akkervogelmodel is op deze gedachte gebaseerd.

Verloren nest na werkzaamheden, foto: Bernard de Jong

Ecologische val

Momenteel woon ik in Overijssel waar ik automatisch tegen wulpen aanloop. De provincie herbergt het grootste aantal van deze relatief forse en wat mysterieuze steltloper in ons land. De populaties lopen terug in grote delen van Europa. De vogel komt zowel op akkers als in graslandgebieden voor en is dus afhankelijk is van landbouw. Ondanks zware en oprecht ingegeven pogingen om deze schuwe vogels via het ANLb de helpende hand te reiken, hebben veel wulpen zich gevestigd buiten de kerngebieden die de provincie voor natuurbeheer heeft aangewezen. Dat heeft een triest gevolg: hun nesten worden

weggemaaid. Als je twee wulpen naast elkaar ziet staan op gemaaide graspercelen, dan ben je getuige van twee ouders die net hun nest kwijt zijn. Verweesd kijken ze rond waar hun eieren of jongen zijn gebleven. En het was hun enige kans dit broedseizoen, want wulpen maken maar één nest per seizoen.
Onbeschermd boerenland is een trefzekere ecologische val voor deze dieren. Hoeveel slachtoffers het precies kost, weet niemand exact te becijferen. In gebieden waar al decennia onderzoek naar wulpen wordt gedaan door specialisten, lijken oudervogels nog maar nauwelijks de kans te hebben om een nest groot te brengen. En dat jaar in jaar uit. Een soortgelijk lot treft de kievit, de grutto, de veldleeuwerik en de gele kwikstaart.
Is dat de 'schuld' van boeren? Nee. Zeker in dit voorjaar met wisselvallig weer zou ik als boer ook mijn gras graag binnen willen halen op het moment dat het weer het toelaat in plaats van te wachten op het uitvliegen van de jongen. De eerste snede hoogproductief gras is onmisbaar als voorraad voor de rest van het jaar.
Ook wil ik niets afdoen aan de inspanningen van met name vrijwilligers binnen het Agrarisch Natuurbeheer die zich inspannen om nesten tijdig te vinden (al dan niet met drones), om stokken te plaatsen en op dagelijkse basis terug te koppelen met boeren en loonwerkers. Deze vrijwilligers verdienen respect. Zelf heb ik naar schatting zo'n 1.500 legsels van kiekendieven in de jaren 1990-2017 in verschillende landen veiliggesteld. Het gevoel van frustratie als nesten toch voor de bijl gaan snap ik maar al te goed.
De ecologische val is een onderbelicht thema in het natuurbeheer. Wie de natuur wil behouden in agrarisch gebied dient zich te realiseren dat het risico dat deze val ontstaat - tegen alle goede bedoelingen in- altijd op de loer ligt.

Duidelijk beeld
Mijn rondes door de Overijsselse en Groningse landbouwgebieden van de laatste weken leverden mij een duidelijk beeld op en inspireerden me wederom tot een paar gedachten. Ik claim zeker niet alle cijfers keurig op een rij te hebben, maar ik kan het met de nodige foto's onderbouwen. Mijn bevindingen:
- nesten van wulpen, grutto's, kieviten en veldleeuweriken krijgen geen kans door het maaien van het eerste gras; door het gebruik van turbogras kan het steeds vroeger gemaaid worden;
- op percelen die met glyfosaat waren bespoten (en waar doorgaans mais in komt nadat er eerst mestinjectie heeft plaatsgevonden) waren veel kieviten, gele kwikstaarten en hazen te vinden (nagenoeg zonder uitzondering);
- de meeste clusters vogels (inclusief doortrekkende soorten als regenwulp en kemphaan bijvoorbeeld) zitten in de kerngebieden van ANLB en/of weidevogelreservaten van TBO's. Veelal plasdras dus, al dan niet speciaal daarvoor aangelegd;
- tussen deze gebieden was het vaak ontluisterend stil en bepalen nijlgans, grauwe gans, meerkoet en blauwe reiger het beeld.
Ik denk niet dat mensen die ook systematisch hun rondes maken over het platteland ondersteboven zullen zijn van mijn samengevatte waarnemingen. Ze zijn het resultaat van systematisch kijken, het landschap op voldoende schaal lezen en de nodige kennis van de ecologie van hierboven genoemde soorten. Voor mij werd opnieuw bevestigd dat glyfosaatvelden voor soorten als haas, gele kwikstaart en kievit een ecologische val van formaat zijn.

Plasdras-coalitie
In onze agrarische landschappen stapelen we – vaak onbewust – ecologische val op ecologische val. Het 'grote maaien' dat ieder jaar rond deze tijd onvermijdelijk plaatsvindt, veroorzaakt een massaal verlies aan legsels. Onderwijl denken 'we' dat we met plasdras, veelal met een schrikdraadje eromheen tegen de predatoren, het ei van Columbus te hebben gevonden. Maar we zien niet scherp genoeg waarom de ene plasdras werkt, terwijl de andere plasdras juist extra predatie genereert. Ik zou een coalitie van onderzoekers en betrokken boeren willen vormen om uit te zoeken aan welke voorwaarden een plasdras moet voldoen om geen ecologische val te zijn.
Ik verwacht dat zo'n coalitie het gecombineerde effect van schaal, toegesneden beheer en het voorkomen van onbedoelde effecten van tal van aspecten boven water kan krijgen om onze laatste concentraties boerenlandvogels te behouden. Er zijn mij geen coherente, bevredigende studies naar de rol van predatoren in het systeem bekend. Dat is een ernstige omissie die ieder jaar weer leidt tot een even zinloze als emotionele loopgravenoorlog over die 'rotpredatoren'.
Nederland begon vijftig jaar geleden met weidevogelbeleid en, sinds de jaren '90, met akkervogelbeleid. Een halve eeuw vogelbescherming heeft het tij niet kunnen keren, ik ook niet. Kritische reflectie op wat we gedaan en gezien hebben, is hard nodig om lessen te trekken uit de ervaringen van mensen die hun ogen de kost hebben gegeven en hun notitieboekjes met zorg gevuld.

Gemengde geluiden uit het gruttoveld

www.vogelbescherming.nl, Nienke Beintema, wetenschapsjournalist - 4 juli 2023

Hoe verloopt het broedseizoen van onze weidevogels tot nu toe? De officiële cijfers zijn er nog niet, maar kenners hebben al wel een indruk. Een kleine rondgang leert: er zijn grote verschillen tussen de gebieden, zelfs binnen één provincie. De kievit lijkt het iets beter te hebben gedaan dan de grutto.
"Dit ziet er goed uit", zegt Jos Hooijmeijer door de telefoon vanaf een dijk in Zuidwest-Friesland. De onderzoeker van de Rijksuniversiteit Groningen staat te kijken naar foeragerende grutto's. Minstens een paar honderd, is zijn inschatting. "Ik zie hier veel jonge beesten. Dat valt me niet tegen."
Maar pas op, waarschuwt hij: het aantal – of het aandeel – jongen op zo'n foerageerplek is een slechte maat voor het broedsucces. Volwassen en jonge vogels hebben andere voorkeuren als het gaat om voedselplekken. En: "Hier ziet het er misschien goed uit, maar over het geheel gezien ben ik niet happy met dit broedseizoen."

Veel nestpredatie
Met name de nestpredatie was dit jaar hoog in Zuidwest-Friesland, vertelt Hooijmeijer. "Rond de 50 procent. Meer dan in de afgelopen twee jaar – toen lag het rond de 40 procent", zegt hij. "Uit grootschalig camera-onderzoek weten we dat vooral vos en das daarvoor verantwoordelijk zijn, op enige afstand

gevolgd door de bruine kiekendief. Maar zelfs binnen onze regio zagen we daarin grote verschillen."
Ook de kuikenoverleving viel dit jaar tegen, vervolgt Hooijmeijer. "We hebben hier al 20 jaar het grootste onderzoeksgebied van Nederland, met zo'n 11.000 hectare. We volgen rond de duizend nesten per jaar. Vorig jaar hebben we meer dan honderd grote kuikens geringd. Dit jaar maar vijftig, met dezelfde ring-inspanning."

Lagere vestiging

Hooijmeijers conclusie is hard, over zijn gebied, waar een groot deel van de Nederlandse grutto's probeert te broeden: "Al met al een benedengemiddeld broedseizoen, en te weinig aanwas voor een stabiele populatie." Het eerdere bericht van LandschappenNL over een mogelijk succesvol seizoen van de grutto lijkt daarmee mogelijk alweer achterhaald.
Ook Jan Roodhart, boswachter van Natuurmonumenten in Eemland (provincie Utrecht), zag een voortzetting in de dalende cijfers. "We hadden wéér een iets lagere vestiging, misschien vanwege de aanwezigheid van vossen", zegt hij. "Het uiteindelijke broedsucces viel dan wel weer mee: ik gok dat zo'n 75 tot 80 procent van de gevestigde paren een jong grootbracht." Hij heeft het dan over grutto en tureluur – de soorten waarbij je de aanwezigheid van kuikens goed kunt aflezen uit het alarmeergedrag van de ouders. Bij andere soorten is het een stuk lastiger het broedsucces te schatten.

Positieve verhalen

Jos Hooijmeijer heeft van collega's elders in het land wel positievere signalen gehoord: "Bijvoorbeeld van de Wadden, uit Noordwest-Overijssel, Zuid-Holland en Utrecht", zegt hij. "Daar lijkt dit jaar relatief goed uit te pakken."
Ook Nienke Kwikkel van Landschap Noord-Holland heeft positieve verhalen. "Onze cijfers zijn dit jaar gemiddeld hoger dan in recente jaren", zegt ze, "maar of dat ook leidt tot voldoende broedsucces, dat moeten we nog analyseren. Dit zijn de geluiden die we horen vanuit onze vrijwilligers die nesten beschermen en aantallen inventariseren. In twee derde van de geïnventariseerde gebieden lijkt de trend positief."
Maar ook zij nuanceert meteen: "In één derde van de gebieden zullen de mensen zich niet in dit beeld herkennen. En de kuikens worden geteld vlak voordat ze gaan vliegen. Ook daarna kan er nog van alles misgaan. Dat speelt natuurlijk in alle jaren, maar dit jaar kan het beeld weleens extra vertekend zijn omdat het nu zo droog is en er weinig insecten zijn."

Agrarisch natuurbeheer

In de Noord-Hollandse gebieden waar het met de grutto gemiddeld goed gaat – zoals op Marken, in de Bovenkerkerpolder en in de Ronde Hoep – blijkt het agrarisch natuurbeheer goed te werken. In de Ronde Hoep heeft het Agrarisch Collectief Noord-Holland Zuid dit jaar extra zo genoemde beheerpakketten afgesloten, waarbij boeren compensatie ontvangen voor natuurvriendelijke maatregelen. "We kunnen wel concluderen dat die pakketten hier hebben geholpen", zegt Kwikkel.
Er is al jarenlang veel maatschappelijke discussie over de effectiviteit van agrarisch natuurbeheer. "Het is effectief als je het op gebiedsniveau regelt", stelt Kwikkel. "Op een aantal plekken kan dat niet, en dan blijf je afhankelijk van wat om je heen gebeurt." Met andere woorden, dan kunnen resultaten tegenvallen. "Maar wij vinden het belangrijk om het positieve verhaal te blijven vertellen: dat als je je samen voor die weidevogels inspant, je ook echt resultaat kunt krijgen."

Cumulatief effect

Haar voormalige collega Wim Tijsen, die onlangs overstapte naar de Rijksuniversiteit Groningen, inventariseert nog regelmatig de weidevogels – met name tureluurs – in de Kop van Noord-Holland. "Ik vind het knap, die positieve inslag van al die weidevogelbeschermers", zegt hij. "En die heb je ook wel nodig, wil je dit werk kunnen volhouden. Maar als je realistisch bent, dan zie je dat de aantallen toch jaar na jaar achteruitgaan."
Op Wieringen, volgens Tijsen 'een pareltje in de Kop van Noord-Holland', volgt hij al 20 jaar lang de tureluurs. "Hier is de laatste jaren de predatiedruk zo hoog dat ze lastig hun jongen groot krijgen. Vooral in combinatie met de droogte: er is echt een tekort aan insecten."
Hoe kan het dat nu die predatiedruk zo hoog is? "Er zijn zo weinig weidevogels over dat ze allemaal samenklonteren in de beste gebiedjes", weet Tijsen. "Daardoor zijn die predatoren min of meer gedwongen om juist dáárnaartoe te gaan. Het is dus een cumulatief effect van de achteruitgang zelf. Van het trechtermodel waar die weidevogels in zitten."

Nieuwkomers

Zijn er verder nog opmerkelijkheden in het veld gesignaleerd? Jos Hooijmeijer noteerde in zijn Friese regio een broedende velduil, en op twee plekken broedende kwartels. Jan Roodhart heeft de kwartel in Eemland dit jaar gemist. "Watersnippen hebben we nog wel een paar", zegt hij. "Kemphanen zijn wel gezien, maar ik denk niet dat die tot broeden zijn gekomen. Veldleeuweriken hebben we al jaren niet meer." Daarentegen zijn er wel soorten in opmars, zoals gele kwikstaart en steltkluut. Die laatste is een nieuwkomer uit Zuid-Europa die oprukt dankzij klimaatverandering.
Hooijmeijer staat tijdens het telefoongesprek naar een zwarte ibis te kijken: "Die zit in de wachtkamer om hier te gaan broeden, nu het warmer wordt." En Hooijmeijer zag dit jaar veel meer jonge kieviten dan andere jaren. "Ondanks, of misschien wel dankzij het koude natte voorjaar", zegt hij. "Kieviten zijn heel adaptief. Die zijn hier in het voorjaar al, en die gaan gewoon broeden als de omstandigheden gunstig zijn. Van grutto's weten we dat ze veel minder flexibel zijn in het timen van hun broedseizoen."

Steltkluut, foto: Marian Bosch

Slimste weidevogel
Wim Tijsen roemt ook 'zijn' tureluur als adaptieve vogel. "Ik zeg altijd dat het de slimste weidevogel is", zegt hij. "Ze weten er vaak tussendoor te fietsen – ze vinden altijd wel een verrassend plekje om te broeden, waar de maaimachine niet kan komen. Dus die gaat weliswaar achteruit, maar doet het relatief het beste."
Nienke Kwikkel heeft tot slot een mooi bericht uit Waterberging Twisk, een gebied waar Landschap Noord-Holland sinds 2018 aan natuurontwikkeling werkt: "Daar hadden we dit jaar opeens heel veel kluten. Geweldig leuk. Het was daar natter dan elders – en dan zie je dus meteen dat dat effect heeft."
Naar verwachting volgen aan het einde van het jaar de definitieve cijfers over hoe succesvol het broedseizoen in 2023 voor weidevogels is geweest.

Tureluurs, de slimste weidevogels, foto: Peter Stam

Driekwart melkveehouders enthousiast over kruidige weilanden: "Het werkt, maar het is wel wennen"

https://www.ad.nl/klimaat, Marlies van Leeuwen -12 oktober 2023

Driekwart van de bijna 1500 melkveehouders die de afgelopen jaren hebben geëxperimenteerd met zogeheten kruidenrijk grasland, is daar enthousiast over. Het kruidige mengsel is beter voor het klimaat, de bodem, de koe en biodiversiteit dan het gangbare Engelse raaigras en kan een belangrijk wapen zijn in het stikstofprobleem. ,,Maar het is niet alleen maar halleluja."

Volgens duurzaamheidsclub Urgenda en landbouworganisatie LTO Nederland, de initiatiefnemers van de campagne 1001ha Kruidenrijk Grasland, zijn de voordelen groot en de nadelen te overzien. Daar kan melkveehouder Kees Pijs uit Etten-Leur zich helemaal in vinden. Hij gebruikt de kruidenrijke mengsels inmiddels een aantal jaar. ,,Het is een veelzijdiger maaltje voor de koeien, ik hoef niet langer kunstmest te gebruiken - dat scheelt kosten én is beter voor het milieu - en omdat de wortels dieper de grond in gaan, blijft het water in deze droge zandgrond beter behouden. Daardoor hoef ik pas later te beregenen", somt Pijs op.
Zijn ervaringen staan symbool voor een groot deel van de melkveehouders die zijn overgestapt van 'gewoon' gras naar de kruidenmengsels. Uit onderzoek van Urgenda en LTO blijkt namelijk dat de 1480 melkveehouders die de afgelopen drie jaar hebben geëxperimenteerd met het andere grasmengsel haast geen kunstmest meer gebruiken. Zo hebben ze anderhalf miljoen kilo kunstmest bespaard en zorgen ze gezamenlijk voor drie miljoen kilo minder CO2-uitstoot per jaar.
Ook ziet 77 procent van de melkveehouders meer insecten op hun kruidenrijke weilanden en neemt een vijfde van de boeren ook meer weidevogels waar. Meer dan de helft (56 procent) ziet dat hun land beter bestand is tegen droogte. Volgens 97 procent blijft intussen de melkproductie van hun koeien gelijk of is het zelfs verbeterd. Driekwart wil in de toekomst meer land inzaaien met het kruidenmengsel. Slechts 4 procent ziet het niet langer zitten om te werken met de kruidenrijke weilanden.
In het kruidenrijke mengsel zitten onder meer zes soorten klavers die stikstof binden, waardoor de boer geen stikstofkunstmest hoeft aan te voeren. Dat is goed voor het klimaat, want de productie en toediening van kunstmest zorgt voor CO2-uitstoot. Voor boeren betekent het echter wel een andere manier van werken. ,,Als je al die jaren hebt gewerkt met Engels raaigras, dan is dit wel echt even wennen. Je kunt niet hetzelfde blijven doen, want dan pikken de koeien er de grassen, klavers en kruiden tussenuit die ze het lekkerst vinden en laten de rest links liggen, waardoor je kale plekken krijgt", legt Pijs uit. ,,Je moet dus kleinere percelen afrasteren. Het kost wel even voordat je onder de knie hebt wat werkt. Daar ging bij ons zeker een jaar overheen." Hij zegt veel te hebben gehad aan de gratis begeleiding die de boeren krijgen vanuit het project.

Luzerne, een goede stikstofbinder, foto: Maria Kuijf

Melkveehouder Rudie Freriks uit Luttenberg, vlakbij de Sallandse Heuvelrug, 'zit er genuanceerd in'. ,,Het is niet alleen maar halleluja. Veel boeren zijn opgegroeid met het idee dat alles wat geen gras is, onkruid is. Kruidig grasland ziet er heel anders uit, dat is voor veel van ons toch een drempel", zegt Freriks. ,,Het is lang niet zo makkelijk te managen als gewoon gras. Die koeien willen het best vreten, dat is het niet, maar je ziet toch sommige percelen waaruit na twee of drie jaar de kruiden zijn verdwenen. Ga je dan opnieuw zaaien? Dat kruidenzaad is schreeuwend duur. Maar: ik zie ook wel echt dat de opbrengst goed is, beter voor de koeien ook, en de bodem op sommige stukken verbeterd is."

Fikse korting
Dat het kruidige zaaigoed duurder is dan standaard graszaad, is ook een van de minpunten die Urgenda en LTO bezighoudt. De organisaties willen dat overheden meer financiële ondersteuning bieden om de overstap naar kruidenrijke weilanden laagdrempeliger te maken. Urgenda hoopt dat de positieve resultaten van het project de overige 13.000 melkveehouders over de streep trekt.
De organisaties begonnen drie jaar geleden met een crowdfunding om melkveehouders fikse kortingen te kunnen geven op de kruidenrijke grasmengsels.

Zo betaalden ze een prijs die nauwelijks hoger was dan wat ze betaalden voor Engels raaigras. Intussen is de doelstelling van 1000 hectare grasland veranderen in kruidenrijke weilanden meer dan ruimschoots gehaald: er al ruim 4700 hectare weide ingezaaid met de bonte verzameling gras-, klaver- en kruidensoorten. Er wordt nog steeds geld ingezameld onder burgers, provincies en gemeenten om het project uit te breiden.
Inmiddels zijn akkerbouwers ook steeds meer geïnteresseerd in de kruidenrijke mengsels, stellen Urgenda en LTO: deze zomer zaaiden tweehonderd akkerbouwers ieder vijf hectare soortenrijke vanggewassen in. Hiermee besparen zij, net als de koeienhouders, kunstmest en CO_2-uitstoot, en werken ze aan een gezondere bodem en meer biodiversiteit.

Vossenjacht gaat gewoon door, weidevogels beschermen telt zwaarder (maar daar is niet iedereen het mee eens)

https://www.ad.nl, Iza de Bruin - 13 september 2023

De ontheffing die de provincie Zuid-Holland heeft verleend voor het doden van vossen blijft in stand. De voorwaarde is dat het jagen plaatsvindt tussen zonsondergang en zonsopgang. De reden dat het doden van vossen nodig is, is om zo weidevogels te beschermen. Al is niet iedere dierenorganisatie het ermee eens dat het nodig is.

Aysis Plet van dierenorganisatie Animal Rights vindt dat het afschieten van dieren nooit ethisch te verantwoorden is. Bovendien zijn volgens haar vossen niet de grootste bedreiging van de weidevogels. ,,Zeventig procent van Nederland wordt in beslag genomen door veehouderij of voedselverbouwing daarvoor. Sinds de jaren zestig is de weidevogelpopulatie met zeventig procent afgenomen. Dat loopt parallel met de groei van de melkveehouderij. Daar kunnen de weidevogels niet leven, want er staat proteïnevol gras in plaats van hoog gras. Juist dat verdwijnt nu." Plet vindt dat eerst het grote probleem 'de veehouderij' aangepakt moet worden: ,,De jacht op vossen veroorzaakt gigantisch dierenleed en is daarbij geen duurzwame oplossing."
Mariëlle Oudenes, gebiedscoördinator Agrarisch Collectief Krimpenerwaard, heeft een andere mening. Zij vertelt dat als weidevogels kans willen maken op overleving, je juist de vossen moet aanpakken. ,,Wij doen er hier in de omgeving Krimpenerwaard alles aan om de weidevogel te beschermen. Als je de vossen gewoon hun gang laat gaan, is al die moeite voor niks."
Ze werken veel samen met boeren om de leefomgeving zo aantrekkelijk mogelijk te houden voor de weidevogels. ,,De vos wandelt op een dag een aantal kilometers, dus die eet met gemak zo'n poldertje leeg. En daarom zijn wij pro-bejaging van de vos. Alleen dan kun je het in de hand houden", legt Oudenes uit.

Help de kievit aan een topjaar!

Agraaf, De Weidevogelman - november 2023

Als er één vogel optimaal profiteert van het langdurig natte voorjaar is het de kievit. Veel uitkomst van de eerste legronde en relatief weinig herleg. Eindelijk heeft de prachtige zwart-witte vogel met zijn eigenwijze kuifje een topjaar te pakken! Overigens gaat het ook lekker met de grutto en de tureluur, maar de kievit springt eruit. Veel jongen, die vlot groot worden. Op een paar polders na dan. Want er zijn plekken waar steenmarters of vossen heel veel schade aanrichten.

De aantallen broedvogels nemen jaarlijks met 5 procent af en dat is al zo sinds de jaren 80. We hebben er nog tussen de 90.000 en 130.000 in de broedtijd. De kuikenoverleving zou 36 procent moeten zijn om de soort stabiel te houden, maar komt in de meeste jaren nog niet tot de helft daarvan.
Het succes dit jaar zit hem in de voortdurend vochtige zode, waarin ze veel spinnen en kevers vangen, maar ook wormen. En daar heeft de zichtjager veel baat bij. De jongen kunnen met af en toe een worm in de bek sneller groeien dan wanneer ze het met spinnen en vliegjes moeten doen. Door het late werk op maïspercelen zijn daar overigens ook veel broedsels uitgekomen. Zorg is dan waar ze daarna heen kunnen om voedsel en schuilplekken te vinden.
We zijn er nog niet; er lopen dan nog zeker drie weken kuikens in het land. Nou moeten we nog wel even alles op alles zetten om er ook echt een topjaar van te maken! Boeren willen de laatste percelen met eerste snede nu ook graag maaien. Het is houden en keren om daar mouwen aan te passen. Eerst en vooral is goed zicht nodig op waar de jonge vogels zitten, om inschattingen te maken. En vervolgens een goede samenwerking en vlotte communicatie tussen vrijwilligers, boeren en loonwerkers om de beste maatwerkoplossingen te kiezen.
Goed kuikenland op rustpercelen is nu heel belangrijk. Door het groeizame weer worden veel juni-percelen voor de kievit te dicht. Het zou dus mooi zijn als je daaromheen nog wat kuikenland voor de kievit kunt creëren met beweiding. Met de melkkoeien of met jongvee, dat maakt niet zoveel uit. Als het maar structuurrijke weides met mestflatten en pollen oplevert, dat is een perfect alternatief voor rustpercelen met (te) lang gras. Nog een tip: bij dit weer droogt de zode op. Besteed dus nog aandacht aan je greppel plasdrassen en zet op pas gemaaid grasland zo mogelijk een paar greppels vol water. Ook dat helpt voor een zo groot mogelijk voedselaanbod.

Kievit, foto: Michiel Fokkema

Column: Nieuwe stap

Agraaf, Alex Datema, directeur Food & Agri Rabobank Nederland - november 2023

Velen van u zullen het wel gehoord hebben, maar per 1 mei ben ik begonnen aan een nieuwe uitdaging. Die uitdaging heet 'directeur Food & Agri' bij Rabobank Nederland. Dat betekent ook dat er na ruim zeven jaar een einde komt aan mijn voorzitterschap bij BoerenNatuur. In die zeven jaar heb ik, samen met vele anderen, mogen bouwen aan de nieuwe vereniging BoerenNatuur en de verdere ontwikkeling van de leden van BoerenNatuur, de veertig collectieven. Dit is voor mij een bijzondere, leerzame en uitdagende periode geweest. In deze zeven jaar slokte het voorzitterschap steeds meer tijd op en heb ik steeds meer afstand genomen van ons melkveebedrijf. In die zin is de stap naar een fulltime functie bij de Rabobank niet zo groot als het lijkt, ik besteedde immers al ruim 80 procent van mijn tijd aan verschillende bestuursfuncties buiten het bedrijf.

Met deze stap heb ik verschillende functies moeten neerleggen, maar het schrijven van deze column blijf ik doen. Is het een groot verschil dat ik dat vanaf nu doe vanuit de Rabobank? De tijd zal het leren. Als voorzitter van BoerenNatuur kreeg ik best veel bewegingsvrijheid vanuit het bestuur en daar heb ik ook altijd, naar mijn mening, gepast gebruik van gemaakt. Maar ook dan moet je als schrijver van een column altijd de afweging maken over hoe ver kan ik gaan om in een column mijn eigen mening te vertolken, en wanneer kan dat niet meer omdat het in strijd is met de visie van de partij waar je het gezicht van bent. Dit zal bij de Rabobank niet anders zijn. Tegelijkertijd moet ik wel realistisch blijven; waar er in het verleden af en toe al best aandacht was voor mijn schrijfsels, zal dat in deze nieuwe functie waarschijnlijk meer zijn. Ook zal er kritischer gekeken worden naar wat ik schrijf. Logisch, als je gaat werken bij de bank waarbij meer dan 80 procent van de boeren en tuinders is aangesloten.
Nu komen we ook direct bij mijn belangrijkste reden om de overstap te maken van BoerenNatuur naar de Rabobank. In de vele gesprekken die ik de afgelopen maanden heb gevoerd met de Rabobank, ben ik tot de conclusie gekomen dat we hetzelfde denken over de toekomst van de land- en tuinbouw. Dit in combinatie met het feit dat meer dan 80 procent van de boeren en tuinders is aangesloten bij de Rabobank maakt dat ik denk dat ik als directeur Food & Agri een grotere bijdrage kan leveren aan een mooie toekomst van de landbouw en tuinbouw dan als voorzitter van BoerenNatuur.
Los van deze column merk ik op de sociale media al dat er met andere ogen naar mij gekeken wordt. Zo krijg ik inmiddels met enige regelmaat de vraag, nadat ik iets getweet of geretweet heb: 'Is dit ook de mening van de Rabobank?' Nu ben ik niet van plan om bij alles wat ik op sociale media zeg, deel of like, te gaan verklaren of het mijn mening is of het standpunt van mijn werkgever. Daar moet iedereen ook maar een beetje mee leren omgaan, is mijn mening. Zo heb ik een vrij stevige mening over het Nederlandse vluchtelingenbeleid. Ik vind dat we vluchtelingen in Nederland te weinig ondersteunen en dat we af en toe schandalig met ze omgaan. Ook vind ik dat we als rijk land meer zouden moeten doen om vluchtelingen op te vangen. En ik vind dat ik dat gewoon moet kunnen zeggen, ook nu de Rabobank mijn werkgever is. Maar ik zal dit niet namens de Rabobank zeggen. Sowieso deel ik via sociale media vaak informatie die ik interessant vind, ook al ben ik het dan niet altijd eens met die informatie. Ik ben dan ook van mening dat je alleen een zinvol gesprek met elkaar kunt voeren als je de vele verschillende kanten die een dilemma nu een keer heeft, durft te bekijken. Ik blijf dus columns schrijven en mij uitspreken over de land- en tuinbouw, en vele andere zaken. Ik hoop u daarmee te inspireren of op zijn minst te informeren. Maar de keus is aan u om deze columns wel of juist niet te lezen.

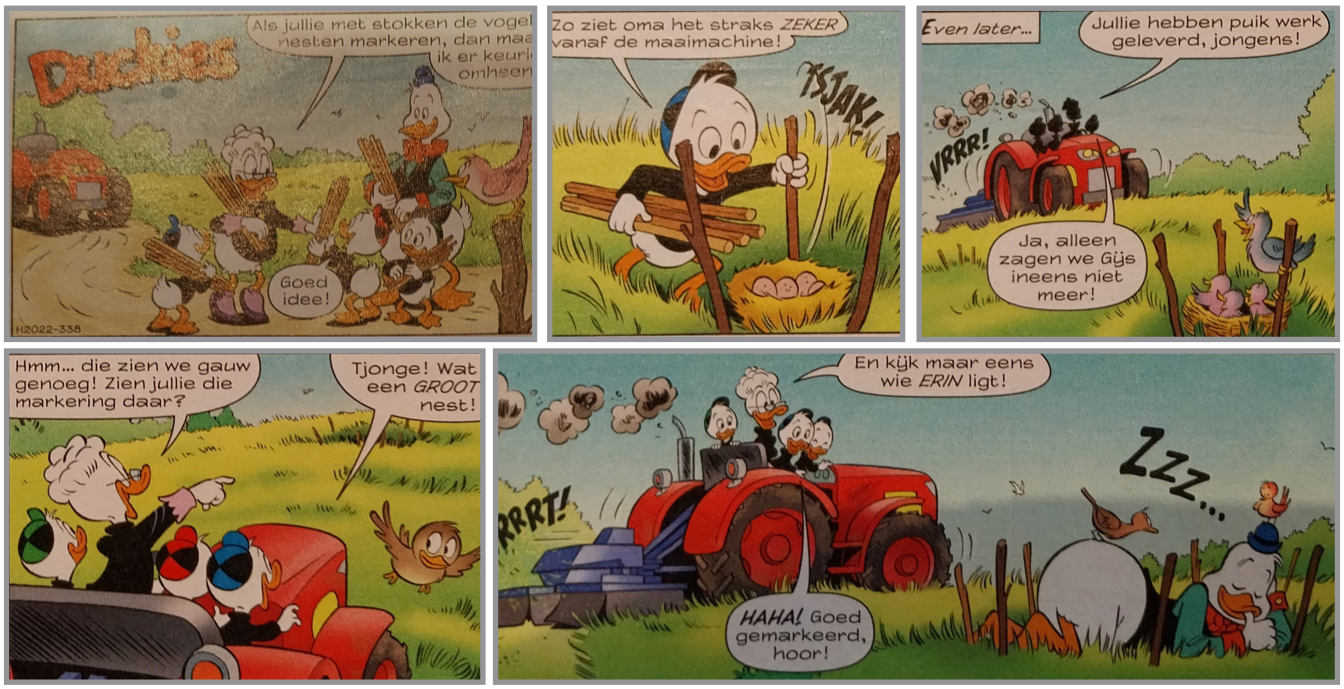

Het weer en onze weidevogels in 2023

Bron: www.knmi.nl

Maart: zeer nat, vrij zacht en somber

Met een gemiddelde temperatuur van 7,0°C tegen normaal 6,5°C was maart vrij zacht.

Maart kende, onder invloed van een blokkerend hogedrukgebied ten noorden van Schotland, een zonnige en droge start. In een vrij koude noordoostelijke stroming lagen de temperaturen aanvankelijk iets onder normaal. Vooral de eerste nacht was koud met landinwaarts op veel plaatsen matige vorst. Doordat het hogedrukgebied zich noordwaarts uitbreidde, kwam er een noordelijke stroming op gang en werd er koude lucht vanuit het Noordpoolgebied richting onze omgeving getransporteerd.

Op 4 maart passeerde een koufront, waarna de van oorsprong arctische lucht geleidelijk over ons land uitstroomde. Doordat de ontstane rug van hogedruk boven de Oceaan geen stand hield, keerde het koufront echter al snel weer terug en daalden de maxima op de 7e verder naar een graad of 5.

Vanaf 8 maart kregen we te maken met een trein van lagedrukgebieden die net zuid van ons passeerden. De bijbehorende golvende frontale zone, een scherpe grens tussen koude en zachte lucht, bleef daardoor dagenlang boven ons land slepen. Het verdrijven van de koude lucht ging uiterst moeizaam en resulteerde in langdurige regen en (natte) sneeuw, bij temperaturen die net boven het vriespunt lagen.

Na het oostwaarts wegtrekken van het laatste lagedrukgebied, profiteerden we op 11 maart tijdelijk van een hogedrukgebied boven onze omgeving. Het was zonnig met lichte, plaatselijk zelfs matige, vorst in de nacht. Daarna kwamen we onder invloed van een omvangrijk lagedrukgebied boven de Atlantische Oceaan en werd er met een zuidwestelijke stroming op 12 en 13 maart veel zachtere lucht aangevoerd. Een actieve randstoring zorgde op de 13e tevens voor de eerste storm van het jaar.

Het bleek de opmaat naar een zacht en wisselvallig vervolg, al bleven de actieve storingen aanvankelijk boven de Oceaan en was het van 15 t/m 18 maart overwegend droog en zonnig weer. Met een zuidelijke stroming werd zeer zachte lucht aangevoerd, waardoor de middagtemperaturen landinwaarts boven de 15°C uitkwamen. Vanaf de 20e wisten storingen ons wel te bereiken en werd het weer somber en regenachtig, bij temperaturen boven normaal.

Op 26 maart zorgde de vorming van een rug van hogedruk boven de Atlantische Oceaan voor een tijdelijke blokkade. De stroming werd noordwestelijk en er werd duidelijk koudere lucht aangevoerd. Op de 27e vielen er enkele winterse buien bij maxima van ca. 8°C, waarna het weer tijdelijk stabiliseerde onder invloed van een hogedrukgebied en het vooral in de nacht flink afkoelde, met op veel plaatsen lichte vorst.Met het oostwaarts wegtrekken van het hogedrukgebied kwamen we vanaf de 28e weer onder de invloed van lagedrukgebieden boven de Atlantische Oceaan. De maand kende hierdoor een wisselvallig einde, met temperaturen die in een zuidwestelijke stroming opnieuw ruim boven normaal lagen.

Maart telde in De Bilt zes vorstdagen (met een minimumtemperatuur onder nul), normaal zijn dat er acht. Warme dagen (20°C of meer) waren er nergens, hetgeen vrij normaal is voor maart.

Het meest opvallend was het natte karakter van de maand. Met 98 millimeter gemiddeld over het land, tegen 53 millimeter normaal,

13 maart werden we nog verrast door een sneeuwbui, terwijl het ijs in de sloot dooide; foto: Melchior Spruit

Mei was zonnig, met vooral in de eerste helft van de maand flinke buien; foto: Marije Spruit

was maart namelijk zeer nat. De neerslag was vrij gelijkmatig verdeeld over de maand, alleen de eerste dagen waren geheel en overal droog. Op 9 en 10 maart en ook op de laatste dag van de maand viel er op uitgebreide schaal 10-20 millimeter. De meeste stations telden 5-10 droge dagen, normaal zijn dat er ongeveer 12. Met gemiddeld over het land 120 uren zon was maart een vrij sombere maand. De normale hoeveelheid zon bedraagt 145 zonuren. Alleen tijdens de eerste dagen van de maand en op 11, 15 en 27 maart scheen de zon op de meeste plaatsen vrijwel onafgebroken.

April: koel, nat en een normale hoeveelheid zon

Met een gemiddelde temperatuur van 8,7°C tegen normaal 9,8°C was april koel. Een lagedrukgebied boven ons land zorgde voor een regenachtige en sombere 1 april, bij temperaturen rond normaal. Met het oostwaarts wegtrekken van het laag en de opbouw van een hogedrukgebied boven Zuid-Scandinavië, stroomde er vervolgens met een noordoostelijke stroming koude lucht binnen. Met maximumtemperaturen tussen de 7 en 10°C en op uitgebreide schaal vorst in de nacht, volgden een paar koude maar ook droge en zonovergoten dagen.

Op 6 april kwam er abrupt een einde aan het zonnige weer. Er volgde een tweetal sombere dagen, met vooral op de 7e ook perioden met regen. Vanaf 8 april stabiliseerde het weer opnieuw onder invloed van hogedruk boven Zuid-Scandinavië en werd er met een aflandige stroming warmere lucht aangevoerd. De temperaturen liepen geleidelijk op naar temperaturen rond of iets boven normaal, met op 9 en 10 april maxima tussen de 14 en 17°C.

Van 10 tot en met 13 april hadden we te maken met een westelijke stroming waarin meerdere actieve storingen ons land passeerden. Het weerbeeld was wisselvallig, met af en toe regen of buien maar ook zonnige perioden, bij temperaturen rond normaal. Op 12 en 13 april stond er ook vrij veel wind, met zware windstoten in het zuidwestelijk kustgebied. Vanaf de 14e werd het weer rustig en meestal droog als gevolg van een blokkade boven de Atlantische Oceaan en Noordwest-Europa. Op 16 april overheerste de bewolking en bleef het koel, verder lagen de middagtemperaturen bij wisselend bewolkt weer met circa 15°C rond normaal. 11, 14 en 19 april verliepen op de meeste plaatsen zonnig.

Tussen 19 en 22 april verplaatste het zwaartepunt van het blokkerende hoog zich geleidelijk van Scandinavië richting Groenland, waardoor er met een oostelijke stroming warmere lucht werd aangevoerd. De maximumtemperaturen liepen uiteen van plaatselijk 20°C tot 15°C in de kustgebieden. De passage van een hoogtelaag (een lagedrukgebied hoger in de atmosfeer) zorgde er echter voor dat het weer destabiliseerde en er enkele stevige (onweers)buien voorkwamen. Tussendoor scheen wel af en toe de zon.

De passage van een lagedrukgebied zorgde op 23 en 24 april voor veel bewolking en perioden met regen en ook de temperatuur deed een flinke stap terug. De dagen daarna knapte het weer op, onder invloed van een hogedrukgebied boven onze omgeving. Er waren flinke droge en zonnige perioden maar het bleef koud, met maximumtemperaturen van slechts 10°C en plaatselijk lichte vorst in de nacht, zo ook tijdens Koningsnacht. Vanaf 27 april, Koningsdag, deed de temperatuur er elke dag een schepje bovenop, tot aan normale waarden aan het einde van de maand. Op de 28e passeerde

er nog wel een storing met langdurige (mot)regen en vrijwel geen zon.
April telde enkele vorstdagen, maar langs de kust kwam de temperatuur helemaal niet onder nul.
Met 66 millimeter gemiddeld over het land (op basis van de automatische weerstations) was april een natte maand, normaal valt er 40 millimeter. Ondanks het natte karakter waren er gemiddeld over het land 15 droge dagen, één à twee meer dan normaal.
Met gemiddeld over het land 191 zonuren scheen de zon net iets minder dan het klimatologische gemiddelde van 195 zonuren
Ronduit sombere periodes waren er niet, wel telde april op de meeste plaatsen twee à drie sombere (zonloze) dagen. Met name 1 en 28 april was er op de meeste plaatsen geen zonneschijn. Op 2, 3 en 4 april scheen de zon juist bijna onafgebroken en ook de 19e was een zonovergoten dag.

Mei 2023: normale temperatuur, droog en vrij zonnig

Met een gemiddelde temperatuur van circa 13,5°C week de temperatuur nauwelijks af van het langjarig gemiddelde van 13,4°C. De maand kende een afwisseling van koelere en warmere periodes. De maand begon koel onder invloed van een noordelijke stroming. Op 3 mei koelde het in de nacht lokaal af tot onder het vriespunt.
Tussen een hogedrukgebied boven Scandinavië en een lagedrukgebied boven de oceaan draaide vanaf 4 mei de wind geleidelijk naar het zuiden en nam de temperatuur toe. Die dag werd de eerste warme dag van het jaar. Ook de dagen erna lag de maximumtemperatuur rond de 20°C.
Op 9 mei sloeg het weer om en draaide de wind naar het westen en vervolgens naar het noorden. De temperatuur deed een stap terug met maximumtemperaturen rond 15 a 16 °C. Daarna liep vanaf 12 mei de temperatuur tijdelijk weer op tot boven normaal in een oostelijke stroming tussen hogedrukgebieden ten noorden en lagedrukgebieden ten zuiden van ons land, om vervolgens vanaf de 15e bij het oostwaarts wegtrekken van het hogedrukgebied in een noordelijke stroming weer onder normaal te zakken.
De tweede helft van de maand werd gedomineerd door hogedrukgebieden boven de oceaan en de Britse Eilanden, met af en toe uitlopers richting Scandinavië. De wind kwam overwegend uit noordoostelijke richtingen en de temperatuur lag onder of rond normaal. Alleen van 20 tot en met 22 mei en de laatste dag van de maand was het tijdelijk wat warmer.
Mei telde in De Bilt dertien warme dagen en geen zomerse dagen (met een maximumtemperatuur van respectievelijk 20,0 °C en 25,0 °C of meer), normaal zijn dit er respectievelijk elf en vier. Vooral in het noorden van het land en langs de kust waren er minder warme dagen dan normaal.
Met gemiddeld over het land 40 millimeter neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 55 millimeter was de maand droog. De maand kende echter een duidelijke tweedeling.
De eerste helft van de maand was het nat. Onweersbuien zorgden op 5 mei met lokaal meer dan 30 mm voor wateroverlast en voor het stopzetten van enkele bevrijdingsfestivals. Op 9 mei trok een regengebied van west naar oost over het land en zorgde voor langdurige regen. Gemiddeld over het land viel circa 15 millimeter. De dagen erna werden opnieuw gedomineerd door flinke buien.
Op 15 mei passeerde een koufront met af en toe wat lichte regen, maar daarna volgde een vrijwel droge tweede helft van de maand.
Vanaf halverwege mei zien we het neerslagtekort dan ook voor het eerst dit voorjaar oplopen. Het neerslagtekort bedraagt nu circa 66 millimeter, geen uitzonderlijke waarde voor de tijd van het jaar. Het droogst was het deze maand in de kustprovincies.
Met gemiddeld over het land 255 uren zon tegen een langjarig gemiddelde van 225 uur was de maand vrij zonnig. De eerste helft van de maand verliep minder zonnig dan normaal, de tweede helft juist zonniger.

Juni: recordwarm, recordzonnig en zeer droog

Met een gemiddelde temperatuur van 19,4 °C tegen normaal 16,2 °C was het de warmste junimaand sinds 1901. Op de tweede plek staat 2021 met 18,2 °C, op de derde plaats 2019 met 18,1 °C. Van de warmste 10 junimaanden vielen er 7 in de afgelopen 10 jaar. Juni telde in totaal 16 zomerse dagen en 2 tropische dagen tegen normaal respectievelijk 5 en 1. Er waren in juni sinds 1901 in De Bilt nog nooit zoveel zomerse dagen als dit jaar. In 1970 waren het er 14.
Tot en met 17 juni werd het weer bepaald door hogedrukgebieden boven de noordoostelijke Atlantische Oceaan of Scandinavië. De eerste twee dagen van juni was de stroming noordelijk en zorgden zwakke fronten voor bewolking. Het was vrij koel.
Daarna werd de stroming noordoostelijk en werd het geleidelijk warmer. Het was vrijwel iedere dag zonovergoten. Rond 10 juni was het zeer warm met landinwaarts maximumtemperaturen rond 30 °C. Daarna werd het wat minder warm, maar verder landinwaarts werd het vrijwel iedere dag nog wel minimaal 25 °C.
Vanaf 18 juni werd de stroming zuidwestelijk. Lagedrukgebieden trokken over de Britse Eilanden noordoostwaarts.
Een volgend hogedrukgebied trok over Duitsland oostwaarts. De stroming werd kortdurend zuidelijk. Op 25 juni werd het met uitzondering van de noordwestkust 30 °C of warmer.
De laatste vijf dagen van juni was de stroming westelijk. Het was duidelijk minder warm en zonnig dan de voorgaande periode, maar koel werd het ook niet, het werd landinwaarts iedere dag wel 20°C of meer.
Met gemiddeld over het land 24 mm neerslag tegen normaal 66 mm was de maand zeer droog. In de kustprovincies viel plaatselijk niet meer dan 5-10 mm. Het droogste automatische KNMI-station was Rotterdam met slechts 5 mm neerslag.
Op 20 juni kregen we te maken met onweersbuien die plaatselijk veel regen brachten. De neerslag verschilde sterk van plaats tot plaats. Het KNMI gaf voor deze onweersbuien code oranje uit.
Het landelijk gemiddelde neerslagtekort was eind juni opgelopen tot ongeveer 170 mm. Een tekort van deze grootte komt normaal in minder dan 5% van de jaren voor.
Met gemiddeld over het land 328 uren zon tegen 214 uur normaal was de maand extreem zonnig. In juni 1976 scheen de zon landelijk gemiddeld 295 uur.
De periode van 3 tot en met 17 juni was zonovergoten met op veel dagen de maximale hoeveelheid zonneschijn. Hierna was het afwisselend bewolkt en zonnig, met van 23 t/m 26 juni opnieuw veel zon. Op 28 en 29 juni was er maar weinig zon.

* Normaal=het langjarig gemiddelde over het tijdvak 1991-2020

Fotoverantwoording op de achterpagina. Boven: tractor met oplaadwagen, bron: ACK. Midden: boerenzwaluw, foto: Max Ossevoort; jonge tureluur, foto: Marielle Oudenes; paardenbloem, foto: Melchior Spruit. Tureluur op paal, foto: Peter Stam; het droneteam, foto: Mariëlle Oudenes; jonge kievit, foto: Jan Twisk; witte kwikstaart, foto: Dirk Jan Saaltink. Inzet: grutto, foto: Peter Stam. Onder: koeien in de wei, foto: Max Ossevoort

Agrarisch Collectief Krimpenerwaard
Agrarische Coöperatie Natuurbeheer

NATUUR- EN VOGELWERKGROEP KRIMPENERWAARD

WEIDEVOGELVERSLAG | 2023